

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

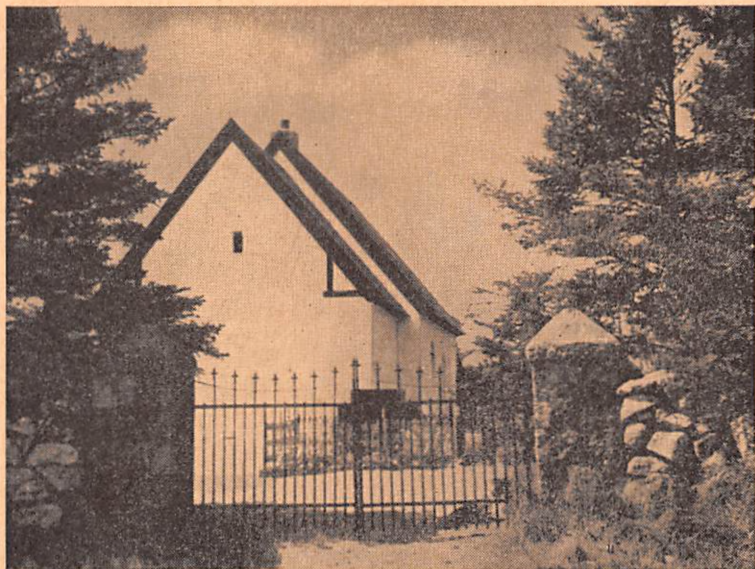
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISK AARBOG FOR THISTED AMT

Lodbjerg Kirke

Foto: Balleby

1950

Indhold.

Roelsgaard og dens Beboere. Af Læge Chr. Roelsgaard	3
Færgestederne ved Næssund og Vildsund. Ved A. Sørensen	15
Straatag. Af Marius Jensen	65
Nicolaj Edinger Balle. Ved F. Elle Jensen	75
Strid om Kirkestole. Ved Henr. Laursen	85
Gamle Veje i Thy. Af Torsten Balle	98
En Thybo. Ved P. L. Hald	110
Fra Struense-Tiden. Ved Anth. Fuglsang	116
Til Medlemmerne, Regnskab	120
Thisted Museum	124

Historisk Samfund.

I Foreningsanliggender bedes rettet Henvendelse til Formanden, Læge Toft, Vestervig, og Kassereren, Redaktør Lustrup, Thisted.

Om Bidrag til Aarbogen henvendes til Redaktionsudvalget, Lærer T. Balle, Torsted, P. L. Hald, Thisted, og Skoleinspektør Riis Olesen, Vestervig. De øvrige Bestyrelsesmedlemmer er Lærer Jens Rolighed, Klim, og Togfører Svalgaard, Thisted.

Tidsskrifter, Bøger o. s. v. bedes sendt under Adr.:
Thisted Museum, Thisted.

HISTORISK AARBOG

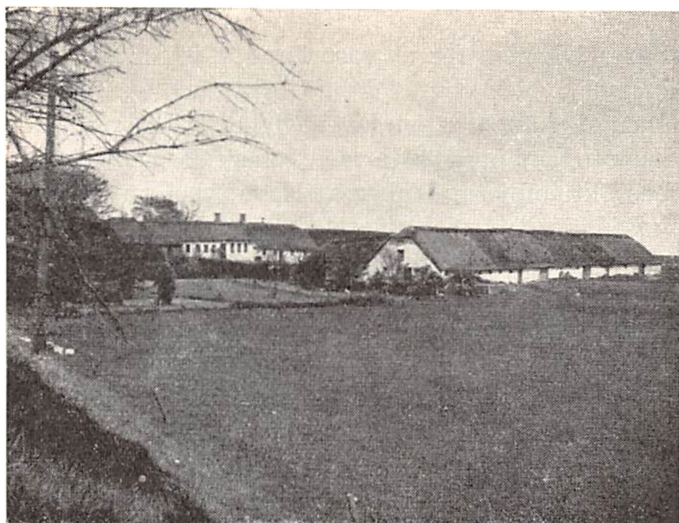
FOR THISTED AMT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND
FOR
THY OG HANHERRED

1950

P. HAASE & SØN . KØBENHAVN

Roelsgaard og dens Beboere.

Af Læge CHRISTEN ROELSGAARD

PAA DEN BAKKEØ, der mod Øst begrænses af Lundfjord, mod Syd af en Dalsænkning mellem Tømmerby og Lill Sogne, mod Nord af Engstrækninger, der ved Hole Bakke drejer ud i den lavt liggende Kæret og vesten Bjerget, der danner Grænsen mod Vest, ligger Landsbyerne Lund og Bjerget med Lill Kirke.

Paa Bakkeøens sydvestlige Bakkeskrænt ligger Gaarden *Roelsgaard* ved Foden af Bakken, der her fra gl. Tid hedder Roelsgaard Bakke. — Da de nye Amtsveje blev anlagt i Amtmand Fayes Dage kom Landevejen til at gaa lige vest for Gaarden; før den Tid gik den i en Bue syd og øst om Gaarden. — Da senere i 70'erne den stejle Roelsgaard Bakke maatte

skæres igennem for at gøre Landevejen mere fremkommelig, blev der af Fylden fra Bakken lavet en »Dæmning« ned til den lavere liggende Del, og denne Dæmning i Forbindelse med senere Beplantning af dens Skraaning og Anlæg af Haven mellem Gaarden og Landevejen byder nu et godt Læ for Vestenvinden, som i tidligere Tider har suset gennem Gaarden, der oprindelig er en gammel Parallelgaard med ret stor Afstand mellem Raaling og Lade-Staldbygning.

Gaarden har ligget her i mange Aarhundreder, er nævnt 1458 og 1460 — Roldez-jordt, 1483 Rolsgaardt (De ældste danske Archivregistraturer). Den var i mange Aar en adelig Sædegaard, der ejedes af den adelige Slægt, Griis. — 1538 boede her Anders Griis og efter ham Sønnerne Palle og Vogn Griis og derefter sidstnævntes Søn Vogn Vognsen Griis, senere dennes Broder Anders Griis, der døde ca. 1650, stærkt forgældet. Gaarden blev derefter overdraget til Jens Vognsen Munk, Søn af Vogn Krag paa Næsgaard, Ø. Svenstrup Sogn (om Familien Griis se Hist. Aarvog for Thisted Amt 1936: P. Rønn Christensen, Adelspersoner og Selvejerbønder omkring 1537—1660). 1662 blev Roelsgaard solgt til en Bonde, Anders Poulsen fra Kliim, der bebor den 1685, men Gaarden er da bortskødet til Ole Pedersen og J. Ladegaard. — Kort Tid efter er den overtaget af Enevold Berregaard til Kølbygaard, der i den Tid købte en Del Jordegods bl. a. Vesløgsgaard 1702, og *Roelsgaard* var derefter Fæstegaard under Kølbygaard i ca. 100 Aar.

^{15/7} 1717 bortfæstedes *Roelsgaard* af Hartkorn 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. med tilliggende Vejrmølle 2 Skp. 2 Fdk. til Peder Pedersen, født i Arup. Vilkaar: bl. a. »at han ægter Enken, Maren Thorsdatter, som bor paa Stedet«.

¹⁰/₁₁ 1728 bortforpagtedes *Roelsgaard* til Povl Nielsen, barnefødt i Løgstør; han skal betale alle kgl. Skatter og i Landgilde og Arbejdspenge aarlig til Hosbunden ti Rigsdaler samt ægte Enken paa Ste-det, Maren Thorsdatter.

1741 dør Povl Nielsen i Roelsgaard, 53 Aar, og man farer nu i Kølbygaards gamle Fæsteprotokol for at se, om Maren atter for 4. eller maaske 5. Gang skal til Brudeskamlen med en ny Fæster. — ²/₆ 1741 Fæstebrev til Laurs Jensen, Maren Thorsdatters Søstersøn i Roelsgaard, Vilkaar: bl. a. give Maren Thorsdatter Aftægt, hun skal have Øverstestuen, 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg m. m. Maren er aabenbart bleven for gammel til atter at indtræde i Ægttestand. 1746 dør Maren Thorsdatter.

1749 dør Laurs Jensen, 50 Aar gl. — Han var ⁴/₁₀ 1729 coupoleret med Anna Thomasdatter af Lund.

1755 ¹⁶/₆ Fæstebrev til Jens Laursen, der vel har været Laurs Jensens Søn. Naar Fæstebrevet først er udstedt 6 Aar efter Faderens Død, er Aarsagen den, at Sønnen først da er bleven fuldmyndig, og Mode-ren har vel staaet for Gaarden til dette Tidspunkt. — Anna Thomasdatter døde Decbr. 1759, 56 Aar gl. — Den unge Jens Laursen klarede sig ikke ret længe; allerede 1758 maatte han forlade Gaarden paa Grund af en Gæld paa 36 Rigsdaler.

1758 ²⁰/₅ Fæstebrev til Mads Pedersen i Roelsgaard.

1787. Frederik Berregaard til Stamhuset Kølby- og Vesløsgaard, Hans Kngl. Majestæts Kammerherre kiender og herved tilstaar at have stæd og fæst, lige-som ieg og herved stæder og fæster til Niels Peder-sen fra Østerild, der har været Ladefoged paa Ves-

løsgaard, den Gaard paa Vesløsgaards Gods i Lill Sogn, Roelsgaard kaldet, tilligemed den derved værende Veiermølle, som Mads Pedersen sidst i Fæste havde og af Armod kvitterede, hvilken bemeldte Gaard og Veiermølle, som udi Landmaalingens nye Matricel er ansat for Jordskyld 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. og Mølleskyld 2 Skp. 2 Alb., forn'te Niels Pedersen med sin tilliggende Ejendom Ret og Rettigheder i Fæste og Brug hans Lifstid maa have, nyde og beholde paa de Conditioner 1) at han sætter Gaardens Huse og Bygninger saavel som Møllen og Malerværket i god og forsvarlig Stand og samme derefter vedligeholder. 2) Jorden og Ejendommen lovlig dyrker og omgaas og ikke til nogen Upligt bruger. 3) Betaler alle Kngl., ordinaire og extraordinare Skatter og Paabud, som nu er eller herefter maatte paabydes, i rette Tiide. 4) Svarer til hvert Aars Martini af Gaarden og Veiermøllen Landgilde og Arbejdspenge 10 Rdl. 5) Hans Hosbonde og dessen Fuldmægtig bliver han hørig og lydig og overalt retter sig efter Hds. Kongl. Majestæts Lov og Forordninger. 6) Hvad som udi og ved Gaarden og Møllen befindes beholder han til Erstatning for Bygfald og Besætning. Mads Pedersens paadragne Restancer til Juli Qvartal 1783 inclusive tilligemed Landgilden samme Aar er han befriet for ligesom og for Indfæstnings Svarelse. Dette til Bekræftelse under min Haand og Segl.

Kiølbygaard, d. 12te Januar 1787.

Fr. Berregaard.

Som ovennævnte Fæstebrev viser, overtog Niels Pedersen *Roelsgaard* i Fæste 1787. — I 1803 dør Niels Pedersen, 60 Aar gl., efterladende Enke, Maren Nielsdatter, 46 Aar, og deres 3 Sønner: Peder, 17 Aar, Niels Christian, 8 Aar, og Anders, 2 Aar.

Af Skifteforretningen fremgaar, at der var Indtægt 267 Rigsdaler 1 Mark 4 Skilling, Udgift 215 Rigsdaler 5 Mark 5 Skilling.

Enkens Lavværges var Bolle Henriksen af Nørklitte, Børnenes Lavværges var Christen Pedersen af Østerild.

Af Bøger fandtes: Müllers Huspostil og Pontoppidans Collegium.

Nu sker det nogle Aar senere, at Sønnen i Vabesgaard, Christen, Søn af Selvejer Christen Møller, kommer hjem fra Kongens Tjeneste med »en gal Knæ« og haltede lidt. — Datteren i Vabesgaard, Christens Søster, var ved samme Tid bleven Enke i Gaarden Græsbøll; denne magre Hedegaard kunde hun ikke drive uden en Mand. De fik det da saadan »stelt an«, at Marens Søn, Peder, giftede sig med Christens Søster i Græsbøll og overtog den Gaard; fra dem nedstammer Familien Græsbøll, afd. Købmand P. Græsbøll i Frøstrup var en Sønnesøn. Til Gengæld skulde saa Christen Christensen i Vabesgaard gifte sig med den betydelig ældre Maren i Roelsgaard. Saaledes kom der Mand i begge Gaarde. — Det skete i 1809. — I de forløbne 6 Aar siden Mandens Død havde Maren faaet Tilladelse til at blive ved Gaarden, som hun drev ved Hjælp af den voksne Søn, Peder.

Kort Tid efter købte Christen Roelsgaard, som han nu kaldes, *Roelsgaard* og blev Selvejer. —

Skøde ²⁷/₆ 1810 fra F. K. og N. Skønau til Christen Christensen i Roelsgaard, Hartkorn 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., med Vindmølle Hartkorn 2 Skp. 2 Alb. Prisen var 1375 Rigsdaler. — Chr. Roelsgaard laante 900 Rigsdaler af Enkekassen mod Pant i Ejendommen. Gaardfæster Niels Pedersen og Ma-

ren Nielsdatters 2. Søn, Niels Christian, blev gift med Karen, en Datter fra Gaarden Rottbøl, Kæret i Lild Sogn. De boede i en Gaard paa Toppen af Bjerget Bakke. Fra dem nedstammer en Slægt, der for en Dels Vedkommende har taget Navnet Roelsgaard. Den 3. Søn, Anders, boede senere i Han Herred (Roelsgaard i Attrup m. fl.).

I de 37 Aar, Christen Roelsgaard sad som Gaardmand indtraf jo de for Landbruget vanskelige Aar under Statsbankerotten, og det skal ogsaa have været økonomisk set vanskelige Aar for ham. Han solgte noget Markjord til Naboen, Lars Drejer, og solgte ogsaa en Eng i Nærheden af Holegaard, Torpeleng. —

Han skal have brugt Knæbukser med Sølvknapper, og der ligger endnu paa Loftet i Roelsgaard Resterne af hans Ridesaddel.

Hans Brødre var Jacob Kvolsgaard i Kvolsgaard (Lill Sogn) og Ejeren af Vabesgaard. I 1833 døde Chr. Roelsgaards Hustru, Maren Nielsdatter, 76 Aar. — I 1835 giftede han sig med Peder Johansens Enke fra Vesløs Mark, der havde en mindre Ejendom øst for Vesløs Kirke. — Tilgangsliste til Lill Sogn: 1835 $\frac{30}{4}$ Ane Marie Jensdatter fra Vesløs, gift med Christen Roelsgaard, $\frac{4}{5}$ Rebekka Pedersdatter, 14 Aar (Datter af Ane Marie), $\frac{17}{5}$ Maren Kirstine Jensdatter. — Med disse 3 Kvinder kommer den Slægt til *Roelsgaard*, der siden har boet der.

I 1846 dør Christen Roelsgaard, 73 Aar gl. og faa Dage efter dør Steddatteren, Rebekka, om Aftenen efter at de havde været i Thisted og gjort Indkøb til Chr. R.s Begravelse. — Rebekka skal have været forfalden til Brændevin, som man jo i de Dage selv fabrikerede paa Gaardene. »Du lægger mig i Graven,

Bekka«, skal Chr. Roelsgaard tidt have sagt til hende. — Maren Kirstine (Stin), der fulgte med Ane Marie til Roelsgaard i 1835 var hendes første Mands Broderdatter, hendes Fader var Gmd. Jens Mand i Arup.

²¹/₁₁ 1847 coupoleredes Chr. Roelsgaards Plejedatter, Stin, og Jeppe Thomsen, der i flere Aar havde tjent i Gaarden. Jeppe var fra Øsløs (Morbroder til Johan Skjoldborg).

²²/₁₀ 46 tillades det, at Møllerskylden 2 Skp. 2 Fdk. maa udgaa af Pantet. Det var nok paa dette Tidspunkt, at Vindmøllen, der laa syd og vest for Gaarden, blev nedrevet.

¹³/₁ 1849 blev Pantet til Enkekassen udbetalt.

Christen Roelsgaard Enke, Ane Marie, døde i Begyndelsen af Januar 1849. — Gaarden gik derefter over til Stin i Ægteskab med Jeppe Thomsen, der overtog den ²⁷/₁ 1849. Jeppe og Stin var begge meget dygtige Mennesker, der havde god Fremgang i deres Bedrift. — Jeppe Roelsgaard byggede Østerhus, der rummede Faaresti, Gæstestald, 2 Vognrum, Huggehus m. m. og byggede Kvist til Stuehuset. Han lod grave Grøfter omkring Engene, hvilket forbedrede Vegetationen i høj Grad. — Der var en Dam nær ved Gaardens sydvestlige Hjørne; den lod han opfylde, ligesom han desværre ogsaa nedrev Storke-reden, der fra gl. Tid var paa den vestre Ende af Staldbygn., idet han nok paastod, at Storkene forgreb sig paa hans Ællinger. — Vi prøvede i mine Drengaar at faa Storkene tilbage, men skønt en indbydende Rede blev anbragt, kom der kun en enkelt paa Visit; det var vel Hævn fra Storkenes Side, eller var det Dammen, de savnede? Jeppe har næppe været nogen poetisk Natur. — Men han var en god

Ægtemand, og han tog sin Svigermoder i Huset og gav hende ifølge Kontrakt Aftægt paa Gaarden hendes Levetid. Hun var Enke efter Gaardejer Jens Mand i Arup og havde overdraget sin Gaard til Jens Markussen, der skulde giftes med den ældste Datter, Ane, efter hendes Forældres og Jens Markussens Beslutning; hun vilde imidlertid ikke have ham, da det kom til Stykket, men da havde han faaet Papirer paa Gaarden. Saadan fortalte i al Fald de gamle i Slægten. — Svigermoderen, Mette Christensdatter, fik et godt Hjem i Roelsgaard fra 1853 til hun døde 1877 94 Aar gl. — De sidste Aar Jeppe Roelsgaard levede, var han svagelig, men fra Bakken ovenfor Gaarden kunde han overse Markerne og holde Øje med Arbejdet dør.

Han døde af Brystsyge i 1867, 56 Aar gl. — Der var i Ægteskabet 3 Børn, Ane Marie, der døde i 1851, et Par Aar gl., Ane Marie, født $23/10$ 51, død $7/7$ 71 og Christen født $21/2$ 55, død $28/12$ 71; de to sidste døde ligesom Faderen af Brystsyge.

Stin i Roelsgaard styrede nu Gaarden i mange Aar ved Hjælp af en Forkarl eller Bestyrer. Hun var født $30/11$ 1815, Datter af Gaardejer Jens Mand i Sønder Arup, blev konfirmeret 1830 med »udmærket god af Kundskab og Opførsel« (den eneste af de 6 Piger, der samtidig blev konfirmeret, der har faaet denne flotte Karakter). Hun var en velbegavet Kvinde og en myndig Leder af sin Gaard. — Store Sorger ramte hende, først Mandens Død og faa Aar efter de voksne Børns Sygdom. Da hendes Datter var død i Juli 71, og Sønnen paa det Tidspunkt skrantede, fik hun Lov til af sin Søster og Svoger, Gaardejer i Arup Anders Christensen og Hustru, Maren, at faa deres ældste Datter hos sig i Skoleferien til Trøst

og Opmuntring. Men da Ferien var forbi, vilde hun meget nødig give Slip paa hende. Efter egen fri Vilje blev saa Søsterdatteren hos hende i Datters Sted. — Smitte var der ingen, der tænkte paa i de Tider, ellers skulde man jo nok synes, det var et voveligt Foretagende at tage en ung Pige paa 13 Aar ind i de af Brystsyge inficerede Omgivelser (Sønnen døde $\frac{1}{2}$ Aar senere). Men det gik godt; der har ikke siden været tuberculøse Sygdomme i Gaarden.—

Plejedatteren Anine Kirstine Christensen, kaldet Stin, var født $\frac{15}{5}$ 58. I Roelsgaard henlevede hun sin Ungdomstid som eneste Datter, lærte at bestille noget, malkede og hjalp i Huset sin Plejemor, Mor, som hun altid kaldte hende. Derimod gik hun aldrig med i Markarbejdet. Der blev holdt en voksen Pige, desuden var der 2 voksne Karle og en konfirmeret Dreng foruden extra Mandskab i Højbjergning og Høst. Der blev baade kærnet Smør, brygget, bagt og slagtet, hvilket altsammen paahvilede Kvinderne i Gaarden, foruden Pasning af Høns, Ænder og Gæs. Kalvene skulde have Mælk, Grisene (der var ikke saa mange den Gang) skulde ogsaa have Æde. — Livet gik sin rolige Gang med Flid og Nøjsomhed.

I 19 Aars Alderen var Mor et Aar i V. Kjeldgaard, hvor hun lærte Mejeri og Husholdning hos Madam Kronborg. — I 1880 $\frac{26}{11}$ blev Far og Mor gift og overtog Driften af Gaarden, der først nominelt gik over til dem ifølge Arveskøde ved Bedstemors Død. — Jeg husker jo kun Bedstemor i Roelsgaard som gammel Kone paa Gaarden. — Gl. Stin i Roelsgaard blev hun altid kaldt i min Barndom til Adskillelse fra Mor, der ogsaa hed Stin. Hun sad i mine Drengaar flittig ved Rokken, mens hun af og til puslede om og vuggede den mindste. De sidste Aar, hun levede, gik

hun i Barndom og talte om gamle Mennesker og Forhold, ingen mere kendte. Jeg, der var opkaldt efter hendes afdøde Søn, var alle Dage hendes Yndling; jeg mindes hvor mildt hun altid saa paa mig. Ældre Folk, der havde arbejdet under hende, omtalte hende altid med stor Respekt og Hengivenhed. Hun døde $13/3$ 1900, 84 Aar gl.

Gl. Stin i Roelsgaard og Forfatteren.

Fader hed Jens Peter Nielsen, var født $20/11$ 1855, Søn af Gaardejer Niels Nielsen, der ejede den yderste Gaard i Nørklit. Vi Børn blev døbt med Navnet

Roelsgaard til Efternavn, og Fader, der altid blev kaldt Jens Peter Roelsgaard antog Navnet ifølge Bevilling omkring Aarhundredskiftet. Mine Forældre levede et langt og lykkeligt Samliv i 61 Aar. Iøvrigt er det ikke Meningen at give en Levnedsskildring af Far og Mor ved denne Lejlighed. Fader døde $21/1$ 1942, Moder $23/9$ 43. En Del Aar i Forvejen i 1929 havde min Broder, Niels Roelsgaard, født $9/10$ 97 overtaget Gaarden, og mine Forældre flyttede ind i Aftægtslejligheden.

Det er omtalt, at Christen Roelsgaard frasolgte et mindre Markareal og Torpeleng; ellers ved jeg ikke af, der er frasolgt Jord, før Staten i 1932 exproprie-rede Klitarealet til Beplantning. Det var et Areal paa 55 Hektar, beliggende sydvest for Gaarden Myrup, og som næsten gik ud til Vesterhavet, mod Syd grænse-side det til Hjardemaal Sogn. Udover nogle faa Læs Lyng og Fladtørsv aarligt gav Arealet ikke Ejeren noget Udbytte.

Gaardens nuværende Størrelse er 55 Hektar, deraf er 35 Ager og Eng og 20 Hede. Den gamle Agermark har fra gl. Tid Navnene: Toft, Nedre Fejland, Over Fejland, Skjøn, Hønsager, Næsager, Næsagerholm; Engene: Kaast, Damskær og Langholm. Engene er nu drænede og delvis opdyrkede. — Besætningen er nu foruden Svin 16 Køer, 24 Ungkreaturer og Kalve, en halv Snes Faar, 6 Heste og Plage.

I 1931 byggede min Broder, den nuværende Ejer, ny Stald, idet han nedrev Østerhuset og opførte Stal-den paa dens Grund. Iøvrigt er Bygningerne gamle, men i Tidens Løb er det indvendige fornyet. I Faders Tid blev der bygget til Ladens østre Ende, ligesom han fornyede det meste af Lade- og Staldbygningen indvendig. I 1895 byggede han Husmølle paa Laden,

nu nedrevet. Ogsaa Stuehuset er forandret betydeligt og tilbygget Aftægtsbolig, men endnu er der Rester af Udskud, der er ældgammelt.

Det Hjem, der var mit, og som siden blev dit,
det laa paa den selvsamme Plet.
Dens Kampestenstrappe med Tiden blev slidt,
her kom og her gik én saa let!
Paa Gaardspladsens Grønning vi tumled' i Leg
fra Morgen til Solen gik ned.
Og Aarene gaar
og Minderne faar
for stedse et blivende Sted.

(Anders Roelsgaard)

Færgestederne ved Næssund og Vilsund.

Ved A. SØRENSEN

I INDBERETNINGER fra Præsterne i Aalborg Stift 1638¹⁾ skriver Præsten til Karby, Redsted og Hvidbjerg, Jørgen Nestedt, bl. a., at der til Mors er fire rette Alfærgesteder: Fegggesund mod Nord, Vilsund og Næssund mod Vest og Sallingsund mod Øst. Til disse fire kan føjes de to mindre betydende Færgeforbindelser mellem Sillerslevøre og Nymølle i Salling samt mellem Hesterodde og Bøløre paa Jegindø.

Her i Aarbogen 1949 blev der givet nogle spredte Træk af Fegggesund Færgeris Historie. Ved dette Færgested saa vel som ved Næssund, der i det følgende skal omtales, var Trafikken ikke af større Omfang end disse to Færgesteder vist uden Forklejnelse kunde betragtes som de mindst betydende af ovennævnte fire Alfærgesteder, hvad der dog ikke er ensbetydende med, at Rejsende kun sjældent lagde Vejen om ad Næssund Færgested, thi 1625²⁾ bemærker ovennævnte Præst i Karby, at hans Residens laa paa alfar Vej for hver Mands Gæsteri til Sundet, og 1690³⁾ fortæller hans Eftermand, Mads Schytte, at Præstegaarden ligger noget fra Byen for sig selv paa en alfar Vej til Sundet for hver Rejsendes, særlig for børløse Folks Gæster, ligesom han ogsaa beretter om Overrumplinger i Fejdetider, særlig da vore For-

bundsfæller Brandenborgerne, var paa Visit hos ham, endda ved Nattetider, saa det har ikke altid været saa fornemme Folk, der fandt Vej til Færgestedet, som da Børglumbispen, Jep Friis, Ridder Strange Nielsen og Albreth Skeel paa 4. Paaskedag 1481⁴) underskrev et Mageskiftebrev ved Næssund.

I Ørum Lens Jordebog 1585 siges Færgemanden ved Næssund i Heltborg Sogn, Mogens Olufsen, at svare 14 Td. Byg i Afgift. Det samme erlægges hans Efterfølger, Niels Mortensen, 1609 og 1612, men Aaret efter er det galt. I Lensregnskabet 1613—14 staar han i Restance for sidste Aars Skyld, 11 Pund Byg, og efter Tingsvidnes Indhold er der intet at bekomme formedelst Armod, og 13. Juni 1615⁵) skriver Kongen til Knud Gyldenstjerne Axelsen og Jacob Lykke, at han har bragt i Erfaring, at noget Krongods i Ørum Len, hvoriblandt Næssund Færge, er blevet ødelagt af Sand, saa der ikke kan svares sædvanlig Landgilde, og Kongen beder dem ved første Lejlighed sammen med Lensmanden begive sig til nævnte Gods, tage uvildige Dannemænd til sig, der i Forening med dem skulle sætte Godset for en rimelig Landgilde, og give alt beskrevet sammen med Bønderne, saa det siden kan blive indført i Jordebogen. Resultatet heraf bliver en Afkortning paa 6 Td. Byg. Naar det saaledes i den officielle Rejseliste for 1948 anføres, at Turene paa Grund af Tilsanding for Tiden udføres med Motorbaad, er det altsaa ikke første Gang, Sandet har lagt Hindringer i Vejen for Færgeriet.

I Jordebogen 1629 anføres som Landgilde 11 Pund Byg, der afkortes med 7 Pund, og saaledes fortsættes der med Afkortninger formedelst Ejendommens Ringhed (Lensregnskab 1637).

I 1630⁶) oplader Færgemanden Niels Mortensen Halvdelen til Christen Nielsen, der herfor giver 3 Daler i Indfæstning. Tilstanden var dog ikke undergaaet nogen Forandring til det bedre, thi 1649 afkortes Landgilden atter (Lensregnskabet). Som Grund herfor anføres ganske vist, at de selv skal holde Færgen ved Magt, men det synes dog hele Tiden at have været Tilfældet, eftersom der ikke i hele Rækken af Lensregnskaber for Ørum Len nævnes een eneste Udgift til Reparation af Færgen, saa Grunden til Afkortningen maa sikkert søges i, at Stedet stadig er af ringe Ydeevne.

1650 gaar Færgestedet ud af Kronens Eje⁷). Til Betaling af Rigets Gæld udlagdes der i Aarene 1648—57 Landet over store Mængder Jordegods. Til Borgmesteren paa Kristianshavn, Jacob Madsen, udlagdes der saaledes 14. December 1650 hele 717 Td. Hartkorn fra Vestervig Klosters Len for 30.056 Rd. og fra Ørum Len 243 Td. Hartkorn for 8704 Rd., hvoriblandt Næssund Færgested, der var ansat til 8 Td. Hartkorn à 30 Rd. Færgemændene var stadig Niels Mortensen og Christen Nielsen.

1662⁸) besørger Færgeriet af Christen Nielsen og Christen Larsen, der til Færgestedets Ejer, Jacob Madsens Arvinger, for et halvt Boel betaler 2 Td. Byg, og for Færgestedet 6 Td. Byg, der agtes lig med Mølleskyld. Denne Landgilde ændres ved Matriklen 1664 for Færgestedets Vedkommende til 7 Td. Byg, medens Landgilden er uforandret for Bolet, hvorpaa der kan avles 4 Thyboskæpper Rug, $\frac{1}{2}$ Td. Byg og $\frac{1}{2}$ Td. Havre. Ejerne er nu Ejler Jacobsen og Medarvinger af Ørum Gods.

Hvor meget Færgeriet har lagt Beslag paa Færgemandens Tid lader sig næppe opklare. Imidlertid la-

der Folkeholdet ikke ane nogen større Travlhed over Sundet, thi 1672—74⁹) betales der kun Skat af Færgemændenes to Sønner. 1675¹⁰) skatter Christen Nielsen af 2 Sønner og Christen Larsen af 1 Søn og 1 Dreng. Færgestedets Ejer er nu Oberst Jean de la Haye til Abildgaard i Grurup, der var gift med Borgmester Jacob Madsens Datter Maren; de døde henholdsvis 1676 og 1698.

Boelstedet kan heller ikke have givet stort, thi Peder Christensen, der i Slutningen af 1670'erne har afløst Christen Nielsen, betaler 1682 Kop- og Kvægskat af sig selv, sin Hustru og 1 Dreng samt af 1 Ko og 5 Faar. Noget bedre staar det til med Christen Larsen, der foruden af sig selv og sin Hustru betaler for 2 Tjenestefolk, 1 Plag, 2 Køer, 7 Faar, 1 Svin og 1 Bistok.

I Matriklen 1688 sættes Bolet til Hartkorn 1 Td., 3 Skp., 2 Fdk. og 2 Alb., medens Overfarten sættes til 3 Td., der nok var vel rigeligt ansat i Forhold til f. Eks. Feggesund, der kun var ansat til 4 Skp., thi Folkeholdet er stadig ringe. 1698 skatter Jens Christensen, der nu har afløst Christen Larsen, af en Dreng Claus, som han ogsaa har 1700, da han tillige har et Barn over 15 Aar (Skattegrænsen), hvorimod Peder Christensen hverken har Børn over 15 Aar eller Tjenestefolk. Færgestedet ejes nu af Assessor Ejler Jacobsen i Aarhus.

1710 har Peder Christensen det lidt bedre; da har han baade 1 Dreng og 2 Piger, hvorimod »Jens ved Sundet« kun har 1 Dreng ligesom 1712.

1717¹²) er der kun een Færgemand, nemlig Peder Madsen Skaarup, der dette og de følgende Aar for sig selv, sin Hustru og een Færgekarl maa af med hele 9 Rd. i Kopskat, og da der i Aarene 1728—31

blev udskrevet Ekstraskat i Anledning af de store Brande i København og Viborg maatte han op med 1 Rd.

Omkring 1740 fæstes Færgestedet af Mads Pedersen Sund. At det var noget lukrativt Foretagende, han gik ind til, faar man ikke Indtrykket af, da han 1743 skal betale Kopskat, og for sin egen Person samt for 2 Karle og 1 Pige ansættes for hele 12 Rd. Præsten indstiller ham til Moderation under Henvi- ning til følgende Indlæg, der findes vedlagt Skatte- mandtallen for Heltborg Sogn:

»Som min Sogne Præst, Velærværdige og Vellærde Hr. Lauritz Damstrøm, Sognepræst for Visbye og Heltborg, haver tilsagt mig undertegnede, at ieg skal give angivelse til Kopskat efter Kongl. Maj.ts. Aller- naadigst forordning. Da er min Sandfærdig angi- velse Dend, at ieg haver it lidet færgested, Næssund Kaldet, i fæste, hvis Overfart er saa Ringe, at færge og behøvende Redskab Knap der med Kand vedlige- holdes, foruden Folck der til at holde, hvoraf haves 2 Karle og 1 Pige, og som det er enhver bekiendt at Denne færgeløb er Ringe imod andre at Regne, saa beder og formoder ieg og at Kopskat der efter bliver anseet.

Neessund, dend 3die Octobr. 1743.

Mads Pedersen Sund.«

I Skatteprotokollen anføres, at han skatter af 1 Td., 3 Skp., 2 Fdk. og 2 Alb. Jord og af Overfartens 3 Td. Hartkorn. Stedet er ringe, saa som Vilsund er rette Færgested mellem Mors og Thy. Endvidere nyder han ingen Tillæg af Korn som andre Steder, og kan næppe tjene til Vedligeholdelserne. Skatte- kommissionen tager skyldigt Hensyn til ham, og han

ansættes for sin egen Person for 2 Rd., hvorimod der af Folkene maa svares fuld Skat, nemlig 3 Rd.

Som det fremgaar af foranstaaende boede Færgemanden paa Thysiden. Paa Morssiden var der hverken Færgeleje eller Færgehus, men her faar Ejeren af Ørndrup, Peter Stjernholm, 2. August 1756¹³), kongelig Bevilling til at indrette og indtil videre at lade holde Kro eller Værtshus, saa at de Rejsende saa vel som andre med behørig Logement samt Spise og Drikke til Nødtørftighed og for en billig Betaling maa betjenes, ligesom der paa Stedet maa brygges Øl og brændes Brændevin til Kroens Fornødenhed mod at svare 4 Rd. aarlig. Paa Bevillingen lægges den sædvanlige Klausul, at Kroen ikke maa blive misbrugt til Fylderi og Tidsspilde for Bonden eller andre.

Klausulen var ganske overflødig, eftersom hele Herligheden kun varede i 10 Aar. 13. Juni 1766 skriver Stjernholm nemlig til Rentekammeret, at de 4 Rd., han aarlig har betalt, er givet ud uden Frugt og Nytte, da han formedelst den ringe Transport ved dette Færgested ikke har kunnet faa nogen til at bo der, og han returnerer nu Bevillingen, der kun har bragt ham Tab. Denne bedrøvelige Skrivelse sendes 28. Juni til Amtmanden, der 9. Juli svarer tilbage, at Huset, hvori Kroen var, er nedbrudt, hvad der ikke kunde forbydes, da det var jordløst og stod paa Stjernholms Grund, saa det kan ikke være til nogen Nytte at anstille nogen Auktion paa Kroholdet, som Stjernholm ikke kunde faa nogen til at forestaa. Amtstuen faar nu Besked paa ikke oftere at kræve ham for Kroafgiften, og hermed var denne Kro ude af Sagaen.

Føromtalte Mads Pedersen, der nu kaldes Skaa-

rup, klager 17. Juni 1762¹⁴) til Rentekammeret over at Næs Bys Beboere tilføjer ham anseelig Tab og Afgang i hans Færgerettighed ved at holde Baade, hvormed de overfører baade Folk og Kreaturer, og dersom saadant ikke bliver hæmmet, vil det være ham umuligt at holde de fornødne Folk og Fartøjer. Til Bevis for sin Paastand vedlægger han et Par Tingsvidner, der tilsendes Amtmanden med Ordre til at sørge for, at Færgemanden faar sin Ret.

Rentekammeret hører dog snart fra Mads Pedersen igen. 12. Januar 1768¹⁵) ansøger han om at blive fri for at betale Skat af de 3 Tønder Hartkorn, som Færgeriet er ansat til, hvad han motiverer med, at der intet Korn er tillagt dette Færgested, samt den yderst ringe Fortjeneste, Færgeriet giver ham. Der kan være baade 8 og 14 Dage imellem at Færgen benyttes, og han maa tillige lide den Tort, at Bymændene i Næs med deres Fiskerbaade fører Folk og Fæ over, hvilket Uvæsen det aldrig har været ham muligt at komme til Livs. Han gaar endda saa vidt, at han foreslaar Skatten lagt over paa Vilsund Færgested og Færgeriet ved Næssund nedlagt.

Hans Andragende sendes til Amtmanden, der lader det cirkulere blandt Amtets Proprietærer til Udtalelse. De fleste af disse har intet imod at Næssund Færgested nedlægges; tre af dem (Ejerne af Irup, Koustrup og Tandrup) benytter det ikke, men lægger hellere Vejen om ad Vilsund. Forslaget møder derimod Modstand hos Peder Moldrup til Vestervig Kloster og Ørum, Niels Andersen Sommer til Bodum Bisgaard og Peter Isager til Hindsels. Moldrup mener, at det er Færgemandens egen Skyld, hvis han intet tjener, og er han utilfreds, kan han sætte Gaarden og Færgeriet til Auktion, da der nok skal melde

sig Købere. Niels Sommer er lige saa aggressiv og skriver, at dersom Mads Pedersen er ked af Færgeriet, vil han gerne overtage det. Til disse Indlæg bemærker Amtmanden 16. April, at Færgemanden ikke skal tvinges til at holde Færge for de tre Herrens Skyld, dersom han blot vil holde en Baad, naar han bliver fri for Skatten. Dette kan Rentekammeret dog ikke gaa med til, og 30. April afslaaes hans Andragende.

1778¹⁶) er Søren Michelsen Færgemand. Foruden Færgegaarden bruger han et Stykke Jord af Mtr. Nr. 9 i Heltborg. Han anføres ogsaa 1788 som Bruger af et Sted ved Næssund af Hartkorn 1 Td., 7 Skp. og 1 Fdk. tilhørende Christen Sørensen paa Mors, hvorimod samme Kilde anfører Næssund Færgested i Karby Sogn uden Jord som tilhørende Ørndrup, men Søren Michelsen findes ikke paa Folketællingen 1787, hverken i Heltborg eller Karby Sogne, hvorimod der i Næs i Karby Sogn findes anført en Færgemand, Søren Sørensen, der som eneste Medhjælp har en Tjenestekarl paa 26 Aar. Herefter drives Færgeriet udelukkende fra Morssiden, hvor Færgemanden 1801 er Lars Sørensen, der ogsaa nøjes med een Tjenestekarl.

I en Indberetning til Generalpostdirektionen 13. Juni 1809 om Tilstandene ved dette Færgested fortæller Amtmanden, at der intet Privilegium findes. Materiellet bestaar af en Færge, der kan tage en Vogn og fire Heste, og en Baad, der kan tage 11 Personer. Til Betjening af Fartøjerne findes nu 2 Karle og 1 Pige. Taxten er for Færgen 24. Sk. og for Baaden 8 Sk. Om de økonomiske Forhold røber Amtmanden intet, hvorimod Færgemanden 7. November s. A. gør opmærksom paa, at han bliver nød til at opsig

sit Fæste, dersom hans Stedsøn, Hans Christian Hansen Willerslev, ikke fritages for Krigstjeneste, men et Andragende herom har Danske Kancelli afslaaet 19. August, og han haaber nu Generalpostdirektionen vil hjælpe ham til Fritagelsen.

Kontreadmiral, Fyrdirektør og Overlods Poul de Løvenørn, der har undersøgt Forholdene paa Stedet, indberetter 8. August 1810, at Stedets Ejer, Christen Sørensen i Vester Hvidbjerg, har bortforpagtet det til Lars Sørensen, der lige saa lidt som Christen Sørensen kan fremvise noget Dokument, som hjemler dem Ret til Færgeriet, men mener at have Hævd paa samme.

Færgehuset og Færgebroen har Lars Sørensen selv bekostet. Færgekarle er der nu ingen af; foruden Færgemanden, der er en næsten blind Olding, er der nu kun to Piger, som skal forrette Færgetjeneste, men naar Lars Sørensens Stedsøn inden Nytår bliver fritaget for Krigstjeneste, hvad Løvenørn har anbefalet Hans Majestæt, saa afstaar Stedets Ejer Færgeriet med alt Tilbehør til ham for 2000 Rd.

Det bør snarest muligt paalægges Ejeren at anskaffe 2 Kastebroer paa hver Side, hvilket er aldeles nødvendigt ved Kreaturers Overførsel.

Den til Færgestedet hørende Jord bør ikke udskiftes eller sælges uden Generalpostdirektionens Vidende og kun med den Forpligtelse, at Køberen skal være Færgemand.

Den saakaldte Sundgaard paa Thysiden, mener Løvenørn, maa indrettes til Gæstgiveri og meddeles Privilegium. Ligeledes maa Færgehuset paa Morsiden indrettes noget bedre, ligesom Signalerne bør istandsættes, for ikke at de Rejsende skal udsættes for urimelig lang Ventetid.

Det var endvidere ønskeligt, om der kunde anlægges Færgehavne paa begge Sider, men om dette Færgested kan anses for vigtigt nok til et saadant Anlæg paa Amtets Bekostning indstiller Løvenørn til Generalpostdirektionens nærmere Overvejelse.

Denne Indberetning sendes til Amtmanden 4. Maj 1811, hvor den formentlig er henlagt, da der ikke høres mere til den.

Færgemandens Stedsøn fritages for Krigstjeneste som ønsket, men da Lars Sørensen 15. Februar 1813 søger om at faa endnu en Færgekarl fritaget for Krigstjeneste, faar han Afslag, da Amtet ikke anser Færgestedet for vigtigt nok til at fratage Majestæten yderligere en Soldat til Færgetjeneste.

Lars Sørensen, som Løvenørn 1810 omtalte som en næsten blind Olding, var dog ikke helt paa Gravens Rand, eftersom han først døde 16. November 1830¹⁷ i en Alder af 89 Aar. Han var altsaa 65 Aar, da Løvenørn ansaa ham for Olding, men han har vel nok været saa medtaget af Tidens Tand, at han ikke helt var i Stand til at forestaa Færgeriet. Nogen stor Hjælp for ham blev Stedsønnen, Hans Christian Hansen, ikke. Han hjemsendtes omkring 1814, men allerede 1821¹⁸ flyttede han til Øster Assels som Husmand. Færgestedet blev nu overtaget af Christen Mortensen, der allerede døde 7. September 1830¹⁹. Herefter overtoges Færgestedet af Gaardmand i Karby Niels Christensen Gade, født i Nabosognet Hvidbjerg.

I en Synsforretning 25. Maj 1833 siges Broerne at være i maadelig Stand, og Vandet er lavt og grundet, men Amtmanden mener dog ikke, at Bekostningen ved Anlæg af nye Broer vil staa i Forhold til Stedets Betydning. Heri er han ikke ganske enig med

Gade, der 12. Januar 1834 indberetter, at Samfærdselen kunde være en Del større, dersom man til enhver Tid kunde komme over Sundet, hvad der ikke er muligt i stormfuldt Vejr, thi da maa de Rejsende gøre flere Mils Omvej over Vilsund, men en ordentlig Færgebro vilde antagelig hjælpe lidt paa det.

Hvor stor Samfærdselen har været er ikke ganske klart. Færgemanden indberetter ganske vist, at der i 1833 er overført ca. 2000 Personer, 350 Heste, 200 Vogne og 90 Læs Gods foruden stort Kvæg, Kalve, Lam og Svin, men disse Tal synes ikke at vinde Tillid i Generalpostdirektionen, der 1. Februar sender dem til Amtmanden med Bemærkning om, at det i alle Poster er mere, end der er overført ved flere af Landets betydende Færgesteder. Hertil bemærker Amtmanden 22. Februar at Gade sikkert overdriver Færgestedets Betydning for at fremme Ønsket om et nyt Broanlæg, men i Modsætning til Aaret før finder Amtmanden nu, at der dog er Færdsel nok til en bedre Indretning ved dette Færgested, der er det vanskeligste i hele Amtet, men Gade vil ikke paatage sig at udføre et Broanlæg, selv om han fik offentlig Understøttelse dertil, hvorimod han er villig til, hvis Arbejdet iværksættes ved offentlig Foranstaltning, at forrette Kørsel samt Transport af de Sten, der behøves.

Har Gade virkelig opgivet for store Tal for Aaret 1833, opgiver han dem ikke mindre for 1834, da han er helt oppe paa 2458 Personer, 690 Heste og 190 Vogne, hvad der ikke lyder overbevisende, thi var Tallene rigtige, skulde Færdselen her være mere end dobbelt saa stor som ved Feggesund, hvad der ikke er nogen Grund til at tro, saa Amtmanden har sikkert Ret i, at Gade, der dog klarer sig med 2 Færge-

karle, overdriver af Hensyn til det saa meget ønskede Broanlæg.

Noget Broarbejde kom Gade dog ikke til at beskæftige sig med, thi 1. Juli 1835 afhænder han Færgeriet til Niels Jensen Bech, der allerede 14. Februar 1836 griber Pennen og overfor Generalpostdirektionen besværer sig over Indgreb i Færgerettighederne, og for at forebygge sligt andrager han om, at der maa blive udfærdiget en Bestemmelse om at Færgerettighederne strækker sig en Mil paa hver Side af Færgestedet (som ved Vilsund), hvis Privilegium han dog ikke kan fremskaffe, da det er forlagt af en af de tidligere Ejere.

Ved Skrivelse af 30. April beder man ham dog søge at tilvejebringe Privilegiet, men han maa den 8. August svare tilbage, at han desværre ikke kan opspore omtalte, men han formoder dog, at et saadant eksisterer, da han er underkastet de samme Forpligtelser som Færgemændene ved Sallingsund og Vilsund. Han beder nu om en Afgørelse, da han gaas stærkt i Næringen af Fiskere og andre Baadejere. Hertil føjer Herredsfogden i Nykøbing, at der er paalagt Færgemanden ovennævnte Forpligtelser, men han har dog ingen Post at besørge. Redskaberne holder han i god og forsvarlig Stand, og da han er under offentlig Tilsyn, anbefales det at afsætte en Grænse for Færgeriets Udøvelse. Ved Fremsendelsen tilføjer Amtet, at der næppe nogensinde har været udstedt noget Privilegium, men da Videnskabernes Selskabs Kort udviser, at der i umindelige Tider har været en Færgeindretning fra det vestlige Mors til Thy formoder man, at Færgegaarden er sat i Færgeløbshartkorn, og at dette uden videre hjemler Færgestedet sin Færgeret. Den af Bech foreslaaede Grænse

paa en Mil til hver Side finder Amtet rimelig, men dog saaledes, at Fiskere og andre Baadejere maa overføre egen Person, Husstand og Gods.

Nogen Beslutning om at imødekomme Færgemandens Ønske har man aabenbart ingen Hast med at træffe. Selv en ærbødig Paamindelse fra Bech 30. Januar 1837 virker ikke fremmende, men man har dog ikke helt glemt det afsides liggende Færgested. Toldinspektør, Kaptajn Barfred i Frederikshavn har været paa Stedet og indsender 29. Oktober en Beretning om Tilstandene ved Næssund, hvor Manglerne efter hans Mening egentlig kun bestaar i Savnet af ordentlige Ind- og Udskibningsbroer, som han mener bør bygges af Sten og Fyld med en Række Bøgepæle om Brohovederne af $2\frac{1}{2}$ Fods Højde paa hele Længden og af 9 Alens Bredde, og de maa formentlig bygges ud til 3 Fods Dybde.

Færgemanden har erklæret, at han ikke kan paa-tage sig nogen Del af Omkostningerne, som er anslaaet til 985 Rd., hvorimod han er villig til at hjælpe til ved Arbejdet. Sluttelig bemærker Barfred, at Trafikken ved dette Færgested har taget til, siden Bech overtog det.

Kaptajn Barfreds Forslag sendes til Amtmanden til Udtalelse, og denne svarer 20. Marts 1838 tilbage, at Forslaget er hensigtsmæssigt, men hverken Ejeren eller Amtets Repartitionsfond kan klare Udgifterne og indstiller, at der gennem Rentekammeret udvirkes at der af Thisted Amt i Løbet af 2—3 Aar maa udskrives 4 Sk. pr. Td. Hartkorn. Hvad Naturalpræstationen angaar mener Amtet, at det vil være hensigtsmæssigt, at Sognene fritages herfor, da kun faa af de Sogne, der har Nytte af Færgestedets Forbedring, paa Grund af lokale Forhold vil kunne del-

tage deri, hvorfor Arbejdets Byrde vil kunne fordeles mere lige, dersom det udføres for Betaling.

Sagen oversendes 17. April 1838 til Rentekammeret. Herfra indhenter man Betænkning fra Amtet, der har bemærket, at Overslaget sikkert er for lavt ansat, og Rentekammeret spørger nu Generalpostdirektionen, hvad det maa antages at ville koste, samt om der ikke bør afholdes Licitation. Nu gaar Sagen en Tur til Kanal- Havne- og Fyrinspektør C. A. Leth, der 26. November opgiver, at Færgen kun stikker to Fod, hvorfor man kan nøjes med at udføre Broerne til en Dybde til $2\frac{1}{2}$ Fod i Stedet for 3, hvorved opnaas en betydelig Besparelse, idet den ene Bro da bliver 25 og den anden 50 Alen kortere. En Middelvej mener han, at man under alle Omstændigheder maa prøve, og endelig maa hele Anlægget stilles under en kyndig Mands Opsyn. Hertil svarer Amtet 4. Maj 1839, at Licitationsforretning har været afholdt, men der var ingen, der ønskede at byde, hvilket sikkert skyldes Mangel paa Sten, der findes der paa Egnen, men der vil blive gjort et nyt Forsøg.

17. August 1839 kan Amtmanden meddele, at der nu har været afholdt ny Licitation med det magre Resultat, at der kun var Færgemanden, der bød paa Arbejdet. Hans Bud lød paa 2800 Rd., men imidlertid nedsatte han det til 2000 Rd. Saavel Over- som Underøvrigheden fandt, at Bekostningen ikke stod i rimeligt Forhold til Nytten, da der kun kunde blive Tale om nogle Minutters Besparelse af den Tid, man hidtil havde anvendt paa Ind- og Udskibning foruden det vilde være vanskeligt at afgøre, om disse Broer kan modstaa en Stormflod. Efter at have erfaret Amtmandens Betæneligheder henlagde man Sagen.

Færgemanden er dog ikke sindet til at lade Sagen falde. 28. Februar 1840 beder han Generalpostdirektionen udvirke, at det paatænkte Broanlæg bliver paabegyndt, saaledes at Broerne kan blive færdige i Løbet af den tilstundende Sommer. Med Hensyn til selve Arbejdet gør han dog opmærksom paa, at det just ikke er af personlig Interesse, han har paataget sig Arbejdet, men kun fordi ingen anden Liebhaber meldte sig ved Licitationen, og at han hellere end gerne vil afstaa Arbejdet, dersom nogen anden vil paatage sig det. Lige meget hjælper det. Generalpostdirektionen er tilsyneladende ikke til at raabe op, hvad der dog ikke forhindrer Bech i atter den 24. Januar 1841 at minde om Broerne, som i høj Grad savnes, særlig paa vestre Side, hvor Bunden er blød. Herpaa kommer heller intet Svar, skønt det vel nok kunde være paa Tide at skaffe en Afløsning for de gamle Broer, som Lars Sørensen havde anlagt.

27. September 1842 siger en Indberetning om et ved Næssund afholdt Syn, at ved Højvande kan Færgen nok lige gaa til Broen paa østre Side, men paa vestre Side findes derimod en lang udgaaende Grund, der besværliggør Landsætningen. Færgemanden mener, at en Bro ud til Dybet bestaaende af et Træbolværk opfyldt med Grus kan holde om Vinteren. Endelig 26. Januar 1843 søger Bech atter om at faa nye Broer uden at gøre Indtryk paa højere Steder, men det blev ogsaa sidste Gang, Generalpostdirektionen blev besværet af ham, thi ved Skøde af 5. Juli 1852 afhænder han Færgestedet med Inventarium samt den til Fæргеegaarden hørende Jord i Næs Mark af gammelt Hartkorn 6 Skp. og 2 Album og i ny Matrikul under Nr. 9 for 2 Tønder og $1\frac{1}{4}$ Album og Gammelskat 5 Rd. og 26 Sk. til Poul Riis

Pedersen mod, at denne overdrager ham Hovedparcellen Matr. Nr. 11 af hans Gaard i Karby, der er ansat til en Værdi af 2000 Rd. og desuden kontant 4000 Rd. rede Sølv.

I Riis Pedersens korte Tid som Færgemand gjordes der Forsøg paa at skaffe bedre Landingsforhold. 35 Mænd fra Thy og Mors sender i August 1854 et Andragende herom til Generalpostdirektionen for at faa anlagt Landingsbroer, da de Rejsende maa bæres ud til Færgen paa Færgefolkenes Ryg, hvad der ikke er uden Risiko, da Fjordbunden er meget blød, ligesom der ogsaa er mange Kreaturer at overføre.

Amtet lader Andragendet gaa videre til Generalpostdirektionen med Bemærkning om, at Amtsraadet vil lade Broerne anlægge, naar der bevilges Hjælp dertil. Hertil svarer man 26. Maj 1855, at Næssund Færgested er uden Betydning for Postvæsenet, og der kan saaledes ikke ydes nogen Hjælp, hvorimod man anser det for Amtets Pligt alene at anlægge Broerne, og hertil slutter Postinspektør Zahrtmann sig, og mere kom der ikke ud af Sagen denne Gang.

Inden Riis Pedersen forlader Færgeriet klages der over ham af Kommandør i Søetaten, Jens Jacob Paludan, der 3. Juni 1856 vilde sættes ud til Dampskibet »Limfjorden« for at rejse til København. Han, der havde været paa Besøg i Hurup Præstegaard, havde i Tide bedt »Limfjorden« holde Udkik samt bedt Gæstgiver J. C. Lund i Næssund om i Tide at signalere til Færgemanden om at sende Baaden ud. I Tillid hertil tog Paludan fra Hurup om Morgenen med sin Familie i to Vogne og kom til Næssund omkring Kl. 7; en Færge var da i Sigte og ankom endelig Kl. 8, men Færgemanden erklærede bestemt, uagtet han blev budt 5 Rd. ekstra, ikke at ville tage Paludan

med ud til Skibet, hvorimod han indskibede nogle Mænd med Heste og Vogne for at landsætte dem paa Mors. »Limfjorden« havde Flag paa Toppen og alt-saa Passagerer om Bord, der skulde landsættes, men lige saa lidt kunde komme fra Borde som Paludan og Familie om Bord, hvorefter han maatte vende om med uforrettet Sag.

Samme Dag indberetter Færgemanden det passerede og bemærkere, at det er første Gang sligt er indtruffet, at Passagerer ikke kunde komme med, og de, der vilde fra Borde, maatte sejle videre. For at det ikke oftere skal ske, spørger han, hvorledes han skal forholde sig i lignende Tilfælde. Dersom begge Dele skal passes samtidig, maa han have flere Folk (han har 3 Færgekarle), hvad han ikke kan være tjent med, da Fortjenesten paa Dampskibsexpeditioner er for ringe.

Midt under Sagens Behandling — 1. August 1856 — sælger Riis Pedersen Færgeriet, saa der bliver ingen til at tage Kløene. Lund meddeler 19. August kort og godt, at han ikke er Færgemand, men Transportvæsenets Opsynsmand, og at han hverken har Baad eller Færge, saa han har ikke kunnet advisere Færgemanden, men 17. September 1856 tilstilles der ham en Skrivelse, der vel var møntet paa Riis Pedersen, om at Dampskibsfarten maa have Fortrin fremfor Færgefarten.

Selv om Færgeriet nu er solgt til Frederik Søndergaard, er der dog andre, der gerne vil lege med. Saaledes ansøger J. C. Lund 4. Januar 1858 om Tilladelse til at maatte ilandsætte fra og indskibe Passagerer i Dampskibet »Limfjorden«, til hvilken Ende han allerede har anskaffet sig en Baad. Yderligere kommer der 27. Juni 1858 en Ansøgning fra Sogne-

foged Jens Aalkjær i Næs om at faa hele Færgeriet overladt, da han har hørt, at Færgeriet skal flyttes over paa Thysiden. Den 10. Juli kommer der ogsaa en Skrivelse fra Søndergaard, der først beder om Undskyldning for at være kommet for sent ud til Dampskibet den 26. Juni, hvorefter han beder om Tilladelse til atter at maatte overtage Bestillingen med Transport til og fra Dampskibet, hvilken Bestilling Lund har overtaget uden Tilladelse.

Gennem Herredskontoret i Nykøbing paalægger Amtet Søndergaard at gøre Rede for sin Ret til at sætte Passagerer ud til Dampskibet. Hertil svarer han kort og godt, at denne Ret hører til Færgestedet, hvad der ogsaa kan ses af den »Næse«, hans Forænger fik, da han ikke vilde sætte Paludan ud til Damperen. Dette Svar samt Aalkjær og Lunds Andragender sendes til Amtet. Herredsfogderne paa Mors og i Hassing-Refs Herreder anbefaler, at der gives Tilladelse til baade Lund og Søndergaard fra henholdsvis Thy og Mors, og hertil slutter Amtmanden sig efter først at have indhentet en Udtalelse fra Grosserer H. P. Prior i København, der anser det for bedst, at der kan sættes ud til Dampskibet fra begge Sider.

Før Søndergaard faar sit Bevillingsspørgsmaal i Orden, er der adskillige andre Ting, der først maa klares. Først afkræves han en Afskrift af de Taxter, der benyttes, hvortil han svarer, at der aldrig har været udfærdiget nogen egentlig Taxt, lige saa lidt som der har været meddelt nogen Approbation paa den Betaling, som skulde erlægges, men den Betaling, der i de sidste 25 Aar har været opkrævet, er

- a For en Baad med en enkelt Person . . . . . 16 Sk.
 b For hver Person, naar flere Personer overføres

paa een Gang.....	8	„
c For en Færge med en enkelt Hest eller tvende med en almindelig Rejsevogn	48	„
d For en Færge med to Heste med Kalesche- eller Wienervogn	64	„
e For en Hest	16	„
f For et Kreatur	10	„
g For et Faar	4	„

Denne Taxt, der slutter med Paastand om, at Færgeretten i umindelige Tider har hørt til dette Færgested, sendes til Kammeradvokat Blechingberg 30. Marts 1859. Denne svarer tilbage 5. April, at han, for at kunne danne sig en sikker Mening, maa anse det for ønskeligt at faa Oplysninger fra den ældre Matrikul samt Udskrifter fra Retsprotokollerne af samtlige Skøder paa den saakaldte Sundgaard. Paa det foreliggende Grundlag kan han ikke se, at den fra Arilds Tid stedfundne Udøvelse af Færgeretten giver Eneret.

Herefter afgaar en endelig Indstilling fra Amtet til Generalpostdirektionen af 8. Juli 1859. Lund vil ikke for Tiden paatage sig nogen egentlig Færgefart eller Transport over Sundet, ligesom der heller ikke vides nogen anden at bringe i Forslag. Amtet anser det for ønskeligt, at der her som ved andre Færgesteder etableres en privilegeret Færgefart fra hver Side, hvad der navnlig ved Næssund vilde være saa meget mere ønskeligt som Færgestedet paa Morsland efter først at have været ret godt bestyret, for Tiden er kommen i Hænderne paa en Mand, som hverken har Interesse eller Indsigt i Sagen, men Amtet skønner ikke, at det vil kunne ordnes under de nuværende Forhold, da Kromand Lund paa Thyland, som er en driftig og dygtig Mand, ikke tror sig i Stand til at anskaffe de fornødne Rekvisitter,

og derfor ikke attraar Tilladelse til at føre Rejsende over med de Baade, han benytter til at føre Passage-
rer og Gods til og fra Dampskibet med.

Færgestedet er saa vigtigt, at det maa anses for rigtigt, at det sættes under samme offentlige Kontrol som de øvrige Færgesteder i Amtet, og at det derfor paalægges Færgemanden at erhverve en ordentlig Bevilling for at der kan fastsættes en ordentlig Taxt, der passende kunde bestemmes som ved Feggesund, medens han nu betragter sig som eneberettiget til Færgefarten paa Grund af de Færgegaarden paalagte 3 Td. Færgeløbshartkorn. Det kunde da muligt under samme Sag tages under Overvejelse, hvorvidt en almindelig Tilladelse til Baadfart fra Thy tillige kunde meddeles Lund, og skulde Søndergaard da vægre sig ved at søge Privilegium, og hans Færgeløbshartkorn ikke kan antages at begrunde en reel Ret for ham dertil som Ejer af Færgestedet, tvivler Amtet ikke paa, at Lund gerne modtager et saadant, naar der med samme Privilegium gives ham Ret til Færgefart paa begge Sider.

Efter Modtagelsen af denne for Søndergaard lidet smigrende Skrivelse beder Generalpostdirektionen Postinspektør Zahrtmann besigtige Færgemateriellet, og herom indberetter han 10. September 1859, at der findes en Færges, en Storbaad, en mindre Baad og en Isbaad. Til Betjening holdes 4 Folk. Hertil følger Herredsfogden i Hassing-Refs Herreder, at der bør holdes en Baad paa Thysiden. Herefter anmoder Generalpostdirektionen 8. Oktober 1859 Amtet om at lade Søndergaard søge Bevilling til Færgefart fra begge Sider samt til at passe Dampskibsfarten, hvad Søndergaard 30. Oktober erklærer sig villig til, hvorefter der 22. Marts 1860 udstedes kongelig Bevilling

til ham mod at der til Transport- og Befordringsvæsenets Fond aarlig betales 4 Rd.

Spørgsmaalet om Anløbsbroer, der drøftedes 1854, genoptoges 1859. I Amtsraadets Møde 25. Maj var fremlagt Tegninger og Overslag til Færgebroer paa begge Sider. Amtet fandt dog, at Omkostningerne — 9000 Rd. — var for meget for Amtet alene og indstiller derfor til Generalpostdirektionen, at der bevilges Hjælp fra Transport- og Befordringsvæsenets Fond, samt at der tillige tillægges Amtet Ret til Bropenge.

Amtets Indstilling sendes 9. Juli til Kanal- og Havneinspektør Leth til Udtalelse, men paa Grund af Sygdom indløber Svaret først 22. Juni 1860, efter at han har været paa Stedet. Om Forholdene udtaler Leth, at det maa være af almen Interesse for Samfærdselen, at der anlægges Broer paa begge Sider. Af Mangel paa saadanne kan der ikke sættes over i Stormvejr, og ved Lavvande kan der opstaa de største Vanskeligheder med at faa Kreaturer, Vogne og Passagerer ombord og fra Borde, da Fartøjerne ikke kan flyde helt ind til Stranden, og Bunden er paa sine Steder saa blød, at den ikke kan bære, hvorfor ogsaa forskellige Uheld har fundet Sted, især med Heste. Ogsaa af Hensyn til Dampskibene, der passerer Næssund 4 Gange ugentlig, og hvorfra Passagerer og Gods skal sættes i Land og bringes ombord, er det saare vigtigt at have Broer.

Tegningerne, der er udarbejdede af Amtets Vejinspektør, Husen, findes hensigtsmæssige, men Leth vil dog bemærke, at Tømmerpriserne er falden siden 1858, og de kan nu reduceres med 25 %. Pælene bør ikke beklædes med Jernplader, men bør beslaas med Søm. Paa Thysiden kan Nedkørsel og Dæmning gøres

hele 1700 Rd. billigere, og det hele vil næppe overstige 6000 Rd., og det maa findes rimeligt med et Tilskud paa 800 Rd.

Endelig bemærker Leth, at Taxterne ved Limfjorden er urimelig lave i Forhold til Taxterne ved andre af Landets Færgesteder, hvilket har til Følge, at ingen kan bestaa derved. F. Eks. anføres, at Taxterne her er for Færgen 3 Mark, Baad 1 Mark og for en Person 4 Sk., hvorimod der mellem Middelfart og Snoghøj, hvor Afstanden er kortere og Havne og Broer gode, koster Færgen 5 Mark, hvorfor Taxterne foreslaas forhøjede med 50 %.

Amtsvejspektør Husens Forslag er i Korthed:

Thy: Dæmning, hvis Nedkørsel skal			
reguleres	2644 Rd.	32 Sk.	
Dæmning uden Regulering af Ned-			
kørslen	934	-	
Brohoved	2423	-	58 -
Mors: Brohoved	2354	-	58 -
Dæmning	1417	-	
Ialt med Regulering af Nedkørsel paa			
Thysiden	8839 Rd.	52 Sk.	
Ialt uden Regulering af Nedkørsel paa			
Thysiden	7129 Rd.	29 Sk.	

Forslaget fremsendes til Generalpostdirektionen af Amtet 1. September 1860, idet man foreslaar Arbejdet udført uden omtalte Regulering. Dog anser man Broanlægget ved Oddesund for vigtigere og vil lade Næssund vente, da Amtets Kræfter ikke rækker længere i nærmeste Fremtid.

Atter udskydes Løsningen af Brospørgsmaalet, og det gør selvsagt ikke Forholdene bedre, at Frederik Søndergaard iflg. Skrivelse fra Generalpostdirektionen af 18. August 1860 har afhændet Færgeriet til Frederik Jensen, der nu opfordres til at søge Bevilling

endnu før Søndergaard har naaet at indløse sin, hvilket dog sker kort efter.

Ansøgningen fra Frederik Jensen fremkommer 18. September 1860 og anbefales af Herredsfogderne og af Amtet. Skødet har han endnu ikke faaet, det faar han først i Februar 1861.

Generalpostdirektionen nøler med Bevillingen for om muligt at faa Frederik Jensen til at deltage i Betalingen af et eventuelt Broanlæg. Han erklærer sig villig til at betale 30 Rd. aarlig for Brugen af Broerne mod at faa Andel i Bropengene, men han vil intet yde til Broernes Anlæg.

Amtet mener, han bør give 40 Rd. aarlig uden Andel i Bropengene, hvad Generalpostdirektionen dog ikke mener at kunne indføre i Bevillingen uden Frederik Jensens Godkendelse.

Spørgsmaalet blev ikke aktuelt for Frederik Jensens Vedkommende, idet han 27. August 1861 indberetter, at han har købt een Opsynsmanden ved Sallingsund tilhørende Ejendom og bortforpagtet sin Ejendom ved Næssund til Christen Pedersen Fuglsang fra Thy.

Fra Amtet sendes 21. Februar 1861 Indberetning om, at Frederik Jensen, der nu er Ejer af Pinen Kro ved Sallingsund, har solgt Næssund Færgested til een Amtet ukendt Køber.

Den nye Ejer, Christen Andersen Hvidberg, har samtidig med Købet bortforpagtet Færgeriet til Christen Fuglsang for Tiden 1/5 1861—1/5 1866.

Fuglsang faar en ret uheldig Start, idet der 27. November 1862 fremkommer en Klage fra Dyrslæge Poulsen, der har haft en urimelig lang Ventetid inden Overfarten, hvortil Fuglsang svarer, at han ikke har set Signalet paa Grund af Taage og heller ikke hørt

Hornet, der anvendes som Kaldesignal. Amtet fremsender Klagen med Bemærkning om, at skønt Fuglsang, der endnu ikke har faaet Bevilling, viser større Omhu end de tidligere Færgemænd har vist, kan han ikke fritages for Ansvar, men det kunde maaske snarere paalægges Frederik Jensen, der bør staa til Ansvar, indtil den nye Ejers Ansøgning om Bevilling er modtaget.

21. Marts 1863 søger baade Hvidberg og Fuglsang Bevilling. Ved Fremsendelsen motiveres den mærkelige Fremgangsmaade med, at det er nødvendigt for at faa Bevilling til Krohold, som ogsaa ønskes til Stedet.

De ønskede Bevillinger udstedes 25. Juli 1863, men de Herrer har slet ikke travlt med Indløsningen og maa gentagne Gange mindes herom mod Betaling af 13 Rd. og 48 Sk., endda under Trusel om Udpantning. Herredsfogden mener dog ikke, Gebyret kan inddrives, da Fuglsang intet ejer og tilmed er indkaldt til Krigstjeneste, hvorfor Bevillingerne foreslaas kaserede, hvilket Finansministeriet bevilger.

Christen Hvidbergs Ejertid blev ogsaa ganske kort. Allerede 1. December 1864 foreligger Ansøgning om Bevilling fra Jens Pedersen, der ved Skøde af samme Dato er Ejer af Færgestedet. Hans Andragende anbefales af Karby, Hvidbjerg og Redsted Sogneforstanderskab samt af Herredsfogder og Amtmand, af sidstnævnte dog med Bemærkning om, at der bør svares 40 Rd. aarlig, naar de saa meget omtalte Broer anlægges.

Næppe er Jens Pedersens Ansøgning havnet i Generalpostdirektionen, før Postinspektør Zahrtmann indberetter, at Færgeriet nu er afhændet til Nicolai Kjærulf, der 7. Marts 1866 søger Bevilling. 14. Maj kan Finansministeriet meddele, at Bevillingen er klar

til Indløsning mod dobbelt Gebyr, nemlig 27 Rd., der indbetales 25. Juni. Grunden til det dobbelte Gebyr omtales ikke, men man kan vist godt gætte paa, at det var et Udslag af Utilfredshed med de ustandselige Ejerskifter.

Det hidtil uløste Brospørgsmaal tages nu atter op. Stødet gives af 204 Beboere i Sognene Karby, Hvidbjerg paa Mors, Heltborg, Hurup og Ydby, der 28. Januar 1866 fremsender Andragende om at faa de omtalte Broer anlagte. Tilstandene findes her saa slette, at der sikkert ikke ved noget Færgested i Danmark findes Magen til. Forholdene har i en Menneskealder været farefulde og ganske utaaelige. De Rejsende maatte uden Hensyn til Alder, Køn, Stand, Vægt og Stilling bæres paa Færgefolkens Ryg et langt Stykke ud i Fjorden fra Strandbredden til Færgen og risikerede, at Manden, der maatte vade i Tang og Dynd, tabte dem.

I en Skrivelse af 16. August 1866 til Generalpostdirektionen presser den nye Ejer, N. C. Kjærulf, og saa paa samtidig med, at han kritiserer Amtet, der har bevilget 3500 Rd. til Anlæg af en Landingsbro $\frac{1}{4}$ Mil Sønden for Næssund og betegnet denne som værende af særlig Betydning for Kreaturtransporten fra Thy. Han finder det mere nødvendigt at faa anlagt Broer ved Næssund og beder nu Generalpostdirektionen gøre sit til, at Sagen ikke trækkes yderligere ud. Denne Skrivelse oversendes til Amtet 3. September, og der svares straks tilbage, at Amtets Betænelighed er faldet bort, nu da Oddesund-Sagen er fra Haanden, men haaber dog paa en anseelig Understøttelse fra Transport- og Befordringsvæsenets Fond. Samtidig sendes et Overslag udarbejdet af Amtsvejsinspektøren paa ialt 9059 Rd. og 60 Sk.

Havne- og Kanalinspektør Leth anbefaler Forslaget, der er en Kopi af Husens tidligere Forslag. Herefter fremsendes det af Generalpostdirektionen til Finansministeriet 5. Oktober 1866, idet det anbefales at yde et Tilskud paa 1600 Rd. 16. Oktober 1867 henstiller Generalpostdirektionen dog, at da nogle tænkte Besparelser ikke kunde opnaas, at der ydes $\frac{1}{3}$, nemlig 300 Rd. mod, at Arbejdet bliver paa-begyndt og snarest fuldført. Det samme Tilskud fore-slaas af Postinspektøren for Nørrejylland, og hertil giver Finansministeriet sit Samtykke 19. Juli 1867.

Arbejdet blev straks paabegyndt, og det fuldførtes i Efteraaret 1868. Broen paa Thy blev paa 120 Alens Længde og Broen paa Mors 90 Alen og bestaaende af tvende i Midten chauserede Moler, der endte i brede Brohoveder paa nedrammede Pæle.

Hermed havde dette Færgested omsider faaet de nødvendige Broer, men rigtignok hele 11 Aar senere end ved Feggesund.

Kilder:

1. Samlinger til jydsk Historie og Topografi, 4 R., I. 128.
2. Statistisk Bidrag til Vendelbo Stifts Historie, Side 84.
3. Statistisk Bidrag til Aalborg Stifts Historie, Side 219.
4. Dueholms Diplomatarium, Side 124.
5. Jydske Tegnelser 6, 141.
6. Ørum Lens Regnskab 1630/31.
7. Kopibøger og Regnskab over det til Betaling af Rigens Gæld udlagte K. M. Jordegods, Bind b.1049 og D. 237.
8. Matrikuls-Jordebog over Hanherred, Hannæs Birk, Thyland og Morsland 15/2 1662.
9. Dueholm, Ørum og Vestervig Amters Mandtaller paa Kontributions- og Folkeskat.
10. Dueholm, Ørum og Vestervig Amters Kontributionsregnskab.
11. Traps Danmark. V. 401.
12. Dueholm, Ørum og Vestervig Amters Ekstraskatte-mandtaller.

13. Rentekammeret: Indlæg til Jydske Stifters Kontors Journal D. Nr. 797/1766.
  14. Rentekammeret: Jydske Stifters Kontors Kopibog ÆÆ Nr. 422 og Journal C. Nr. 8993.
  15. Rentekammeret: Indlæg til Jydske Stifters Kontors Journal D. Nr. 1485/1768.
  16. Rentekammeret: Specifikationer over Proprietærernes, det beneficerede og Købstædernes Jordegods i Henhold til Kmr. Ordre 20/10 1778.
  17. Karby Kirkebog.
  18. Thisted Amts Lægdsrulle 1817.
  19. Thisted Amts Skiftedesignationer 1830.
- Generalpostdirektionen: Thisted Amts Færgesager, Pakke I. Danske Sekretariats Journal for Landbefordringsvæsenets Forestillinger samt for Vandtransportsagerne 1804—10. Sekretariats Journaler for det danske Færgevæsen 1808—48. Brevbøger for Færgesager 1811—48.

Det andet Overfartssted mellem Mors og Thy var ved det snævre Vilsund, der vel ikke uden Grund blev det første Sted, hvor Færgerne afløstes af en Bro, thi her var der anderledes stor Trafik end ved Næssund. Fra Vilsund gik jo den lige Vej tværs over Mors til det andet store Færgested, Sallingsund, hvorover der var Forbindelse til Fastlandet.

Til Færgerne ved begge disse Overfartssteder, der som Krongods siden Reformationen laa under Halds Len, ydedes der Sundkorn baade af Mors og Thy. Dette Korn androg 1614 ¹⁾ hele 303 Td. 20 Skæpper til hver Tønde efter Morsingemaal. At det ikke var med Glæde, dette Korn ydedes, ses af et Brev, Kongen 30. Maj 1594 ²⁾ sender Lensmanden paa Hald, Henrik Belov. Det hedder deri, at nogle, baade paa Mors og Thy, som af Arilds Tid har ydet Sundkorn til Færgernes Vedligeholdelse, nu vægrer sig ved at give det. Det indskærpes nu under Trusel om Straf for Ulydighed, at Kornet skal ydes. Det har vel nok hjulpet for en Tid, men 18. April 1653³⁾ er der dog atter Anledning til at minde om denne Ydelse, thi af

Vedligeholdelsesudgifter, hvoraf der i det følgende skal gives nogle Prøver, var der ikke faa. 24. Marts 1606⁴⁾) faar Frans Rantzau, Lensmand paa Silkeborg, Ordre til at udvise Lensmanden paa Hald, Kristen Holk, to Bøgetræer af 24 Alens Længde og to af 14 Alens Længde og med en Bredde af 1 Alen til Istand-sættelse af Færgerne ved Vilsund og Sallingsund.

1612⁵⁾) trænger Færgen ved Vilsund atter til Repa-ration; saaledes faar Jens Rebslager 7 Mark for et nyt Tov, Borgmester Jørgen Hansen i Nykøbing 12 Sk. for 1½ Kande Tjære og 7 Mark for en Tylt Fjæl til Færgens Bund, ligesom der for Søm og Træ til Aarer gives Borgmesteren 3 Mark. 1613⁶⁾) maa der igen nye Bundfjæl for 8½ Mark, Klinkejern og Søm for 6 Mark, for indsat Egebor og nyt Ror 3½ Mark og 12 Sk., Tjære og Leje af Tjærekedel 12½ Mark og endelig til Skibsbygger Just Andersen paa egen Kost 2 Daler. 1614⁷⁾) bekostes der paa Færgen 7 Daler og 83 Sk. 1615⁸⁾) er man helt oppe paa 23 Daler, ½ Mark og 10 Sk., hvoraf Mads Bødker selvanden faar 6 Daler og 18 Sk. paa egen Kost i 14 Dage. 1616⁹⁾) ofres der 12 Daler, 1 Mark og 4 Sk. paa 7 Dages Tømmerarbejde, og det er stadig Bunden, det er galt med. 1618¹⁰⁾) er Udgifterne helt oppe paa 26½ Daler og 8 Sk. Skibsbyggerne Mourits Christensen og Just Andersen arbejdede hele 8 Søgnedage à 12 Sk. Under Arbejdet slukkede de Tørsten med en Tønde Øl til 6 slette Daler.

24. September 1621¹¹⁾) faar Lensmanden, Knud Gyldenstjerne, Ordre til at lade bygge en helt ny Færge, naturligvis billigst muligt, hvilket vilde sige 95 slette Daler, der gaves Jens Andersen Hals i Aalborg, der byggede den 1622. Den har dog ikke været bedre, end at der 1624 maa ofres 35½ Daler paa den,

og 1629 maa der igen ofres 32 Daler (Lensregnskabet).

I et Tingsvidne af 13. Maj 1634¹²⁾ betegnes Færgen som raadden og utjenlig til at føre over uden største Livsfare, hvorfor det 1. Oktober 1634 tillades at bygge en ny baade til Sallingsund og Vilsund. Disse to Færger kostede tilsammen 150½ Daler, 1½ Ort og 7 Sk., hvoraf betales 40 Rd. til Skibsbygger Peder Jensen i Nykøbing paa egen Kost. Af Materialer købtes der 11 Stk. 16 Alens Bøgeplanker af Præsten i Grønbæk, Niels Christensen, for 16½ Daler, og Aaret efter sælges begge de gamle Færger for hele 9½ Daler og 16 Sk. efter kun 12 Aars Brug.

Den første Bruger af Færgestedet, der nævnes Navn paa, er Svend Christensen, der 13. Februar 1614¹³⁾ overlader sin Stedsøn, Christen Pedersen, Halvparten af Færgeriet og tilhørende Gaard, hvorfor han maa betale 20 Daler i Indfæstning. 1624¹⁴⁾ fæster Christen Pedersen ogsaa den anden Halvdel, men denne Gang maa han op med hele 30 Daler, saa der har sikkert været gode Indtægter at hente ved Færgeriet, hvoraf der 1624¹⁵⁾ svaredes 3 Td. Byg i Landgilde.

1650 gaar Færgestedet ud af Kronens Eje, idet det 14. December udlægges for Gæld til Borgmester Jacob Madsen paa Kristianshavn¹⁶⁾. Det før omtalte Sundkorn fulgte dog ikke med, idet der 24. Juni 1661¹⁷⁾ udstedes Bevilling til Sivert Brockenhuus paa det Korn i Morsland, som til Sallingsund og Vilsund Færger var udgivet til deres Vedligeholdelse, mod at han holder Færgerne ved forsvarlig Magt. 29. Maj 1662¹⁸⁾ udstedes der ny Bevilling; denne Gang baade til Sivert Brockenhuus og dennes Hustru, Helvig Sandberg, paa Livstid. 1674¹⁹⁾ ansøgte Gemak-

forvalter Bertram Trewens om Expetance paa Kornet, men fik Afslag. Færgestedet var nu ansat til $2\frac{1}{2}$ Td., der vurderes til 100 Daler. Et Boel, der brugtes af Færgemanden, solgtes 1. Oktober 1661 til Albrecht Baldtzer Berendt's Enke og Leonhart Marselius i Hamborg²⁰). Af dette Boel, der var ansat til 1 Td. Hartkorn, ydedes der 1662²¹) til Sundby Kirke 1 Td. Byg og til Husbonden $2\frac{1}{2}$ Td. Byg. I Matriklen 1664 er Færgestedet ansat til $3\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn og ejes nu af Ejler Jacobsen til Lund. Som Færgemand er Christen Pedersen nu afløst af Jens Christensen, der residerer her til omkring 1700. I Matriklen 1688 ansattes Jorden til 6 Skp., 1 Fdk. og 2 Alb. Hartkorn, medens Overfarten sattes til 6 Td. Ejeren er nu Poul von Klingenberg til Højris, hvorimod førnævnte Boel, der stadig bruges af Færgemanden, laa til Ullerup i Galtrup Sogn. Dette Boels Hartkorn var nu 1 Td., 2 Skp. og 2 Fdk.

Tidligere omtalte Sundkorn skødede Kongen til Klingenberg 16. Maj 1685²²) efter at han havde afstaaet Embedet som Generalpostmester, mod at han holder dygtige Færger og gode Folk ved Færgestederne og ikke tager Betaling for Overfarten af dem, der giver Korn. Dette Privilegium bevaredes for Højris saa langt op i Tiden som til 1871²³).

Gennem en lang Række af Skattemandtaller faar man et lille Indblik i Færgemandens økonomiske Forhold. 1660 betaler Jens Christensen Kopskat for sin egen Person, sin Moder og Søskende, ialt 6 Personer. 1672—75 holder han 2 Karle og 1 Pige. 1682 har han ligeledes 2 Folk. Der maa nu ogsaa skattes af Besætningen, der omfatter 3 Hopper, 1 Plag, 2 Stude, 2 Køer, 9 Faar og 1 Svin. En ikke helt ringe Besætning i Forhold til Hartkornet. I Aarene 1696—

1700 driver han Færgeriet ved Hjælp af sine 3 Sønner, Christen, Svend og Villads. I 1705 staaer Christen for Færgeriet, men 1710—13 er Færgemanden hans Broder Svend, der 1717 er afløst af Niels Olufsen²⁴), der 1718 og 1719 holder 3 Folk. I Aarene 1728—31 maa han udrede 2 Rd. i Brandstyr.

1743 nævnes som Færgemand Niels Andersen, der holder 3 Karle og 1 Pige, som han maa betale 4 Rd. i Kopskat af foruden 8 Rd. for sin egen Person, men da han er uformuende og nylig ankommen til Stedet, slipper han med 4 Rd.

Sundkornet, som Klingenberg fik tilskødet 1685, var aabenbart ikke altid lige let at faa. Saaledes klager Klingebergs Enke 14. Oktober 1727²⁵) til Rentekammeret over, at af de til Færgestedernes Vedligeholdelse henlagte Indkomster er en stor Del afgaaet derved, at nogle Proprietærer, Præster o. l., der ved Skøde eller paa anden Maade er bleven Ejere af øde Steders Hartkorn, inddrager saadanne Jorder under nogle dem tilhørende Gaarde, og vil derfor ikke yde Sundkorn deraf. Ligeledes skal en Del af Fjordegnenes Beboere have tilladt sig med deres Baade at befordre fremmede Rejsende og deres Gods til og fra Mors, noget, der efter hendes Formening alene bør ske ved Færgestederne mod den sædvanlige Taxt.

Da ovenanførte er i Strid med kongelig Skøde og Bevilling, tilskriver Rentekammeret 18. Oktober 1727 Amtmanden om snarest at bringe Orden i Forholdene.

1763 er det atter galt med Sundkornet²⁶). 21. Maj skriver Generalauditør Andr. Høyer til Irup til Rentekammeret, at Beboerne paa Mors er uvillige til at betale Sundkorn, og han beder nu om, at det maa blive inddrevet ved Exekution. 23. Juli skriver Rente-

kammeret til Amtmanden om at lade foretage den ønskede Exekution, men helt saa glat gik det dog ikke, thi 1. Maj 1764 besværer Høyer sig over, at Proprietærerne og Beboerne ved Retten har gjort vidtløftige Protester samt lagt Stævningsmændene Hindringer i Vejen, hvad der 16. Oktober²⁷⁾ faar Rentekammeret til at skrive til Amtmanden om at lade dem vide, at de uden Ophold skal levere Kornet, da han i modsat Fald maa lade det inddrive.

1778²⁸⁾ nævnes som Færgemand Mathias Abraham Pedersen Freistrup, der 14. Juni 1781 gør fælles Sag med Færgemanden ved Sallingsund, Mads Yde, om et Andragende til Rentekammeret om et vist aarligt Beløb for militære Transporter, der efter de tvende Herrers Mening lægger for meget Beslag paa Færgerne. Der gaar saaledes ikke een Dag uden at de 4—5 Gange, dels med Færge og dels med Baad maa overføre Mandskab fra det sjællandske Infanteriregiment, naar der fra Nykøbing eller Thisted skal bringes Arrestanter til Skive, eller naar der i en af Købstæderne skal afholdes Forhør. Disse Transporter bringer dem Tab, thi naar de overfører andre Rejsende sammen med Militærpersoner, nyder de kun fra $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ Fragt, og Folkene vil have mere i Løn end forhen, siden de idelig maa ro, ligesom Vedligeholdelsesudgifterne er steget til det dobbelte. Rigtigheden af det anførte attesteres af Generalmajor Krabbe og af Amtmanden. Andragendet oversendes til Danske Kancelli, der 1. November tilstaar de to Færgemænd 20 Rd. aarlig hver, hvad der jo ikke var nogen overvældende Sum for de nævnte Transporter.

Hvor stor Trafik der var over Sundet kan desværre ikke oplyses, men 1787³⁰⁾ holder Færgeman-

den dog 3 voksne Karle samt en Dreng, og 1801³¹) har han endda 5 Karle.

1806³²) optræder Freistrup atter i Fællesskab med Færgemanden ved Sallingsund, nu Mads Lundgaard. 7. Februar indsender Amtmand Faye til Rentekammeret et Andragende fra dem om Ændring og Forhøjelse af Taxterne mod at de forbedrer Overfarten, saa man kan afvende de Klager, som evindeligt fremsættes af de Rejsende over Fartøjernes slette og farlige Tilstand og over de lange Ophold o. s. v. Paa Forespørgsel erklærer Landmaalingskonduktør, Kammerraad Morville 31. Maj, at Ejeren af disse Færgesteder bør af de ham tillagte betydelige Indtægter i Korn sætte Færgeløbet i forsvarlig Stand uden Takstforhøjelse. Hertil slutter Rentekammeret sig og meddeler Amtmanden, at Ejeren i Overensstemmelse med kongeligt Skøde af 1685 er pligtig til at holde Færgeløbene i forsvarlig Stand, saa der ingen Grund til Klage er, og at man altsaa ikke ser nogen Grund til Taxtførhøjelse, og det befales nu Amtmanden inden en passende Tid at sørge for, at Ejeren bringer det hele i forsvarlig Stand.

Efter at have modtaget denne Straale spørger Amtmanden 8. August forsigtigt om, hvilke Foranstaltninger Rentekammeret fordrer af Ejeren til Istandsættelse, og hvilke Tvangsmidler der maa bringes i Anvendelse paa Ejeren. Herpaa svares den 23. August kort og godt, at Kammeret ikke kan give anden Bestemmelse end den, Skødet indeholder.

Færgemanden giver dog ikke op. 23. Marts ligger der atter i Rentekammeret en Anmodning om Taxtførhøjelse, der motiveres med de dyre Tider baade med Hensyn til Livsfornødenheder og Færgernes Vedligeholdelse. Denne Gang kan Rentekammeret

tage sig Sagen let. Færgævæsenet er imidlertid lagt ind under Generalpostamtet (senere Generalpostdirektionen), hvortil Sagen oversendes 2. Maj. Paa Forespørgsel erklærer Amtmanden, at Ejeren af Færgestedet, Didrik Galtrups Enke, Maren Kortbech, faar 300 Tønder Sundkorn, men at hun har bortforpagtet det til Færgemanden, der skal bestride Transporten mod at oppebære Færgepengene samt 56 Td. Korn. Fæsteren kan ikke slaa sig igennem paa disse Vilkaar og med den nuværende Taxt, 16 Sk. for Færgen og 6 Sk. for Baaden, som det dog er uheldigt at forhøje, saalænge Færgestedet er i en saa slet Forfatning som Tilfældet er, men det maatte dog anses for ønskeligt, om Generalpostamtet vilde bidrage til Forbedring.

Der vankede heller ingen Taxtforhøjelse denne Gang, men Færgemanden er uforknytt. 5. Marts 1810 ansøger han om, at Taxterne maa fordobles samt at han maa blive fritaget for Kroholdsafgift. Amtet erklærer hertil, at Ansøgeren er en stræbsom Mand, der sidder i Armod og vil blive nødt til at forlade Færgestedet, dersom Taxterne ikke forhøjes. Dette Andragende sendes 12. Maj til Løvenørn, der 12. August svarer tilbage, at det er nødvendigt at forhøje Taxterne. Om Færgestedet erklærer han iøvrigt, at der kun er 2 Færgekarle, men at der er Brug for 4, da der om Vinteren er meget svært Arbejde med Isbrydning. Nogen Færgehavn kan ikke anlægges, hvorfor Fartøjerne altid ligger paa den anden Side, hvorfra de maa hidkaldes om Dagen ved at signalere med Flag og om Natten med Lys.

Freistrup har imidlertid mere end Taxtforhøjelse paa Ønskesedlen. 24. August indsender Amtet en lang Skrivelse fra ham vedrørende forskellige Forhold, han ønsker Klarhed over.

Først ønsker han at vide, om han er pligtig til uden Betaling at overføre Morslands Beboere. Hertil bemærker Amtmanden, at for de betydelige Kvanta Sundkorn, der betales til Færgestedet, bør Yderne med Familie nyde fri Overfart frem og tilbage for deres Person og Ejendele, hvorimod Fremmede, der bringer Kvæg og Varer til Færgestedet og forlanger fri Transport under Foregivende af, at det er solgt til en Mand paa Mors, bør betale, hvilket bifaldes af Generalpostdirektionen.

Endvidere spørger Freistrup, om Tyende fra Mors, der rejser i eget Ærinde, samt lejede Bude er pligtige til at betale, naar de ikke kan godtgøre, at de rejser i Husbondens Ærinde. Amtet mener, at Bønderne maa gøre Fremlaan af deres Ret til fri Overfart, hvad Generalpostdirektionen dog ikke kan gaa med til.

Om Husmænd og Boelsmænd, der pranger med Fødevarer, har Ret til fri Overfart, kan Amtet ikke se, hvorimod man mener, at Færgemanden i Stedet for at give saadanne Personer fri Overfart bør aflevere dem til Øvrigheden, saa utilladelig Forprang kan blive straffet, hvilket Generalpostdirektionen er enig med Amtet i.

Tillige besværer Freistrup sig over, at Fiskerne overfører Rejsende til Skade for ham. Amtet finder det dog betænkeligt at nægte enkelte Personer at gaa over med en Fisker til Thisted og rejse tilbage med ham igen, da de i modsat Fald maa gøre en Rejse paa 2—3 Mil blot for at skaffe Færgemanden en Indtægt paa 4 Sk. Dog anser man det for rettest hverken at tillade eller forbyde det, hvilket ligeledes bifaldes, idet der kun er klaget over Beboerne i Flade og Gullerup, og da disse bor langt fra Vilsund, bør de ikke formenes Adgang til at blive sat over til Thisted.

Om Færgemandskabet mener Amtet, at 4 Færgekarle er nødvendige ved hvert af Amtets Overfartssteder. Man har ved Korrespondance med Generalkommandoen bragt det saa vidt, at der ved alle Færgesteder i Amtet er 2 Færgekarle og henstiller, om det ikke kunde udvirkes, at de andre 2 maatte tages af Sørullernes Mandskab. hvilket Forslag sendes videre til Admiralitetet, der stiller de 2 andre til Raadighed.

Til Løvenørns Ønske om Anskaffelse af flere Færger bemærker Amtet, at disse maa anskaffes af Færgestedets Ejer. Freistrup er efter sin Kontrakt ikke pligtig dertil. Løvenørn har endda fra Færgemanden faaet at vide, at Ejeren vil paalægge ham at vedligeholde Færgerne, skønt han selv oppebærer Sundkornet, der netop ydes til dette Formaal. Ønsket om højere Taxter imødekommes ved kongelig Resolution, og der ansættes fra 26. April 1811 følgende Taxter, der offentliggøres ved Plakat af 29. Oktober 1811:

	Sommer	Vinter
I. Naar et helt Fartøj lejes:		
1. For den store Færge.....	1 Rd	1 Rd. 24 Sk.
2. For den lille Færge	64 Sk.	80 Sk.
3. For en af Baadene.....	32 Sk.	40 Sk.

Naar en Rejsende saaledes haver fragtet for sig og medhavende Følge eller Gods, Vogn og Heste eller Kreaturer eet af disse Fartøjer, og det ikke udgør fuld Ladning for Fartøjet, er den Rejsende berettiget til at medtage andre, som ankommer til Færgestedet og ønsker at føres over, og selv at hæve den Betaling, disse efter nedenauførte Taxt skulle erlægge. Dog hvis det, enhver af de medfølgende saavel som den første Befragter skulle betale efter nedennævnte Taxt, tilsammen overstiger den fulde Fragt af Fartøjet, tilfalder det overskydende Færgemanden.

II Naar der med et Fartøj havest anden Fragt, betales der:

	Sommer	Vinter
1. For en Person og saa meget, han holder i Haanden, samt Rejseklæder	6 Sk.	8 Sk.
2. For Børn fra 2—12 Aar betales kun det halve og for Børn under 2 Aar intet. Nødlidende betaler intet.		
3. For en Post- eller anden almindelig Rejsevogn med tilhørende Rejsetøj og to Heste	48 Sk.	60 Sk.
For en saadan Vogn med Rejsetøj, men uden Heste	32 Sk.	40 Sk.
For en læsset Arbejds- eller Fjælvogn med eller uden Heste det samme som for en Postvogn		
For en tom Arbejds- eller Fjælvogn med Heste	40 Sk.	48 Sk.
For samme Vogn uden Heste	20 Sk.	24 Sk.
For en Kariol, Kærre e. l. med Rejsetøj og een Hest	32 Sk.	40 Sk.
For en dito uden Heste ..	20 Sk.	24 Sk.
4. For en Hest	12 Sk.	16 Sk.
For et Kvæghoved	10 Sk.	12 Sk.
For et Svin eller Føl	6 Sk.	8 Sk.
For et Faar, Lam, Kalv eller Gris	4 Sk.	6 Sk.
5. For en Tønde Korn	3 Sk.	4 Sk.
For en Kuffert, Kasse eller Pakke paa 100 Pund og derunder	4 Sk.	6 Sk.
For en dito fra 100—200 Pund	8 Sk.	12 Sk.
For en dito over 200 Pund saavel som andet Gods i Forhold til foranførte.		

Færgefolkene skal være pligtige til at hjælpe ved Vognes, Godsens og Kreaturers Ind- og Udskibning af Fartøjerne, men maa ikke fordre Drikkepenge, med mindre deres Tjeneste benyttes af den Rejsende til hans Tøjs eller Godsens Befordring til eller fra Landingsstedet. Sommertiden regnes fra 1. April til 30. September og Vinteren den øvrige Tid af Aaret, men er der saa megen Is i Farvandet, at man ikke uden Fare kan befare Sundet, gælder ingen Taxt, hvorimod Betalingen bestemmes ved billig Akkord efter Varens Beskaffenhed. Denne Taxt bør opslaas paa bekvemme Steder paa begge Sider af Sundet til de Vejfarendes Efterretning.

Foruden denne Taxt offentliggjordes 23. Juni 1812 en Anordning for Færgefarten, der i Hovedsagen gik ud paa følgende:

Ejeren bør sørge for, at der til Overfartens Bestridelse holdes følgende Fartøjer: en stor Færge, 20 Alen lang og 5½ Alen bred; en mindre Færge, 15 Alen lang og 4½ Alen bred; en mindre Baad eller Kaag og en større Baad, som til Isbaadsfart om Vinteren bør være forsynet med en forsvarelig Jernskinne under Kølen og op ad Forstavnen, og begge Baade skal være udstyrede med en let Mast og et lille Sejl til Brug, naar Vinden er god.

Alle Færgerne skal være forsynede med Skum- eller Skvætbord, og alle Fartøjer, der overfører Rejsende, skal have gode og bekvemme Sæder.

Færgemanden skal altid have det fornødne Mandskab til Fartøjernes Betjening, og han skal holde mindst 3 faste Færgekare i sin Tjeneste.

For at Rejsende, der ankommer til Thysiden, saa hurtigt som muligt kan blive overførte, skal der indrettes saadanne Signaler, at de Rejsende kan tilkendegive, at de ønsker at komme over og med hvilken Slags Fartøj. Der skal paa begge Sider være forsvarelige Kaste- og Flydebroer, som skal bruges ved Ind- og Udskibning af Kreaturer.

Ejeren af Færgestedet skal paa egen Bekostning foranstalte, at der hvert Foraar ved to dertil af Retten udpegede kyndige og uvildige Mænd afholdes en Synsforretning, hvis Resultat skal meddeles Generalpostdirektionen.

De af Morslands Beboere, som efter Færgestedets Privilegier yder Sundkorn, skal være berettiget til fri Overfart for sig selv med Familie indbefattet det i fast Tjeneste værende Tyende og for de Heste og Vogne, Kvæg og Gods, som de selv eller deres Tyende fører med sig og er dem tilhørende, hvad enten de føres fra eller til Øen.

Ejeren af Færgestedet skal anskaffe gode Lygter, som skal anbringes ved Landingsstederne, og disse Lygter skal tændes saa ofte, nogen Overfart skal finde Sted om Aftenen eller om Natten og i mørkt Vejr, og de skal vedblive at brænde, indtil Fartøjet er kommet over, og naar det erfares, at et Fartøj ankommer fra den anden Side.

For disse Lygters Vedligeholdelse og Tænding bør den Rejsende, hvis Overførsel foranlediger Brugen af dem, betale Færgemanden 12 Sk. for hver Lygte.

Øvrigheden bør drage Omsorg for, at der ved hver Side af Sundet udpeges et tilstrækkeligt Antal Bønder, der om Vinteren skal hjælpe til med Isning. Naar Sundet er tillagt med Is, og en Rejsende forlanger Færgefolkenes Vejledning til den anden Side af Sundet, skal han betale den for en Baad bestemt Fragt. Fører han derimod Kreaturer og Gods med sig, og han behøver flere Karles Hjælp, skal Betalingen svare til den af Færgerne, som i aabent Vand havde været nødvendig til Overfarten. Naar Isen er stærk nok til, at den Rejsende kan komme over Sundet uden Hjælp, maa Færgemanden ikke fordre nogen Betaling.

Om Natten skal Færgerne saa vel som de andre Fartøjer være fastlaasede med Kæder og Laase, og Aarerne skal være anbragt i sikkert Gemme, saa ikke Forbrydere skal finde Lejlighed til at snige sig bort, og naar det for Færgemanden anmeldes, at nogen er undviget fra Fængsel, eller der gøres Forbud mod visse Personers Overførsel, skal han rette sig derefter og underrette sine Folk.

Hvor meget Taxtforhøjelsen kom til at betyde for Færgemanden kan desværre ikke ses, hvorimod der i de forudgaaende 5 Aar gennemsnitlig kun tjentes 87 Rd. aarlig efter Freistrups Indberetning 28. Marts 1812, hvori han samtidig — uden Resultat — søger

om forhøjet Betaling for Overførsel af Stafetter. Med samme negative Resultat havde han 3. Januar s. A. søgt om at faa yderligere 2 Færgekarle fritaget for Militærtjeneste.

Glæden over de forhøjede Taxter blev ikke lang, thi allerede 19. Juli 1813 fastsættes følgende stærkt nedskaarne Taxter:

	Sommer	Vinter
I. Naar et helt Fartøj fragtes:		
1. En stor Færge	2 Mk. 8 Sk	3 Mk. 4 Sk.
2. En lille Færge	1 12	2 4
3. En Baad	12	1 0
II. Naar der med et Fartøj ha-		
ves anden Fragt betales:		
1. En Person og saa meget,		
han holder i Haanden		
samt Rejseklæder	4	6
Haandværkssvend, Bonde,		
Tjener, Soldat, Matros		
el. lign.	3	4
Børn under 2 Aar intet		
Nødlidende intet.		
2. En Hest	6	8
Et Kvæghoved	4	6
Et Svin eller Føl	2	3
En Kalv, Lam, Faar eller		
Gris	1½	2
3. Chaise, stor holstensk		
Vogn e. l. med tilhørende		
Rejsetøj	1 Mk. 8 Sk.	2 Mk. 0 Sk.
En mindre Rejsevogn med		
tilhørende Rejsetøj	12	1 4
En læsset Arbejdsvogn		
eller Fjælvogn	12	1 4
En tom Arbejds eller		
Fjælvogn	8	12
En Kariol, Kærre e. l.		
med Rejsetøj	6	8

For medfølgende Heste betales særskilt		
4. En Tønde Korn	1½	2
Kuffert, Kasse Kiste, Pak- ke e. l. indtil 50 Pund	2	3
Samme fra 50 til 100 Pd.	3	4
Derover i Forhold til for- anførte.		
Sommertiden regnes fra 1. April til 30. September.		

Udover denne Taxtnedsættelse forringedes For-
tjenstmulighederne yderligere derved, at General-
postdirektionen 21. Oktober 1820 bestemte, at det i
fremtidige Bevillinger skulde gøres til Pligt at over-
føre den maanedlige Pakkepost mellem Viborg og
Thisted uden Betaling.

Til Klaring af et gammelt Problem udsendtes der
12. August 1820 en generel Plakat, der fastsatte
Grænsen for Færgeriets Udstrækning til een Mil paa
hver Side af Færgestedet, ligesom det samtidig be-
stemtes, at Kystbeboerne maatte betjene sig af egne
Fartøjer, men maatte ikke udlaane dem.

Som nævnt i Anordningen af 23. Juni 1812 skulde
der hvert Foraar afholdes en Synsforretning over
Færgestedet, og Resultatet heraf meddeles General-
postdirektionen, hvad der ogsaa skete Aar for Aar,
og paapegede Mangler blev da ogsaa afhjulpne, selv
om det ikke skete aldeles omgaaende hver Gang.
1824 var man imidlertid nervøs i Generalpostdirek-
tionen, thi Landsfaderen, Frederik VI, skulde denne
Sommer paa Jyllandsrejse, og for at være sikker paa,
at alt var i Orden til Tiden, meddeles det Amtmanden
29. Maj, at Kongen vilde rejse fra Thisted den 22.
Juni over Vilsund, Nykøbing, Sallingsund og Skive
til Viborg. Da Resultatet af den befalede Synsforret-

ning for nævnte to Færgesteder ikke var modtaget, og man saaledes ikke var fuldkommen sikker paa, at Færgestederne var i passende Stand, maatte Amtmanden undersøge Sagen og i Tilfælde af Mangler maatte disse afhjælpes inden Kongens Overfart. Dersom de ved Færgestederne reglementerede Fartøjer var for faa, skulde Amtmanden sørge for, at de nødvendige Fartøjer rekvireredes fra Nabo-færgestederne.

Kongens Overfart den nævnte Dag gik udmærket. Han beskuedes af en uhyre Menneskemængde, og Færgen var pyntet med Vimpel, Kongeflag og Grønt. Landsfaderen, der tronedede paa et ophøjet Sæde med Guldgaloner, hilstes med 3 Gange 9 Kanonskud og med forenet Jubelraab fra alle Munde³³).

13. December 1828 dør Freistrup i en Alder af 78 Aar³⁴). Han efterfølges af Anders Jensen Kjergaard, født i Vester Assels, der i en Alder af godt 20 Aar overtager Styret.

Der hengaar ikke lang Tid, før han lader høre fra sig. I en Skrivelse til Generalpostdirektionen 18. Juni 1833 beklager han sig over den for Morslands Beboere i Privilegiet hjemlæde Ret til fri Overfart, der er til stor Skade for ham. Medens Beboerne før i Tiden om Efteraaret kun begav sig over Sundet med højest en halv Snes Vogne for at indkøbe Fisk, overføres der nu indtil 200 Vogne. Ved disse ganske betydelige Transporter lider Færgemateriellet stor Skade til Tab for Færgemanden, som ingen Fordel har deraf, og nu overføres der foruden Fisk ogsaa en stor Mængde Tømmer, der ogsaa slider kraftigt paa Færgerne. Paa Grund af foranførte ansøger han nu, om det ikke for slige Fiske- og Tømmertransporter maatte tillades ham imod fri Overfart paa Hen-

rejsen at afkræve Vedkommende paa Tilbagerejsen Fragt efter Taxten eller ogsaa een af Generalpostdirektionen modereret Godtgørelse.

Sluttelig bemærker han, at Ansøgningen allerede 17. Oktober 1831 blev afgivet til Herredsfoged Rummelhoff i Nykøbing for at fremsendes.

Ansøgningen sendes 9. Juli til Amtmanden, der 21. August svarer tilbage, at Ansøgningen ganske vist var tilstillet Rummelhoff, men kun i Afskrift i Forbindelse med en lignende Ansøgning fra Færgemanden ved Sallingsund under 5. Oktober 1832, som blev indsendt af Amtet 14. November s. A., og til hvilken han henholder sig. Andragendet kan ikke anbefales, da Samfærdselen ikke er bleven større, men antagelig vil indskrænkes, naar Aggerkanalen lukker sig, og Ferskvandsfisk igen kommer ind i Limfjorden, og i dette forfængelige Haab afsloges Ansøgningen 28. September 1833, men endnu har der jo ikke vist sig Ferskvandsfisk i Limfjorden.

Var Overførselsforholdene paa denne Tid daarlige ved Næssund, var de sandelig ikke bedre her. En Synsforretning 25. Maj 1833 fortæller, at der ikke er Færgebroer hverken paa Mors- eller Thysiden, hvad der ikke synes at anfægte nogen, eftersom det videre hedder, at saadanne heller ikke savnes saa meget, da de kan undværes i godt Vejr, og i daarligt Vejr kan de ikke benyttes, da Landingsstedet bestemmes af Vandstanden.

Med Signallygter er det ogsaa saa som saa. Saaledes klager Købmand Ettrup i Nykøbing 17. August 1832 over, at Ejeren af Bakkegaarden, Kromand Peder Christian Kjærgaard, trods tilbudt Betaling har nægtet at ordne det fornødne til Signalering efter Færgen, hvad der faar Amtet til overfor Færgeman-

den at indskærpe, at det er ham, der har Ansvaret for Signallygternes Anbringelse. Desværre er det atter galt 1835, men da Amtet 1. August indsender en Kopi af Klagen, medfølger der samtidig til Approbation en Kontrakt mellem Kromand Kjærgaard og Færgemanden om Opsætning af Signallygter for at sikre de Rejsende mod unødigt Ophold, hvad der sikkert ogsaa var nødvendigt.

Nu var Opsætning og Pasning af Signallygter jo ikke nok til Forebyggelse af Klager. 20. Juni 1842 modtager Generalpostdirektionen en Klage fra Forpagter Michelsen, der besværer sig over, at han ved Ankomsten til Vilsund 3. s. M. blev forbigaaet, idet en senere end ham ankommen Rejsende blev overført før ham, og bemærker tillige, at det formentlig er en Forsømmelse fra Færgemandens Side, at han, da det var ham bekendt, at to Befordringer skulde overføres paa een Gang, ikke tog den store Færge. Hertil bemærker Kjærgaard, at den lille Færge paa nævnte Tidspunkt — en Markedsdag — gik i hans private Fragt efter een i hans Formands Tid meddelt Tilladelse, og at det var Michelsens egen Skyld, at han ikke sørgede for at komme over med den store Færge, som gik i stadig Fart den paagældende Dag.

I den af Færgemanden anvendte Fremgangsmaade faar han ikke Medhold hos Amtmanden, der mener, at det leder til Vilkaarligheder og kan iøvrigt ikke indse, at det medfører nogen egentlig Fordel for de private Rejsende, at den lille Færge gaar i Færgemandens private Fragt, medens den store Færge benyttes til Rejsende, der har Ret til fri Overfart, og en saadan Fremgangsmaade benyttes heller ikke ved Sallingsund, hvor Ydere af Sundkorn ogsaa har Ret til fri Befordring. Derimod finder Herredsfogden, at

Kjærgaard har Ret til at handle, som han har gjort, og at de private Landmænd paa Mors, der har Ret til fri Overfart, kun kan være berettiget til at fordre een Færge i Fart for deres Skyld, og at Færgemanden derfor maa kunne disponere over den anden. Herredsfogden foreslaar da, at de, der har Ret til fri Overfart, efter Tur overføres med den store Færge, i hvis Ture alle andre Rejsende maa deltage, men at de betalende Rejsende skal være berettiget til udenfor disse Ture at overføres med den mindre Færge.

Denne Herredsfogeds Mening om Tingene kan Amtet dog ikke godkende, men mener tværtimod, at man kan paalægge Færgemanden paa Markedsdage at holde saa mange Folk, at baade den store og den lille Færge kan være i Brug paa een Gang, og hertil slutter Amtsraadet sig, idet det paalægger Kjærgaard, naar han har to Færger i Fart, ikke at lade den ene gaa i privat Fart efter Akkord.

Som nævnt ved Synsforretningen 25. Maj 1833 var Broforholdene ikke ideelle. 1843 har Leth været paa Stedet for at tage Forholdene nærmere i Øjesyn. Paa Thysiden savnes Staldrum, som Leth mener, det maa være Ejerens Sag at skaffe. Broer vil antagelig koste 5—6000 Rd. Heraf kan Amtets Repartitionsfond kun klare Halvdelen. Resten maa det overlades til Generalpostdirektionen at skaffe under Henvisning til, at Færgerne benyttes til Postbesørgelse. Færgestedets Ejer, Anders Geddes Enke til Højris og Glomstrup, mener man dog ogsaa maa give sit Bidrag, men Kammeradvokaten, Etatsraad Sporon, mener dog ikke, man kan tvinge Ejeren dertil, men raader til at søge Forhandling.

Paa Foranledning af Finansdeputationen bevilges

ved kongelig Resolution af 19. Februar 1844 3000 Rd. af Befordringsvæsenets Fond. Af disse Penge skal dog 750 Rd. overlades Viborg Amt, da Bevillingen ogsaa gælder Sallingsund Færgested. Det overlades Amtmændene at afgøre, om man vil modtage 500 Rd., som Ejeren har tilbudt som sin Part af Udgifterne, eller om Ejerens Forpligtelse til at deltage i Udgifterne skal afgøres i Mindelighed eller ad Rettens Vej.

Til denne kongelige Bevilling erklærer Thisted Amt, at man aldeles ikke kan antage Ejerens Tilbud. 15. Juni 1846 kan Amtet indsende Overslag fra Skibsbygmester Bonnesen i Aalborg samt Anders Geddes Enkes skriftlige Forpligtelse til at afholde $\frac{1}{3}$ af Udgifterne paa Morssiden, for saa vidt disse ikke overstiger Overslagssummen, 2798 Rd.

14. Juli svares der tilbage, at man godkender, at Arbejdet udføres af Bonnesen, hvis Dygtighed som Brobygger er Generalpostdirektionen bekendt, samt at Arbejdet skal være tilendebragt inden 1. September 1847.

Hermed var Brospørgsmaalet for saa vidt i Orden, men de til Vedligeholdelse nødvendige Midler maatte der jo ogsaa sørges for, hvorfor det ved kongelig Resolution af 24. Juli 1864 bestemtes, at der til Bestrielse af disse Vedligeholdelsesudgifter skulde opkræves Bropenge efter de ved Ristinge Færgested i Svendborg Amt fra 1. Juni 1841 gældende Taxter med Tilføje om, at enhver Rejsende foruden Rejseklæder frit maa medføre indtil 50 Pund, samt at Taxterne kun gælder indtil videre.

Nævnte Brotaxter var følgende:

En voksen Person i Almindelighed	2 Rbsk.
Husmænd, Inderster, Matroser o. l.	1 „

Nøddlidende samt Børn under 2 Aar	0	„
Børn fra 2 til 14 Aar	½	„
En Hest	4	„
Et Kvæghoved	2	„
Et Føl, Faar, Lam, Kalv, Svin, Gris	1	„
En Karet eller anden lukket Vogn	12	„
En Wienervogn eller anden halvlukket Vogn ..	8	„
En stor aaben Rejsevogn	3	„
Enhver anden Vogn.....	3	„
En Calesche	2	„
For medfølgende Heste betales særskilt.		
For et Læs Flyttegods, Bygningsmaterialer e. l.	4	„
En Kuffert, Kasse osv. indtil 25 Pund	1	„
En dito fra 25—50 Pund	2	„
En dito fra 50—100 Pund	3	„
For hver 100 Pund mere.....	2	„
Et Læs Korn, Ærter, Raps eller Kartofler ikke over 8 Td.	4	„
For hver Tønde mere	1	„
Et Læs med vaade Varer, Smør, Tjære, Kalk, Sild o. l. ikke over 8 Td.	6	„
Hver Tønde mere	1	„
Et Læs Uld, Hør, Hamp, Humle, Talg, Ost, Flæsk o. l. ikke over 6 Skp.	4	„
For hver Skæppe mere	½	„
Et Skippund Jern eller andet svært Gods	3	„
En Favn Brænde	4	„

For de Vogne, der benyttes ved Udlosning eller Indskibning, betales intet, men af Godset, der transporteres, efter foranførte.

Af Personer, som rejser i offentligt Ærinde, af kongelige Poster og af Gods, der sendes for offentlig Regning, maa der ikke oppebæres Bropenge.

For at anløbe Broen betales:

Af Joller	2	Rbsk.
Af andre Fartøjer indtil 1 Commercelæst	4	„
Af lastebrændte Fartøjer for den første Commerce- læst	5	„
Af hver Commercelæst mere	2	„

Fartøjernes Besætning er berettiget til for deres Person, saa ofte de vil, at passere Broen frem og tilbage uden Er-læggelse af Bropenge.

Disse Taxter blev dog ikke modtaget med Begej-string. Der rejser sig straks det Spørgsmaal, om man ved Overfarten skal betale Bropenge paa begge Si-der, eller man kan nøjes med at betale paa den ene Side, og paa en Forespørgsel herom fra Amtet sva-rer Generalpostdirektionen 24. December 1847, at det virkelig er Meningen, at der skal betales Bro-penge paa begge Sider. Dersom Taxterne er for høje, hører man gerne Amtets Mening herom.

Om Taxterne synes der kun at være een Mening. 28. Februar 1848 indsender Amtet en Skrivelse fra Herredsfoged J. C. H. Rummelhoff, der anker over, at Bropengene er for høje, og han ytrer sin Tvivl om, hvorvidt Morslands Beboere i det hele taget skal svare disse. Samtlige Sogneforstanderskaber paa Mors er af samme Mening, og de andrager 25. Maj s. A. om, at Beboerne paa Mors, der betaler Sundkorn, fritages for Bropenge, og af samme Mening er Amtmanden, der finder det uberettiget at opkræve Bropenge af de paagældende. Generalpostdirektio-nens Svar herpaa kommer 29. August s. A. i en Skri-velse, hvori der mellem Linierne spores en vis Ulyst til fortsat at beskæftige sig med disse Broer. Sva-ret gaar i Korthed ud paa, at Ydelsen af Sundkorn aldrig har givet Ret til andet end fri Overfart med Færgerne og kan aldeles ikke berøre Spørgsmaalet om Bropenge, og finder Amtet Taxterne for høje, kan man jo passende nøjes med at lade Taxterne gælde for Benyttelse paa begge Sider, hvad der vel ogsaa var mere rimeligt.

De i Anordningen af 1812 krævede Fartøjers Antal

forøgedes ikke nævneværdigt i Tiden Løb. I en Synsforretning 17. September 1857 nævnes 2 Færger, 1 Isbaad og 2 mindre Baade, hvoraf den ene var bestemt til som Vagtbaad at ligge paa Thysiden. Tilvæksten af Fartøjer havde altsaa i Løbet af 45 Aar kun været en Baad. Færgefolkenes Antal forøgedes slet ikke i nævnte Tidsrum. Mathias Freistrup havde 1787 foruden Hustruens Søn 3 Karle og 1 Dreng. 1801 havde han 5 Karle, hvorimod Kjærgaard aldrig havde mere end 4 Karle til Færgeriets Bestridelse.

Kilder:

1. Halds Lens Regnskaber 1614—15.
2. Jydske Registre 5,364.
3. Jydske Registre 1653.
4. Jydske Tegnelse 5,287b.
- 5—10. Halds Lens Regnskaber 1612—19.
11. Jydske Tegnelse 7,100b.
12. Halds Lens Regnskaber 1634—36.
13. Halds Lens Regnskab 1613—14.
14. Halds Lens Regnskab 1624—25.
15. Vestervig Kloster Lens Jordebog 1624.
16. Kopibog og Register over det til Betaling af Rigens Gæld udlagte K. M. Jordegods, B. 1117.
17. Jydske Tegnelse 1661, Nr. 70b.
18. Jydske Registre 1662, Nr. 30.
19. Deliberationsprotokol 4,68.
20. Kronens Skøder.
21. Matrikuls-Jordebog over Han Herred, Hannæs Birk, Thyland og Morsland 15. Febr. 1662.
22. Aalborg og Viborg Stifters Skødebog A. 23.
23. Traps Danmark, V. 459.
24. Død 23. Febr. 1745 80 Aar gammel. Sundby Kirkebog.
25. Rentekammeret: Aalborg og Viborg Stifters Kopibog C. Blad 186.
26. Rentekammeret: Aalborg og Viborg Stifters Journal C. Nr. 9429, 9475 og 10017.
27. Rentekammeret: Aalborg og Viborg Stifters Kopibog ØØ.
28. Rentekammeret: Hartkorns-Specifikationer over Proprietærernes, det beneficerede og Købstædernes Jordegods i H. t. Kmr. Ordre 20. Okt. 1778.
29. Rentekammeret: Jydske Stifters Kontors Journal 1781, Nr. 663 og Jydske Tegnelse 1781, Nr. 171.
- 30—31. Folketællinger.

32. Rentekammeret: Jydske Stifters Kontors Journal 1805, Nr. 226, 519, 767, 873 og 1807 Nr. 269.
  33. Hugo Matthiessen: Limfjorden, Side 167.
  34. Sundby Kirkebog.
  35. Thisted Amts Færgesager, Pakke III.
- Generalpostdirektionen: Danske Sekretariats Journal for Landbefordringsvæsenets Forestillingsager samt for Vandtransportsagerne 1804—10.
Sekretariatets Journaler 1808—48. Brevbøger 1811—48.
-

Straatag.

Ved fhv. Trykker MARIUS JENSEN

JEG VIL TRO, at de allerfleste, som levede deres Barndom paa Landet for 60—70 Aar siden, vil eje et Minde om et straatækket, hvidkalket Hus eller Gaard med blomstrende Hyld midt i et sommergrønt Landskab, og jeg vil tro, at Erindringen herom hos adskillige vil faa de blide Strengte i Sindet til at dirre. Var der end lavt til Loftet mange Steder i disse gamle Bygninger, var det dog gennem deres smaa Ruder, vi første Gang saa ud i den Verden, hvor vi skulde leve Livet mere eller mindre vellykket.

Hvor var det hyggeligt og kønt med disse hvidkalkede, straatækkede Huse og Gaarde i det danske Landskab med dets Bakker og Lavninger, og endnu kan man hist og her se et saadant gammelt Hus, der ikke er skæmmet af mere eller mindre umulige Forsøg paa Modernisering, liggende gemt i en Lavning med gammeldags Blomster i en lille fredet Plet foran og med en Have bagved, hvor en gammel Kone plukker sine Stikkelsbær og Ribs, og alt dette med en Baggrund af bølgende Kornmarker paa en jævn, stigende Skraaning, eller et lille straatækket Hus paa Heden, hvor de hvide Vægge staar saa smukt til den blomstrende Lyng. Gamle, velholdte Gaarde med Straatag og Udskud, hvor Tagskæget paa Udskudsiden ligger betænkeligt nær ved Jorden, findes jo ogsaa, og Ros fortjener den Ejer, der hæger om sit

gamle Bosted og bevarer dets Oprindelighed ufor-
kludret.

Men baade Straatag og gammel Byggeskik for-
svinder, og Tækkemanden, »æ Tækker«, bliver ar-
bejdsløs og overflødig, hvis han da ikke allerede er
saa gammel, at han har lagt op, og vi maa være de
Mænd og Kvinder taknemlige, der ad Kunstens Vej
paa en for den jævne Mand anskuelig Maade for-
eviger dette svindende gamle, der en Gang saa fuldt
ud prægede dansk Landskab.

Og hvad faar vi i Stedet?

Kolde, kedelige, røde Huse, der stive og strunke
staar som Skildvagter for en ny Tid, en Ensretnin-
gens Tid, hvor alt gaar op i lige Linjer, fladt og
kedeligt.

Jeg faar mig en hyggelig Passiar med en gammel
Tækkemand. Det er den 82-aarige Christian Carlsen
Møller, der fødtes i Sperring 1ste Marts 1868 og
havde sin Virksomhed som Tækker i Nordthy.

Jeg træffer ham i Thisted Alderdomshjems Værk-
sted, hvor han er i Færd med at forsaaale et Par Sko;
han hører nemlig til den gamle Klasse, der kan lidt af
hvert. Han er veltilfreds og særdeles aandsfrisk med
en god Hukommelse, og mens han pusler med Læde-
ret og af og til slaar et Søm i og forsigtig føler efter,
om Sømmet kan mærkes indvendig, fortæller han om,
hvordan han som ung Mand lærte at tække, og hvor-
dan han gennem en længere Aarrække øvede denne
Gerning, der ofte var besværlig og brydsom og ube-
hagelig, hvad enten Solen bagte eller Blæst og Kulde
sved. Han havde altid haft Lyst til at lære et Haand-
værk; men i Drengesaarene maatte han som de fleste
andre Drenge paa Landet passe Kreaturer, og først
da han var blevet gift, blev det til Alvor med at

komme i Lære, og han valgte da Tækkeprofessionen som det, der var nemmest at gaa til. Læretiden var i Almindelighed kun en Sommer, og der var Penge at tjene straks, idet Lærlingen betaltes med 1 Kr. om Dagen og Kosten. Arbejdstiden var fra 6 Morgen til 8 Aften indbefattet tre Spisepavser paa tilsammen 2½ Time. Det var ikke store Penge at tjene for en Forsørger, men en Krones Værdi dengang og nu kan slet ikke sammenlignes, især naar man tager det daværende Livs særdeles smaa Krav med i Betragtning.

Carlsen havde altsaa naaet sine Ønskers Maal: at komme i Lære, og endnu inden Læretidens Udløb lod Læremesteren ham arbejde paa egen Haand, og saa tog han fat for egen Regning med en Dagløn paa 1 Kr. 50 Øre. I den egentlige Vintertid med Frost og Sne kunde der ikke lægges Tag. Saa maatte der søges andet Arbejde, f. Eks. Plejltærskning, der betaltes med 50—65 Øre om Dagen.

Tækkerens *Værktøj* bestod af Naal, Vræg og Tækkestol. *Naalens* Længde var ca. 1 Alen og lignede i Formen en Symaskinenaal med et Øje lidt oven for den spidse Ende, men der var ogsaa et Øje i den øverste Ende som ved en almindelig Synaal, idet det under Arbejdet undertiden var nødvendigt at skifte Symaterialet fra den ene Ende til den anden. Nogle Tækkere havde desuden en krum Naal, der navnlig benyttedes, naar de første Lag Tag skulde lægges, altsaa i Tagskæget. *Vrægen* var en Træplade ca. 6 Tm. bred og ca. 10 Tm. lang med et opad skraatstillet Haandtag i den ene Ende; den bruges til at banke Straaet jævnt og glat med, inden det snøredes helt fast, og for at den ikke skulde glide paa det glatte Straa under Bankningen, var den paa

Undersiden iboret med tætsiddende Huller. Under tiden var Vrægen i Yderenden forsynet med en Jernkrog, saaledes at Tækkeren kunde hugge den fast i Taget, naar han lagde den fra sig. *Tækkestolen* var et Brædt, der forsynet med et Par »Ben« kunde hvile paa Taget og fastholdes heri ved Hjælp af et Par Jernkroge. Den tjente Tækkeren til Fodfæste i Tilfælde, hvor der ikke var Plads til Anbringelse af andet.

Paa lige og større Tagflader anvendtes som *Fodfæste* et Læstræ eller i Mangel heraf en lang Vognstang, der med et Reb i hver Ende fastgjordes til Tagrygningen, saaledes at den kunde hejses opad, efterhaanden som Tækkeren kom højere op med sit Arbejde. Læstræet er det mest anvendelige, fordi det i hele sin Længde er rund, og derfor ikke, naar det med Rebet hejses opad, kan beskadige det færdige Tag, hvorpaa det hviler. *Læstræet* er en lang, temmelig svær, som nævnt rundt Træ, hvis almindelige Anvendelse er, at det anbringes paa langs paa et højt Kornlæs og forbunden ved Reb med Vognens Stænger forhindrer Læsset i at glide.

Tækkematerialet kunde være Isrør, almindelige Rør enten fra Vejlerne eller mere lokale Moser eller Rugstraa. De saakaldte *Isrør* var Rør, der ved Vintertide ragede op over Isen og blev slaæet, mens Søen var tilfrossen. De var helt uden Blade og fuldstændig glatte og var et fortræffeligt Materiale, men besværligt at arbejde med, fordi de under Arbejdet let kunde glide, og der skulde megen Paapasselighed til for at faa Taget jævnt og smukt lagt; men var Arbejdet udført med behørig Omhu, kunde et saadant Tag ligge et halvt Hundrede Aar, og siden kunde det tages af og vendes og være næsten lige godt.

Almindelige Rør, d. v. s. Rør, der blev slaaet ved Efteraarstide, naar de stod med alle Bladene, kunde ligesom Isrørene give et udmærket Tag, i Særdeleshed da Rør, der kom fra Vejlerne. Moserør var ogsaa anvendelige, men de var besværlige at arbejde med, fordi den stærkt bladfyldte Top fyldte for meget i Forhold til det egentlige Straa.

Det var imidlertid kun faa Steder i Nordthy, at Rør var let tilgængelige, og det almindelige Tagmateriale her blev derfor *Rugstraa*, der i plejltærsket Stand ogsaa var godt og langt det letteste at behandle. Til et saadant Tag regnede man i Almindelighed 8 Pund Straa til en løbende Alen, hvad der kunde give en Tagtykkelse paa 7—8 Tommer; men traf det sig, at der var smaat med Halm, maatte der lægges et tyndere Lag, ligesom man i mange Tilfælde brugte at lægge et Lag ny Halm uden paa det gamle Tag, eller man strakte Materialet ved først at lægge et Lag Lyng og der uden over et Lag Halm. For Holdbarhedens Skyld var det godt, dersom der i Tagskæget helt eller delvis kunde anvendes Rør.

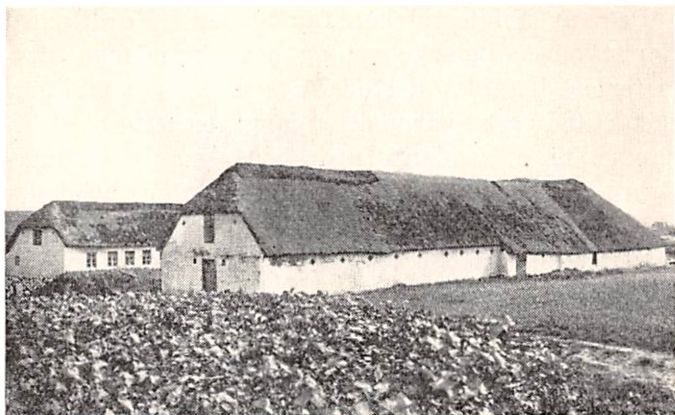
Afstanden mellem Lægterne, hvortil Straaet fastsyedes, kunde være noget forskellig, men i almindelige Beboelseshuse var den omkring 8 Tommer.

Symaterialet var oprindeligt haandsnoede Halmbaand, Simer, der som oftest forarbejdedes som Husflidsarbejde om Vinteren, senere fandt man paa at lave Simer paa Maskine, men i den nyere Tid anvendes Hampegarn.

Mens Tækkeren laa uden paa Huset og tilrette lagde og ordnede Materialet, sad der inden for en Mand, som oftest et ungt Menneske, der »syede for Tækker«. Han havde til Opgave, naar Tækkeren

havde stukket Naalen ind, da at trække Traaden fast, for derefter at stikke Naalen tilbage. Der blev som Regel taget to Sting paa hvert Sted paa Kryds over Lægten.

Ved Reparation af gammelt Tag, i Særdeleshed paa Udskud, hvor der af Hensyn til Pudset paa Væg-

Straatækt Gaard i Tingstrup.

gens Inderside ikke kunde syes, benyttede man ofte *Lertækning*, d. v. s. man skar Straaet af i Længder paa ca. 8 Tommer og dyppede den ene Ende i Ler, der var rørt op med Vand til en passende Konsistens, hvorpaa den nye Halm med den dyppede Ende blev stukken ind i det gamle Tag. Blev dette udført i tørt Vejr, og det gamle Tag ogsaa var tørt, saaledes at det opløste Ler paa det nye Straa kunde tørre hurtigt, var en saadan Reparation meget holdbar.

Paa Tagrygningen, hvor Straaet fra begge Husets Sider mødtes, fremkom naturlig en Aabning, der ikke kunde dækkes ved Paasyning af Halm, men som man i Almindelighed dækkede med »Møntørv«,

d. v. s. Græstørv, der skares op af Grønjord, hvor Græssets Rødder var saa omfattende og veludviklede, at Tørvene kunde skæres op i ret store Flager og transporteres bort uden at gaa i Stykker. Blev nævnte Aabning i Tagrygningen solidt dækket med saadanne Græstørv, kunde den blive absolut tæt. Senere, da der fremkom Traadvæv og hvor det voldte Vanskelighed at skaffe egnede Græstørv, tættedes Aabningen med Halm eller Lyng, som fastgjordes med Traadvæv.

*

Tækker *Jens Chr. Dahl*, som er født i Hjardemaal 6. Juli 1877 og som har haft sin Virksomhed over Størstedelen af Thy og Hannæs, bekræfter i alt væsentligt Chr. Carlsens Fremstilling, som han her supplerer med nogle Oplysninger om Ting og Forhold fra hans personlige Virksomhed, som han fremdeles med Lyst arbejder med.

For at lægge de første fire Lag Tag, hvoraf det første Lag dannede Tagskægget og kaldtes »æ Oks«, maatte Tækkeren staa paa et Brædt, der hvilede paa et Stillads lavet af tilfældigt Materiale, f. Eks. sammenbundne Granstammer eller Vognstænger, og først saa kunde der som Fodfæste anvendes det før omtalte Læstræ. *Tækkestol* har ikke været meget anvendt her paa Egnen. Dahl har dog en Gang haft en, som han fik foræret af en gammel Mand, men den var saa medtaget, at den ikke kunde bruges. I visse Tilfælde, hvor Fodfæste var nødvendigt og hvor Læstræet af Pladshensyn ikke kunde anvendes, brugtes hvad der var ved Haanden, f. Eks. en Møghakke, »Moeghaek«, en Slags Greb, hvis Grene var bøjet vinkelret med Stangen, der nedefter hvilede paa det allerede lagte Tag, hvori den yderste Del af

Grenene blev hugget, mens den øverste Del nærmest Skaftet ragede frem og tjente som Støttepunkt. Ved Tækning af skraa Gavle brugtes i Almindelighed en Stige, ved brede Gavle maaske to eller om muligt Læstræet. Hvor Huset dannede Vinkel, og hvor altsaa to Tagflader mødtes, skulde Taget lægges meget omhyggeligt for at blive tæt. Vinklen, der i nyere Tid som oftest beslaas med Zink, kaldtes for Renden, »æ Rend«.

Under det egentlige Tag lagdes ofte, navnlig paa Stuehuse, et tyndt Lag Straa eller Rør, for at Tækematerialets Topende ikke skulde stikke frem og danne en grim uregelmæssig og laadden Inderside. Dette Lag kaldtes »æ Rewling«. I gammel Tid brugtes mange Steder, især i Klitegnene, i Stedet for Halmunderlaget Græstørv, der kunde være paa flere Alens Længde og ca. 1 Alen i Bredde. Med dette Underlag kunde Taget ligge meget længe; men det var et besværligt Arbejde for Tækkeren og hans Hjælper at sy gennem et saadant Lag af Jord fuld af Græsrødder. Desuden havde det den Ulempe, at det, naar det blev tørt, støvede paa Loftet, hvor der opbevaredes Korn, ofte tillige Mel og Gryn, og det var tillige et godt Gemmested for Musereder.

Tagets øverste Lægte kaldtes Mønlægten, »æ Mønlæet«, og den Del af Tagmaterialet, som, naar det sidste Lag var lagt, ragede op over Mønlægten, blev bøjet ned over denne fra begge Sider og fastsyet paa den modsatte Tagside og dannede Underlaget for det, der skulde gøre Samlingen tæt, hvad enten det var Møntørv, Lyng eller Halm. Møntørvenes Bredde var en Del forskellig, men Længden var i Almindelighed 2 Alen. De blev opskaaren med en dertil egnet Spade, »æ Tørrespaae«, saaledes at deres Gennemsnit var

trekantet , og lagdes paa Tagrygningen skiftevis med den flade Side op og ned rækkende ind over hinanden og dannede derved en fuldstændig tæt Belægning. Der brugtes ogsaa, navnlig i Klitegnene, flade Møntørsv, der blev lagt Side om Side, men de havde den Fejl, at efterhaanden som de tørrede ind, blev der Sprækker imellem, hvorved der opstod Utæthed. Møntørsvenes Anbringelse var som Regel Tækkeren uvedkommende. Naar de skulde bringes paa Plads, blev de gerne anbragt paa et Brædt af passende Længde, »æ Mønhejst«, hvori der var slaæet et Par Spiger, paa hvilke de hæftedes og ved Hjælp af et Reb blev trukken op ad en Stige. De yderste Tørsv blev opskaaren noget større og blev lagt, saa de dannede en Runding over Gavlspiden.

I Klitegnene brugtes ofte Lyng og Marehalm til Tag og dannede et godt Materiale. Det anvendtes gerne sammen, fordi Marehalmens Fyld er meget forskellig i Rod- og Topenden. Der blev saa lagt et Lag Lyng til at fylde op ved den tynde Topende.

Paa Spørgsmaal om, hvad man kaldte en mindre dygtig Tækker, lyder Svaret »en Fusker«; men vi har jo desuden det udmærkede gamle Thyboudtryk at anvende om en, der kludrede: »en Kludderhue«.

Der fortælles, at de gamle Tækkere ofte var meget vanskelige at gøre tilpas for Medhjælperen inde paa Loftet. Snart trak denne forkert i Simen, naar den skulde strammes, og snart anbragte han Naalen paa helt forkerte Steder. Naar saa Stemningen paa begge Sider af Taget var paa Højdepunktet, kunde det hænde, at Naalen fra Indersiden virkelig blev forkert anbragt, saaledes at den traf Tækkerens mest kødfulde Legemsdel, hvad der kunde virke som en Udløsning for begge Parter, idet Tækkeren fik Lej-

lighed til at udspy endnu mere Gift og Galde, og Medhjælperen godtede sig — naturligvis med Paa-stand om, at han var ganske uskyldig. En særlig ubehagelig Tækker straffedes paa den Maade, at Medhjælperen med sin Lommekniv overskar Rebet, hvori det Læstræ hang, hvorpaa Tækkeren stod, med det Resultat, at denne trillede paa Jorden, hvor han dog faldt nogenlunde blødt, idet alt det gamle afrevne Tag laa under Tagskæget. Af Rimelighedshensyn bør det maaske tilføjes, at dette sidste er fortalt af en Vendelbo. Her i Thy har vi brugt at lade ham falde endnu blødere, idet vi, naar Lejlighed gaves, lod ham glide i Møddingen, der i ældre Tid ofte laa lige op ad et Udhus. Dahl fortæller et Eksempel herpaa, da »æ Mand siel« syede for Tækker, og Tækkeren faldt i Søvn.

Nicolaj Edinger Balle som Sognepræst i Kettrup.

Af F. ELLE JENSEN

AT SJÆLLANDS BISKOP *Nicolaj Edinger Balle* (1744—1816) var et af sit Slægtsleds betydeligste Kirkemænd, er almindelig kendt. Hvad derimod vistnok kun de færreste véd, er at han en kort Tid som ung har været Præst i Kettrup og Gøttrup, ganske vist kun et godt halvt Aar, men dog længe nok til, at han selv tog et Minde for Livet med fra det. De Oplysninger, der kan gives om hans Ophold i Han Herred, er faa og magre, og havde de drejet sig om en anden, vilde de ikke have noget som helst Krav paa Offentliggørelse, men her, hvor Talen er om en af dem, der kom til at spille en stor Rolle i den danske Kirkes Historie, har det dog maaske sin Berettigelse af fremdrage dem, da de, saa ubetydelige de end kan synes at være, alligevel giver et Bidrag til Balles Ungdomshistorie og til Belysning af hans Karakter.

Naar den unge Balle et halvt Aar efter sin Hjemkomst fra Udlandet 1771 paa Borchs Kollegium begyndte at holde Forelæsninger over theologiske Emner¹⁾, var det utvivlsomt, fordi hans Hu stod til at blive og avancere i Hovedstaden. Man lagde da ogsaa Mærke til ham, han havde mange Tilhørere, og han

vandt formaaende Venner, bl. a. Ove Høgh-Guldberg, der skaffede ham Stillingen som Hovmester for Enkedronning Juliane Maries Pager. Men samtidig havde han, rimeligvis tilskyndet af sin Kæreste, *Frederikke Severine Grundtvig*, Datter af Præsten Otto G. i Vallekilde, indgivet Andragende om Kettrup og Gøttrup Sognekald i Vester Han Herred, og Følgen var, at han samme Dag, d. 3. Juli 1773, blev udnævnt baade til Hofembedsmand og til Sognepræst. Han maatte derfor træffe et Valg, og han frabad sig da Hovmesterstillingen, uden at han dog derfor faldt i Unaade hos Kongefamilien; tværtimod fik han før sin Afrejse til Jylland Lejlighed til at prædike for Enkedronningen og Arveprins Frederik i Fredensborg Slotskirke, og han gjorde da saa gunstigt et Indtryk paa dem, at han fra den Tid altid kunde regne med deres Bevaagenhed.

D. 21. August blev Balle ordineret i Budolfi Kirke i Aalborg af Biskop Broder Brorsen, og til Præstevielsen skrev han, som Kandidaterne skulde, en Oversigt over sit hittidige Liv²). Den er forfattet paa elegant Latin, og da den giver et godt Bidrag til en Karakteristik af den unge Mand, saadan som han da saa paa sig selv, skal den her anføres i Oversættelse:

»Jeg, Nicolaj Edinger Balle, er født d. 12. Oktb. 1746 som Søn af den ved Lærdom og Vandel berømmelige Søren Balle, forhen Degn for Menighederne i Vestenskov og Kapel i Nærheden af Nakskov paa Laaland, og hans højtelskede og værdige Hustru, min Moder Margrethe Mundt. Min Fader underviste fra Barndommen sin Søn saaledes i Religion og gode Færdigheder, at han midt i Aaret 1755 blev fundet værdig til at indtage første Plads blandt Disciplene i Nakskov (lærde) Skoles anden Klasse. Da jeg

efter saa fra den at være overflyttet til tredje og dernæst til øverste Klasse i et helt Aar syntes at have gjort for ringe Fremskridt under den nylig ansatte Rektor, Magister Kaasbøl, blev jeg 1759 med rosværdigt Vidnesbyrd for Flid og Opførsel af ham bortsendt til Slagelse Skole paa Sjælland oven i Købet med den Hensigt, hvad Rektor selv skrev, at der blev givet den unge, videbegærlige Mand bedre Lejlighed til at gøre Fremskridt. Men efter tre Aar senere af den højlærde Rektor i Slagelse, Magister Otto Rud, i Aaret 1762 at være sendt til Universitetet i København og have taget Studentereksamen, beviste jeg i den Grad min Flid overfor Professorerne, som jeg derefter hyppigt hørte i nogle Aar, at jeg ikke blot fik første Karakter ved den filosofiske Eksamen i Aaret 1763, men ogsaa forskellige offentlige Understøttelser, Kommunitetet og Regensen samt det Rosborgske Stipendium, især ved højjærværdige Professor og Dr. theol. Holms Velvilje. Da jeg havde haft disse Understøttelser i tre Aar og imidlertid ved den theologiske Eksamen under de højjærværdige Professorer Holm og Cramer d. 28. August i Aaret 1765 og ved Prøveprædiken over Ps. 73, sidste Vers, d. 26. September 1766 havde opnaaet 1. Karakter samt offentliggjort en Afhandling om Synden til Døden, 1. Joh. 5,16, tiltraadte jeg med det Rosenkrantzske og det Vindstrup-Resenske Stipendium en Studierejse til udenlandske Universiteter. Da jeg paa den var kommet til Leipzig, fandt jeg i den Grad Behag i de højtberømte Professorer Ernesti, Gellert og Marus, at jeg navnlig traadte i Discipelforhold til dem. Men i Løbet af de to Aar, jeg tilbragte i Leipzig, gjorde først min *Tale om det guddommelige Ords Værdighed, genoprettet ved Luther*, og derefter min Afhandling om *Hovedaarsagerne til Vildfarelser i Religionen* i den Grad Indtryk paa Professorerne i København, at de i Aaret 1768, skønt jeg var fraværende, ikke desto mindre udnævnte mig til Magister. Efter derpaa at være kaldt tilbage til Fædrelandet af Hans Excellence, Overkammerherre etc. Grev Reventlov for at ledsage to af hans Sønner, som stod i Begreb med at foretage en Rejse til fremmede Lande, drog jeg efter at have opholdt mig nogen Tid i det Reventlovske Hus afsted med disse unge Adelsmænd til Göttingen og fik der Lejlighed

til at høre, hvad der dér læstes ved Forelæsninger af de højlærde Professorer Heyne, Feder, Hamberger, Achenvallis og Gatter. Men da det Arbejde, som Vejledning af unge Mænd i saa høj Grad giver, imidlertid næppe tillod mig at anvende en Time paa de theologiske Lektioner, og jeg havde indset, at jeg alt for meget blev draget og revet bort fra mine Studier, vilde jeg hellere give Afkald paa den Tjeneste, jeg havde hos de mig forøvrigt saa kære Grever, hvorved jeg selv vandt mere Tid og Ro til Studium af de hellige Skrifter. Da jeg følgelig omtrent sidst i November i Aaret 1770 var vendt tilbage til København, blev jeg Dekan paa Regensen og Alumne paa Borchs Kollegium. Men efter Paaskedagene i 1771 begyndte jeg at holde Forelæsninger over Ny Testamentes Kirkehistorie og Foredrag om Kunsten at skrive god Latin, efter igen at have offentliggjort en Afhandling om Fremgangsmaaden ved at skrive de theologiske Dogmers Historie. Endelig skete det ved det guddommelige Forsyn, at Hans Majestæt Kong Christian VII d. 3. Juli i dette Aar udnævnte mig til Præst for Menighederne i Kettrup og Gøttrup i Aalborg Stift, hvilket Embede jeg ydmygt beder om Evne til at bestride til mine Tilhøreres Frelse, og den trefoldige algode og almægtige Gud skænke mig dertil miskundeligst sin Naade«.

Efter derpaa at have gengivet sit Eksamensvidnesbyrd og sit Kaldsbrev samt berettet, at han 11. Sønd. e. Tr. prædikede over Luc. 18,9—14 i Budolfi Kirke for Biskop Brorson, slutter han:

»Gid det maa blive til Pris og Ære for det guddommelige Navn til Forbedring af de Sjæle, som overgives til min Omsorg og til min og deres evige Salighed — det Ønske tror jeg saa medet fastere vil gaa i Opfyldelse, som Frelserens Løfter staar fast, naar han ved dem har lovet altid at ville være med sine Tjenere til Verdens Ende. Math. 28,20.

Man kan jo ikke sige, at den unge Præst i sin Selvbiografi har sat sit Lys under nogen Skæppe: det er en selvfølende Mand, der kender sit eget Værd, der her taler. Ogsaa den Prædiken, han holdt paa selve Ordinationsdagen, men som meget mere

ligner en Afhandling, vidner om, at han saa noget betydeligt i sig selv, thi bagefter udsendte han den i Trykken under Titlen: »En evangelisk Lærers (d. e. Præsts) Egenskaber og Pligter«, da han mente, den »indeholdt Sandheder, som flere kunde have Nytte af«. Teksten var 2. Tim. 2,15.

Hvorledes han iøvrigt saa paa Forholdet mellem sig og sine Menigheder, udviklede han nærmere paa sin Indsættelsesdag i Kettrup og Gøttrup Kirker³): Præsten skal i Kærlighed være sine Sognebørns Anfører og Vejleder til den sande Guds frygt, idet han frem for alt holder dem Forsoningen for Øje, thi kun derigennem gaar Vejen til sand Omvendelse, men han maa ogsaa revse Synden og paaminde de ubodfærdige. Dette skal ske ved venlig Overtalelse, men mødes den med uforskammet Koldsindighed og Foragt, maa han tale med Myndighed, ja, bør end ikke vige tilbage for som det yderste Middel at nævne de genstridige offentlig, og han vil ingenlunde anerkende dem som sine ægte Tilhørere, der afsondrer sig fra Menigheden og løber efter fremmede og falske Apostle. Han, Balle, kom til dem med den redeligste Lyst til som en Fader for sine Børn at arbejde for Sjælenes Velfærd, men derfor forlangte han ogsaa, at man igen skulde møde ham med Ærbødighed og Lydighed.

Det er, som om det var en ældre, myndig Prælat, der her fører Ordet, og ikke en Mand paa 27 Aar, og man ser, at Balle ogsaa har haft høje Tanker om sit Embedes Værdighed. Iøvrigt siger han i Selvbiografien ved sin Bispeordination, at han havde megen Velsignelse af sin Gerning i Han Herred, og der er heller ingen Tvivl om, at han med stor Flid tog

sig af sit Arbejde, ikke mindst blandt de unge, som han katekiserede med hver Søndag og da overhørte i Prædikenen, men paa den anden Side har han, ung og ukendt med jydsk Forhold, som han var, næppe forstaaet den Befolkning, han var kommet til at leve imellem. Vel var der god, gammeldags Kirkegang, men har han prædiket paa samme Maade som ved Ordinationen og i de »Gudelige Taler«, han udsendte 1771, har han med sin akademiske Form sikkert ikke gjort synderligt Indtryk paa sine jævne Tilhørere.

Allerede en Maaned efter sin Ordination drog Balle igen til Sjælland for at holde Bryllup; det fandt Sted i Vallekilde d. 8. Oktbr. Til Rejsen knytter sig følgende Brev fra ham til Biskop Brorson:

»Højædle, højærværdige, højgunstige Hr. Biskop!

Ifølge Deres Højærværdigheds gunstige Tilladelse, som De gunstigst meddelte mig tillige med Hr. Thostrup paa Ordinationsdagen, at vi maatte rejse til København for at afhente han sin Kone og jeg min Kæreste, er jeg endelig længe efter hans Afrejse ankommen her til Aalborg for at fortsætte min Rejse videre. Men da jeg ikke er saaa lykkelig at træffe D. H. personlig, har jeg taget mig den Frihed ved denne Skrivelse at aflægge min underdanigste Tilladelse (!) for den længst givne Tilladelse til Rejen, dels for at berette, at Hr. Provst Nyboe i Kollerup¹⁾ og Hr. Bloch⁵⁾ vekselvis forretter Ministerialia i min Fraværelse, da Degnen, Ms. Pobel⁶⁾, imidlertid prædiker. Jeg henlever i dybeste Ærbødighed

højædle, højærværdige, højlærde og højgunstige Hr. Biskop

Deres underdanige Tjener

Aalborg, d. 2. Sept. 1771.

Nicolaj Edinger Balle.«

Balle befandt sig imidlertid ikke godt i Kettrup: Forholdene var ham for smaa og Egnen for afsides.

Han, der tidligere i København og Udlandet havde været vant til at færdes i de højere Kredse og omgaas Mænd med videnskabelige Interesser, var nu henvist til at søge Forbindelse med sine Nabopræster, som ikke behagede ham; han fandt dem for jordbundne og syntes, at de kun kunde tale om deres Landbrug. Denne Dom er utvivlsomt mere ungdommelig end retfærdig, thi blandt Præsterne i Han Herred var der i alt Fald een meget betydelig Mand, nemlig *Cay Praem* i Øsløs (1753—91)⁷, der stod som Leder af Brødremenighedens Arbejde paa disse Egne. Hverken med ham eller hans ligesindede Broder *Ole Bagger Praëm* i Tømmerby (1753—99)⁸ synes han at have haft Samkvem, maaske ogsaa fordi han næppe har været nogen Ynder af den herrnhutiske Bevægelse, som i hans Formands Tid havde sat sine Spor i Kettrup-Gøttrup, og hvor der endnu var en, dog vist ikke ret stor Kreds, der sluttede sig til den. Advarslerne i hans Tiltrædelsesprædiken til dem, der afsondrede sig fra Menigheden og løb efter falske og fremmede Profeter, har muligvis været møntet paa den.

Til en enkelt Præst paa Egnen har Balle dog staaet i et venskabeligt Forhold, nemlig til sin Nabo i Aggersborg, den i det citerede Brev nævnte *Jens Thostrup*⁹, der blev ordineret samme Dag som han; skønt ingenlunde jævnaldrende maa de have følt sig tiltrukket af hinanden, og man tør nok regne med, at Balle, der paa den Tid var Sjællands Biskop, har haft en Finger med i Spillet, da Thostrup 1785 blev udnævnt til Præst i Stenløse ved København.

Om deres Forbindelse i Han Herredtiden vidner følgende Brev¹⁰):

»Højædle, højærværdige Hr. Biskop, gunstige Velynder!

Næst min underdanigste Taksigelse for Deres Højærværdigheds beviste Godhed ved min sidste Nærværelse i Aalborg, har jeg en ydmyg Begæring fra Hr. Thostrup og mine Vegne at nedlægge for Dem. Vi ønskede begge at aflægge en Besøgelse hos vore gode Venner i Viborg. Rejsen er just paa nærværende Tid saa bekvem, at vi næppe kan vente den bedre. Derimod om Rejsen blev længere opsat, var det at befrygte, at Vejret vilde blive mere besværligt, om ikke næsten utilgængeligt. D. Højær. beder vi derfor ydmygst vilde have den Godhed at tilstede os benævnte Rejse i tilkommende Uge. Paa Tirsdag ønskede vi gerne at fare afsted, paa det at vi maaske kunne komme tilbage inden Søndagen. Imidlertid skal vi dog paa begge Sider føje de behørigte Anstalter til Embedets Forvaltning, ifald vi skulde blive opholdt længere, end vi kunde formode. I Haab om D. H.s gunstige Samtykke og fremdeles Bevaagenhed henlever vi stedse i dybeste Ærbødighed

højædle og højærværdige Hr. Biskop

Deres Højærværdigheds underdanige Tjenere

Jens Thostrup. Nicolaj Edinger Balle.«

Aggersborg Præstegaard, d. 30. Januar 1772.

Formodentligt har Besøget gældt Thostrups Familie.

I sin Uvilje mod Forholdene i Han Herred er Balle sikkert straks efter Ankomsten til Kettrup begyndt at overveje, hvordan han snarest atter kunde komme derfra, og paa sin Bryllupsfærd til Sjælland har han utvivlsomt drøftet Mulighederne derfor med sine Venner; et Brev til ham (d. 2. Novbr.) fra den senere kendte Skolemand *J. H. Tauber*¹¹⁾ om hans Udsigter til at blive theologisk Professor viser, i hvad Retning hans Ønsker og Bestræbelser er gaaet. Og naar han dedicerede sine 8 »gudelige Taler« til Juliane Marie (med Tak for at hun vilde antage ham til Pagehovmester), har han vel samtidig dermed villet bringe

sig i Erindring paa højere Steder. Det samme har nok ogsaa været Tilfældet, da han lod sin Taksigelsesprædiken i Anledning af Struensees Fald 1772 trykke og bad Tauber om at give den til nogle navngivne Personer.

Balles Anstrengelser kronedes med Held; d. 20. Marts 1772 blev han uden nogen egentlig Ansøgning udnævnt til fjerde theologiske Professor ved Universitetet. Om hans Afsked med sit Embede og med Befolkningen ved vi intet, men at han har været lykkelig over at skulle rejse, fremgaar tydeligt af hans Eftermands (*Jens Jessens*¹²) glade Meddelelse til Biskoppen: »Med velædle Hr. Professor Balle er jeg allerede kommet til Accord angaaende Præstegaard og Naadensaar, hvorved han viste sig særdeles facil og føjelig, saa jeg til hans *Præventioner* fandt ej Anledning til at sige andet end ja.« —

Balle fik saaledes sit Ønske om at komme tilbage til de store Forhold i Hovedstaden opfyldt, og paa ydre Ære kom det heller ikke til at skorte ham i den følgende Tid. Men megen Strid og Modgang blev samtidig hans Lod, og derved forvandlede efterhaanden i Livets Skole den overmodige Yngling til en Mand, der vel tog kraftigt til Orde mod den materialistiske Rationalisme, men personlig var mild og overbærende mod alle. I disse Aar lærte han ogsaa at se med helt andre Øjne paa de Maaneder, han havde tilbragt i Kettrup. »Ak«, skrev han 1807 til Provst Platou i Østeregesborg, »mit gode Præstekald i Jylland! Aldrig bad jeg Kongen om andet gennem hele min Vandring. Turde jeg vove at bede derom igen, gjorde jeg det gerne«¹³). Han forstod nu, i Mindet om sine fredelige Ungdomsdage i Han Herred, at der var no-

get, der er mere værd end den Ære og Anseelse, han dengang higede efter.

NOTER OG HENVISNINGER

¹⁾ Kirkehist. Saml. 4—II—382, 6—IV—363. ²⁾ Nr. 451 c (Aalborg Bispeark., Landsark., Viborg). ³⁾ Gudelige Taler ved adskillige Lejligheder i Aaret 1771, S. 82. ⁴⁾ Morten Nyboe (1750—73). ⁵⁾ Fhv. afgaaede Præst for Aggersborg Menighed Henrik Bloch (1736—71) ⁶⁾ Math. Jani Pobel, Degn for Kettrup og Gøttrup 1751—72. Han var theologisk Kandidat og blev 1772 Præst for Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg. ⁶⁾ J. Lundbye: Herrnhutismen i Danmark, S. 122 f., og 154, Thisted Amts Aarbog 1916. ⁷⁾ F. Elle Jensen: Pietismen i Jylland, S. 127. ⁸⁾ Do., S. 122, S. 51 ff. ⁹⁾ Jens Thomsen Thorup, f. 1728 i Viborg, hvor hans Fader var »Borger«. Kandidat 1749, Kateket ved Frue Kirke i København 1776, Præst i Aggersborg 1771—85, forflyttet 1785 til Stenløse-Viksø, men død samme Aar. ¹⁰⁾ Dette og det foregaaende Brev er de eneste, der i Aalborg Bispearkiv (Pk. 117) er opbevaret fra Balle. ¹¹⁾ D. Maanedsskrift 1865, I, S. 432 ff. Joh. Henrik Tauber (1743—1816), Rektor i Horsens, Odense og Roskilde. ¹²⁾ Jessen havde 1763—72 været Præst i Hjardeaal. ¹³⁾ Kirkehist. Saml. 4—V—618.

Strid om Kirkestole.

Ved HENR. LAURSEN.

CHRISTIAN IV.^s norske Kirkeordinans 1607 bestemte om Stolestaderne i Kirken: »Denne høffuiske ydmyghed bør at holdis, at naar nogen aff en Stoel uddør, oc anden i den sted indkommer, da skal altid den eldste staa nest gangen, oc siden de andre, som de ere gamle til paa rad effter huer andre, Gud vil her eller nogensted ingen Hoffmod lide, icke skulle heller vore Befallingsmend lade det skee foruden tilbørlig straff, i huo som helst sligt offuermodeligen brugendis vorder. Paa Landsbyerne følger Stolstadit Gaarden oc dennem som der udi boer, oc icke Slectningen eller Foruante, som aff gammel tid holdit oc verit haffuer (effterdi huer giffuer sin Tiende aff den grund han i brug haffuer), dog saa høffuiskeligen, at de unge ydmyge sig for de gamle, og beuise dennem ære, effter vor Herris fierde Budord, oc som tuctige Christen bør at gjøre«. Disse Regler blev siden optaget i Christian V.^s danske Lov 1683, (2—22—47 flg.), men med den Tilføjelse til Aldersreglen: »dog enhvers Stand herudi upræjudiceret«, altsaa at der ogsaa skulde tages Hensyn til Rang og Stand.

Der blev rig Lejlighed til at gøre Brug af disse Lovbestemmelser. Mangfoldige Tvistigheder om Kir-

kestole blev bragt for Retten, baade for Landemoderne og de verdslige Domstole helt op til Højesteret, ja, undertiden maatte der en kongelig Reskript til for at gøre Ende paa Trætten. Snart drejede det sig om Retten til en Kirkestol, snart om Forsædet i Stolen. Det kan ikke nægtes, at det stadig var Kvinderne, som ikke kunde forliges om Pladsen i Stolen — den eneste Undtagelse, jeg kender, er omtalt her nedenfor under Ydby Kirke. Selv med Kendskab til det menneskelige »Hoffmod« maa man forbavses ved at se, hvor tit det baade i Købstad- og Landsbykirker under Gudstjenesten kom til Klammeri og Haandgribeligheder mellem Kvinder, som søgte at erobre eller forsvare de øverste (yderste) Pladser i Stolene.

Allerede i 1572 faldt der Dom ved Viborg Lands-ting i en Trætte om et Stolestade i Gedsted Kirke, hvor Thord Michelsens Hustru, skønt hun var ung, gjorde Krav paa at sidde øverst, oven for alderstegne Dannekvinder. Og endnu saa sent som 1824 førtes der Proces om det øverste Stolestade i Lem Kirke. Men især i den sidste Del af det 17. og den første Del af det 18. Aarhundrede synes Stolestridighederne at have grasseret. Alene i Aalborg Stift nævnes saadanne i Biskop Bircherods Dagbøger mellem Aarene 1694 og 1706 i Raabjerg, Kollerup, Hvidbjerg vesten Aa, Voer, Sæby, Vraa, Stenum, Tornby, Gøttrup og Aalborg. I Hvidbjerg havde Enevold Kaas paa Lyngholm egenmægtig tilegnet sig 7 Stolestader i Kirken, som han paastod havde hørt til hans Gaard i mindst 100 Aar. Men ellers var det mest Forsædet, der stredes om. Saaedes havde i Vraa Kirke en ung Tjenestepige sat sig næst op til en gammel Kone, og da dennes Døtre, som var gamle Piger, kom og vilde

sætte sig hos deres Moder, hindrede hun dem med Vold og Magt deri, hvilket skete, medens Præsten stod for Alteret. I Voer Kirke var der under Guds-tjenesten den 11. Februar 1696 forefaldet »en for-argelig Action, idet to unge Piger kom i Trætte om Højsædet og derover vexlede Næveslag og Ørefigen med hverandre og foraarsagede udi Kirken en stor Tumult«. I Sæby havde »tre Borgerdøtre Søndagen den 8. Marts 1696 under Aftensangsprædiken dra-gets i Kirken om Oversædet i Stolen, sat sig i hinan-dens Skød, stødt hinanden omkring med Ulyd og Skændsord etc.«.

De stridbare Damers Stole-Klammerier gav ogsaa Genlyd i Litteraturen. Holberg og andre samtidige Satirikere, som Wilh. Helt og Chr. Falster, kappedes om at snerte »den utidige Rangsyge«.

Kom, gak i Kirken ind! Man læser og man sjunger,
ja, Orgelværket gaar, saa det i Kirken runger.

.....

Se der til Ludse Gerts, hvad Skælden og hvad Banden
hun har med Karen Smeds, det synes, de hinanden
i Haaret snart faar fat, saa heftig gaar det til,
den ene oven for den anden sidde vil.

— at de endog i Kirken kan
om Rangen slaas og rives
saa Præsten hartad Mellemand
maa være, naae de kives.

Hør dum Kirke.

1631 den 15. August lod Christen Nielsen af Has-sing føre et Tingsvidne angaaende en Stolestade i Hør dum Kirke. Vidnerne erklærede edelig, at de Kvinder, som har boet i Mellemmølle og i Anders

Poulsens Gaard i Hørdum, har altid søgt den Stolstand i Hørdum Kirke, som Karin Knudsdatter nu søger, og som er den femte Stol fra oven, og desmidlertid har Konen fra Anders Poulsens Gaard stedse staaet uden for Konen fra Mellemmølle i Stolen. Ydermere vidnede Peder Jensen i Tøttrup, at i Pestilenstiden¹ stod Konen fra Mellemmølle uden for Steffen Krabes Kone, som da boede i Anders Poulsens Gaard.

Endvidere fremstillede Christen Nielsen Vidner, som forklarede, at de nærværende hos var i Hørdum Kirke Søndagen den 7. August sidst forleden, efter at Prædiken og Gudstjeneste var endt, og da hørte de, at Anders Poulsen i Vester Hørdum sagde: »I Dannemænd Clemed Therkilsen og Poul Madsen², forbyd mig Christen Nielsens Kone i Mellemmølle at komme i den Stol til min Hustru«. Og da Sognefolkenne af Præsten og andre blev tilspurgt, hvorledes det plejede at være med deres Stolstand, da sagde Anders Poulsen til Christen Nielsen: »Jeg haver ikke en Tønde Rugmel at give, for at min Kone skulde staa yderst i Stolen«, og videre: »Jeg skal vel tæmme dig og finde paa et andet Raad«, og ydermere sagde han til Christen Nielsen: »Est du ærlig, saa mød mig i Morgen paa fastende Hjerter³«.

Siden kom det til Sammenstød mellem de to Koner:

1632 den 12. April fremstillede Peder Callisen, Foged paa Irup, Vidner for Retten, som vidnede, at de Paaskedag nu sidst var i Øster Hørdum Kirke og da saa, at Karin Lasdatter i Mellemmølle stod i hendes Stol i Kirken, og da Præsten stod for Alteret under Gudstjenesten, da kom Karin Josepsdatter, Anders Poulsens Hustru i Vester Hørdum, gangen-

des ind i samme Stol og stod forved hende og straks stødte til hende med hendes Side og Laar, saa Karin Lasdatter faldt omkuld i Stolen, og Karin Lasdatter gjorde hende ingen Overlast, ejheller befattede de sig noget med Haandsgerning paa hverandre.

Samme Dag afhjemlede fire Synsmænd deres Syn i saa Maader, att dj i dagh her vid thinged war thill siøn thill Karin Lasdatter, Christen Nielsens quon i Meldmølle. Først en blaa kiend slæe paa hindes vinster arm, en blaae plet paa hinders vinster side och en blaae kiend plet paa hinders vinster laar, som hun nu her for domb med helgens Eed sigted og schyltt Karin Josepsdatter, Anders Pouilsens høstru i Hørdum for att hun paa paasche dagh sist stødte hinder om kuld i Hørdum Kierche, och da fich hun samme schade aff dj stien eller threer, som var lagt i stoullen att sette fødr paa.

Den 3. Maj forpligtede Anders Poulsen i Hørdum sig paa Tinget til at udgive til Hørdum Kirke 5 Rigsdaler til St. Michelsdag førstkommende og 5 Rigsdaler til St. Hansdag og klarede dermed al den Misforstaaelse, Trætte og Uenighed den Kirkefred⁴ anlangende, og siden skal Anders Poulsens Kone staa indenfor Christen Nielsens Kone i Mellemmølle, om de ganger i Stol sammen, og dermed være gode Venner. Og hvem som gør den anden Uret efter denne Dag med Ord eller Gerninger, skal give sin Husbond 1 Pund⁵ Havre.

Et Par Menneskealdre senere forefaldt et nyt Optrin i Kirken.

1697 den 25. November havde Jens Bloch, Fuldmægtig paa Irup, paa sin velbyrdige Husbond Landsdommer Helverskov til Irup og Øland hans Vegne,

stævnet Mads Krabbes Kone i Tøttrup og hendes Pige Maren Bojesdatter, Jens Michelsens Datter Maren Jensdatter i Tøttrup og Christen Gades Kone og Datter Else Christensdatter i Hørdum til Tinget for at paahøre Vidner angaaende deres uskikkelige Forhold under Tjenestens Forretning i Hørdum Kirke Allehelgensdag. Og fremkom da Jens Jensen i Koldby med flere, som vidnede med Ed efter Loven, at de Allehelgensdag var i Hørdum Kirke, hvor da iblandt andre ogsaa indkom Maren Bojesdatter og Maren Jensdatter under Sangen førend Præsten gik i Prædikestolen, og de gik ind i Stolen til Christen Gades Kone og Datter; Maren Jensdatter gik først til Stolen, og de fulgtes saa ad ind i Stolen og blev staaende forved Christen Gades Datter, og de toges med hverandre, og de to vilde have trængt sig ind imellem Christen Gades Kone og hendes Datter. Saa tog Christen Gades Kone sin Datter til sig i Stolen, og Maren Jensdatter satte sig saa inden for Christen Gades Datter ved Muren, Maren Bojesdatter blev staaende forved Christen Gades Datter, men lidt efter gik hun ud af Stolen og ind i en anden bagved.

Maren Bojesdatter var tilstede i Retten og blev tilspurgt af Jens Bloch, om hun kunde nægte noget af det, der var vidnet paa hende, og om nogen havde befalet hende, at hun skulde rykkes og slides med Christen Gades Datter i Kirken om deres Stolestade. Hun svarede, at ingen havde befalet hende det, men som hun er ældre end som Christen Gades Datter, der endnu ikke har været til Guds Bord, mente hun ogsaa, at hun maatte staa uden for hende.

Jens Bloch tilspurgte samtlige Vidner, om de saa, at Christen Gades Kone gjorde nogen Ustyr i Kir-

ken eller øvede nogen Overlast enten med Hug, Stød eller Slag, hvortil de svarede nej, de saa ikke, at hun gjorde nogen Forhindring, uden at hun stødte Maren Bojesdatter ind i Stolen og tog sin Datter til sig.

Efter Domsstævning til den 16. December, hvor ingen af de anklagede mødte til Gensvar, blev Dom afsagt: Da efter til tahle och denne sags beskaffenhed kiendes saaledis: at som med tings vinde af 25. Novbr. sidst afvigt bevises, at Maren Bojesdatter och Maren Jenssdatter af Tøtterup, saa vel som Christen Gadis Kone och datter Elsse Christensdatter af Vester Hørdum udi Kirchen hafve verit uskichelige, dog ey sees de gudstjenesten i nogen maader at hafve forhindret, och deris Velborne Hossbonde Hr. Landsdommer Helverskov nu dem lader søge ved Retten for slig forøfvelse, da vider Jeg ey rettere her om at kiende, at joe en hver af samme personer bør at bøde til deris Velbyrdige Herskab penge toe rix Daler, och om de ey hafve middel at bøde med da at straffis i fengsel paa vand og brød efter loven i 8te dage, och bøer de derforuden at betale denne procissis bekostning med penge toe Sletdaler och det altsammen inden 15 dage under Rettens videre Execution.

---

¹ Pesten 1602. ² Kirkeværgerne [³ »Est du en honnet Cavalier, saa møder du mig Klokken 8 i Aften; hvis du ikke møder, holder jeg dig for en Cujon«. Holberg: Den Vægel-sindede, III-1]. ⁴): det Brud paa Kirkefreden. ⁵ 4 Tønder.

Hvidbjerg v. Aa Kirke.

1689 den 5. December fremstillede Laurs Christensen i Madstedgaard for Retten Beskikkelsesmændene Jens Mortensen i Søndergaard og Christen Laursen

i Istrup, som med oprakte Fingre og Ed efter Loven tilstod, at de den 16. September efter Herredsfogdens Befaling var hos de ældste Folk, som findes i Hvidbjerg Sogn, og som for Alderdoms og Svagheds Skyld ikke selv kan komme til Tinget, og da vidner enhver for dem efter sine Aar og Alder, som de længst kunde mindes, at der ingen anden havde søgt eller ganget i Madstedgaards Stol i Hvidbjerg Kirke eller haft Stolested der end Madstedgaards Folk, og at ingen af Hvidbjerg Mølle havde søgt Madstedgaards Stol, førend Peder Christensen kom til Hvidbjerg Mølle.

Lodbjerg Kirke.

1648 den 3. August. Chr. Christensøn i Hassing paa hans vellb. her och hosbonds¹ vegne her i dag den 3. Tingh som hand beretter i 2 tingh till forn gijort haffuer och fremb eschit miening² Lodbierigh sogne mend, om di villorffuis³ och nøyes med den stuoll staa i Lodbierigh Kirche, som nu sist er gijort vdi heridsprovesten saa vell som Ridefouget aff Vesteruigh och Ørumb saa och aff Kirchi vergene der i sognet och prestens med hiellper der samme steds dieris offuerverrels, efftersom di haffuer skyffft och dielit samme stuoll staa vdi forneffte Kirche imelumb forneffnte sogne mend, och di nu villde gijffue hannem suar der paa. Saa møt her till giensuar (9 navngivne Mænd, som alle sambdrecteligen suarede och sagde Jaa, att di orffuis och nøys vell med forneffnte stuoll schyffft, som nu sist bleff gijort och schyffft vdi forneffnte Lodbierigh Kirche. Och ingen fliere der møt i dag till nogen suar att gijffue aff forneffnte Lodbierigh soggen ind som forneffnt stander.

Chr. Christensøn paa hans vellb. her och hosbonds vegne gauff last och klage offuer Madts Pouellsøns quon i Skoustedt ved naffn Kirsten Christensdotter, Chr. Michellsøns quon ibm. Karen Christensdotter, Olluff Clemmedsøns quon ibm. Maren Persdotter och Chr. Andersøns quon ibm An Nielsdotter och hans dotter Ellse Christensdotter ibm. for di ichi haffuer søgt och staaet vdi di stuelle vdi Lodbierigh Kirche, som de nu sist er til schyfft.

---

¹ Christoffer Hvas, Lensmand paa Ørum. ² samtlige. ³ være tilfreds med.

Gettrup Kirke.

1648 den 22. Juli. Niels Christenssøn i Gundtoftgaard fremlagde og lod læse paa Refs Herreds Ting et saa lydende Dombrev:

Peder Jenssøn i Sinderup, dommer till Refsheritz ting, gjør vitterligt, att dær effter Guds biurd 1627 løffrdagen som var den 27. Janvarij paa forneffnte ting var skickit Peder Laurissøn i Refsgaard paa den enne med en opsettelse¹ her aff tingit vdgangit i dag 8 dage, lydendis iblant andit hannem vdi rette att haffve steffnit Jenns Tomissøn i Nørgietterup paa den anden side och Christen Matzøn i Gundtofftgaard, anlangende den stolstand i Gietterup kircke, Christen Matzøns hustrue stander vdi, som de omtvistis, om de quindfolck vdi den halffvegaard, Jenns Tomissøn iboer, bør att stande i forneffnte stoel hoss Christens Matzøns hustrue heller icke, efftersom der er tvistmaal imellom forneffnte mend der om. Oc fremlagde Peder Laurissøn en tingsvidne her aff tingit vdgangen aar 1618 løffrdagen den 9. Maij 8 mend da att haffve vondit, at di saae stande for

dennom den dag Matz Jenssøn i Koberøe, Olluff Jenssøn, Niels Matzøn i Koberøegaard oc Jenns Pederssøn jbidem, oc vonde med opracte fingre oc siæls ed, att dennem vdi Guds sandhed vitterligt er, att de erverendis hoss var om 21 aar emod² heller nogit miere, i Gietterup kircke, med sognepræst oc kirkeverger, der den trette begaff sig imellom forneffnte Christen Matzøns hustrue oc Matz Ubissøns hustrue i Nørggaard om stoelstand, da bleff Christen Matzøns hustrue till nøjelighed³ tilsagt att staae i den anden stoel i Altergulffven⁴, paa nørside, for ret gaards stoelstand vdi Vestervig Closters Ridefogdis samtycke, oc ingen skulle staae i samme stoel vden de aff Gundtofftgaard, som Christen Matzøn nu vdi boer, oc altid haffr fuldt samme gaard, med miere samme vinde medfører. Oc saatte Peder Laurissøn i rette, om der bør qvindfolck flere att haffve stand i den stoel videre end som forneffnte tingsvinde omformelder, imeden samme stander vid maect oc ingen anden forordning om samme kircke giort er om stoelstand.

Saa møtte forneffnte Jenns Tomissøn oc gaff til giensvar oc formiente, att de qvindfolck i den halffvegaard hand iboer, burde oc haffve stoelstand i Gietterup kircke, oc hand maatte det vide. Der til svarede Peder Laurissøn, att nochsomm kunde giøris beviseelig med tingsvinde, huor den er, oc nu i rette lagde en tingsvinde her aff tingen vdgangit aar 1618 den 25. Aprilis, 8 mend da att haffve vondit, at dennom i Guds sandhed vitterligt er, at de danneqvinder, som haffr boet i den halffvegaard Jenns Tomissøn i Nørgietterup iboer, stetze haffr istanden oc søgt den neste stoel neden brixdøren, pigerne aff for-

neffnte halffvergaard den nestøffverste stoel i Altergulffven. Disligiste vant Kirstine Mogensdaatter i Ydbye og Birgitte Mogensdaatter i Gundtofft i samme æd⁵, att de er fød i forneffnte halffvergaard, oc der de var i den, da stode di i samme stoel i Altergulffven, oc dieris moder stod i den stoel neden brixdøren, med miere samme vinde medfører. Da effter den leilighed saatte Peder Laurissøn vdi alle rette, om den stoelstand i Altergulffven Christen Matzøns hustrue i stander effter tingsvindes lydelse bør att følge oc ingen andre end samme tingsvinde medfører, imeden den stander vid sin fuld mact, indtill anden forordning i samme kirche bliffr giort om stoelstand i forneffnte kirche.

Saa møtte forneffnte Jens Tomissøn oc gaff till giensvar, att efftersom der fandtis stoelstand i Gietterup kirche till de koner i den gaard, som hand iboer, førend hand kom der att boe, vilde han icke vere nogen till mode enten hans hosbond heller andre.

Da effter tiltale, giensvar oc denne sags leilighed, saa oc efterdi forneffnte Christen Matzøns hustrue effter tingsvindis lydelse bør att staae i forneffnte stoel i Altergulffven, oc icki Jenns Tomissøns stoelstand till de qvindfolck i den halffvegaard, hand iboer, findis i den forneffnte stoelstand i Altergulffven, viste Jeg icke, att de koner i den halffvegaard, Jenns Tomissøn iboer, heller qvindfolck bør att haffve nogen stoelstand i forneffnte Altergulff, Indtill anden forordning bliffr giort i forneffnte kirche om stoelstand oc forneffnte vinde stander vid sin mact.

---

¹ en Udfærdigelse, her om en Stævning.. ² for henved 21 Aar siden. ³ til hendes Tilfredshed, efter hendes Ønske. ⁴ Koret. ⁵ Maade.

Ydby Kirke.

1697 den 8. Juli. Jens Enevoldsen i Dovergaard hafde stefnet Anders Nielsen af Sinderupgaard angaaende deris omtvistede stoelstade i Ydbye Kircke och hans rette gaards stoel. Och fremlagde nu Jens Endvoldsen et tings vinde udsted her af tinget den 17. December 1696, som iblandt andet formelder: Och fremkom vindispersoner Amor Povelsen i Dover och Endvold Hansen ibm., som bestoed med opragte fingere och ed efter loven, at i dag otte dage vare de hos Michel Glarmester i Ydbye, som formedelst hans høye alder och skrøbelighed iche kunde komme til tinget och aflegge hans vinde, och berettede hand for dem at vere udi hans 90. aar och kand mindis ofver 70 aar, och vandt hand for dem med ed och opragte fingere, at imidlertid salig Niels Christensen och salig Peder Jensen boede udi Sinderupgaard, da opkom der nogen tvist och uenighed imelum dem om deris stoelstade i Ydbye kirche, angaaende hvilchen af dem som skulde sidde uderst i stoelen, och det af den aarsag formedelst den yngste af forneffnte mend blef gift førend den eldste¹. Saa tog salig Endvold Pedersen, som boede i Dovegaard, salig Niels Christensen, som boede i Sinderupgaard, til sig udi hans stoel udi Ydbye Kirche, hvilchen er den samme stoel, som Jens Endvoldsen i Dovergaard endnu udi staaer, och Anders Nielsen i Sinderupgaard iche at hafve nogen rettighed til at gaae udi den stoel i Ydby Kirche Jens Endvoldsen staaer udi, men ichun allenneste at vere en bevilling, och Sinderupgaards rette stoelstade at vere udi den stoel bedre op i Kirchen, som Holmgaards mend i gaaer.

Och nu satte Jens Endvoldsen i Rette och formeente

at Anders Nielsen af Sinderupgaard bør at søge hans rette stoelstade, som hører til hans gaard, nemblig den stoel, som Holmgaards mend i gaaer, saa vel som hand ochsaa at betahle denne processis bekostning, huor paa hand var dom begierendis. Saa blef da fornefnte Anders Nielsen af Sinderupgaard trende gange paaraabt, men han iche til nogen gien-svar at vere møødt.

Da efter tiltale och denne sags beskaffenhed kiendis saaledis: at saasom med tings vinde af 17. Decbr. 1696 bevises, at den første indkombst i Dovergaards stoel af Sinderupgaards mend at vere skeed med bevilling, och at deris rette stoelstade findis andensteds i Kirchen, sees iche Anders Nielsen til samme Dovergaards stoelstade kand hafve nogen rettighed, men tilfindis at søge hans egen gaards stoel, och Jens Endvoldsen at beholde hans gaards tilliggende stoel uprejudicerlig efter lovens anden bogs 22. cap. 48. art., och Anders Nielsen at betahle til processens omkostning penge en Rixdaler.

---

¹ Efter Reskript af 2. Sept. 1635 havde den yngste Retten paa sin Side. Det hedder nemlig der, at i Tilfælde af Tvist skal iblandt dem, som staa i een Stol sammen, den som ældst gift er, Mand eller Kvinde have Gangstadet, og saa fremdeles, eftersom enhver af de andre er gift til.

Gamle veje i Ty.

Af TORSTEN BALLE
(fortsat fra årbog 1948 og 1949).

III. Vilsund landevej

er den af de gamle veje, der er ændret mindst i tidens løb. Den kan simpelthen ikke godt gå andre steder, end hvor den nu går, omtrent midt paa højderyggen mellem Tisted bredning og dalen, der går fra Nordentoft ned mod Vilsund.

På denne højderyg ligger en mængde høje, som vidner om tæt og gammel bebyggelse (se kortet i årbog 1948), og vejen er sikkert lige så gammel som højene. Da Tisted i middelalderen tiltog i betydning, blev vejen en af denne bys vigtigste forbindelseslinier med det øvrige land, skønt man måtte passere de to færgesteder ved Vilsund og Sallingsund for at komme til Viborg og Østjylland.

Medens landevejen til Vilsund ikke er flyttet i tidens løb, er dens fortsættelse, vejen fra Vilsund til Sallingsund, blevet helt omlagt. I gamle dage førte den ikke til Nykøbing, men direkte til Sallingsund over Dragstrup, Mollerup og Fredsø, hvorved den kom nær til Sønderherreds gamle tingsted i Mollerup, hvor den krydsede den anden gamle landevej på Mors, der gik direkte fra Næssund til Feggesund.

Vejene fra Tisted til kysten.

De hidtil omtalte landeveje tog færdselen fra Tisted mod syd, men handelsmæssigt set havde byen dog nok sine vigtigste forbindelser mod øst til Ålborg og mod nord og nordvest til kysten, d. v. s. til Norge.

Disse veje til havet var vel ikke egentlige landeveje, da de ikke førte fra en købstad til en anden, men de var alligevel af så stor betydning for landsdelen, at det vil være naturligt at sidestille dem med landevejene.

Handels- og kulturforbindelsen mellem Sydnorge og Ty er ældgammel. Under stridighederne i det 17. århundrede mellem Tisted og handelspladserne ved kysten om retten til handelen på Norge hævdes det stadig, at denne handel havde fundet sted fra arilds tid.

Efter resultatet af Håkon Sheteligs undersøgelser af jernalderhuse på Jæderen i Sydnorge at dømme, kunne det se ud til, at der allerede tidligt i jernalderen har været forbindelse mellem Sydnorge og Ty. Der er nemlig stor lighed mellem disse huse og de tylandske jernalderhuse, som vi kender fra Ginne-rup og Mariesminde. Den bygningsmåde, der blev anvendt, er egentlig den samme, som helt op til vore dage har præget de gamle tylandske gårde, i vor tid især laderne, som var højremshuse med udskud og lave vægge af sten eller i ældre tid ofte af jord. Stolperne, der bærer taget, står inde i huset. I andre egne af Danmark var husene af bindingsværk, medens de i det meste af Norge var opført udelukkende af træ.

En undersøgelse af de fælles kulturtræk i Syd-

norge og Ty er desværre endnu ikke foretaget, her skal kun nævnes, at der fra Jæderen kendes en hjulplov, der meget ligner de særlige tylandske plove (se Axel Steensberg: Den nordvestjydske hjulplov i »Sprog og kultur« 6. bind, side 113 ff.).

Den handelsplads, der betød mest for handelen på Norge, var Klitmøller, som har den bedste naturlige landingsplads. Handelen her var til tider større end Tistedes handel.

Veje til Klitmøller.

Mange veje peger da også mod Klitmøller fra hele oplandet. En af de vigtigste af dem var i det 17. og 18. århundrede vejen til Tisted.

Denne vej havde da et noget andet forløb end nu. Vejene søgte som nu så lige mod målet som muligt, og da man dengang ikke behøvede at tage hensyn til anlægsudgifter, kunne man lettere end nu følge den lige linie, og om der blev en vej mere, spillede heller ingen rolle. Da man omkring 1800 begyndte at anlægge ordentlige landeveje med bundbelægning og grøfter, søgte man ofte af hensyn til anlægsudgifterne at forene nogle af de mange veje, selv om vejlængden blev noget større. Således blev vejen fra Tisted til Klitmøller forenet med Hanstedvejen fra Tisted til Skinnerup, medens den før havde »egen udgang« fra Tisted.

Den gik nemlig ud ad den nuværende Tinstrupvej gennem *Tinstrup* by. (Dette bynavn har ikke noget med »ting«, endnu mindre med »thing« at gøre. Navnet blev i ældre tid, da man ikke havde fundet på at »pynte« navne med overflødige bogstaver, stavet Tinstrup, således som det også udtales af de gamle på egnen).

Den fortsatte som nu op over bakken syd for Bavn, hvor den store *Møgelhøj* ligger ved vejen. Denne høj blev i 1680'erne udset til fælles tingsted for Hundborg og Hillerslev herreder i stedet for de gamle herreds-tingsteder i Sjørrind og Hillerslev. Når tingstedet blev lagt ved denne høj, skyldes det sikkert den stærkt befærdede alfarvej, der gik forbi.

Vejen fortsætter i nordvest fra *Møgelhøj*, danner paa en strækning skel mellem Øster Vandet og Torsted sogne og når *Klat Mølle* i Torsted. Denne gamle mølle, der kunne ses langt omkring, men nu desværre er forsvundet, lå ensomt et godt Stykke fra Torsted by. Det er sikkert også vejen, der er skyld i, at møllen blev lagt her.

Fra *Klat mølle* fortsatte vejen stadig i samme retning, ned mod Tøfting i Øster Vandet, mens den nu drejer ned mod Torsted. Af den gamle vej er en strækning endnu synlig fra Torsted—Nors vejen, som den møder ved Hjardal. Dette vejstykke, der er næsten tilgroet, går gennem et meget ejendommeligt landskab, der i sin uberørte tilstand kan vise, hvorledes landsbyernes udmarksjorder kunne se ud i gamle dage.

Det stykke af den gamle vej, der ligger mellem Torsted—Nors vejen og Tøfting, findes endnu på kortene, men er ikke længere farbart. Vejen gik sønden om Øster Vandet by, et vidnesbyrd om dens betydning som gennemgående færdselsåre, og nåede østenden af *Skadkjær*, der dengang ofte stod helt eller delvis under vand. Her skar vejen det gamle skel mellem Hundborg og Hillerslev herreder. Dette skel faldt ikke sammen med sognegrænserne, men gik fra Vandet sø gennem *Skadkær*, lige syd om

Øster Vandet kirke og videre mod øst gennem lavningen til Skinnerup. Herfra gik skellet mod syd gennem dalen til Tisted, idet det fulgte åen. Det gamle herredsskel var tydeligt nok bestemt af naturen. I gamle dage lå altså bl. a. Bavn, Hjardal, Vestergård i Øster Vandet, den gamle kongsgård Vig og Tanderup alle i Hundborg herred.

Fra Skadkærs østlige ende gik vejen ind mellem de to gårde *Lille Tøfting* i Vester Vandet og *Store Tøfting* i Øster Vandet. Den sidste var en meget betydelig gård, men den er nu nedlagt. Herfra svingede vejen i en noget mindre bue end nu op på højdedraget hen mod Vester Vandet. Her gik den vistnok sønden om kirken, hvor den mødte »Sjørindveje«, som omtales i årbog 1948. Den fortsatte derefter mod nordvest, omtrent hvor landevejen nu går, ned mod en lille bugt på Vester Vandet sø. Ved denne bugt og ved vejen lå gården *Vilsbøl*, hvor der var bedested og kro for bønderne, når de kørte til Klitmøller med varer. Endnu ligger der her ved søen to trægrupper, der viser stedet.

Nord for vejen lå et stykke tilbage gården *Holler*. Den er også borte, men navnet lever på egnen som slægtsnavn.

Fra Vilsbøl førte vejen som nu op over *Årbjerg* (måske af år = ørn), ned mod den lille boplads *Bleg-hule*, hvor blegekridtet træder frem i skrænterne, og derfra videre over sletten mod Klitmøller.

Bebyggelsen ved Klitmøller strakte sig dengang helt ind til Vandet sø. Søen gik, som kortet viser, lidt længere mod vest end nu, vistnok fordi vandstanden var højere, og her, nær søens vestende, syd for udløbet, lå de østligste huse. De kaldtes *Sandodde*.

Som så mange andre bopladser i klitten mellem

Vang, Vangså og Klitmøller er de nu forsvundet, uden at man egentlig ved hvorfor. Måske var det sandflugt, måske en række tørre eller fugtige år, der ødelagde avl og græsning. Eller det var erhvervsforholdene, der ændrede sig, så føden lettere kunne tjenes andre steder end på disse fattige »værsteder«.

Fra Sandodde strakte bebyggelsen sig spredt, men ubrudt, helt ud til havet. Mellem 70 og 80 huse var der sidst i det 18' århundrede (Trap). Vejen gik omtrent, hvor den nu går, og førte derved midt gennem den daværende bebyggelse. Som nu drejede den tilsidst forbi det sted, hvor badhotellet ligger, og nåede havet lidt herfra.

Mange undrer sig over, at landevejen fører herud og ikke ned mod fiskernes landingsplads ved Ørhage. Ved vejen til Ørhage ligger nu det meste af byen, og her går færdselen eller dog det meste af den. Hvorfor går landevejen så ikke herud?

Jo, for i gamle dage lå landingspladsen netop der, hvor landevejen nåede ud til stranden. Her var det, norgesskibene ladede og lossede deres varer. Her lå pakhusene i række ved stranden, og her mødtes bønder, handelsfolk og sømænd på handelens vegne. Siden har havet taget et godt stykke af kysten, så det gamle landingssted nu ligger ude i havet. Når man sammenligner kortet fra ca. 1790 med et kort fra nutiden, viser det sig, at kysten her lå ca. 100 m længere ude dengang end nu. Det kan også ses, at det særlig er inde i Klitmøllerbugten, havet har taget land. Syd for Ørhage ser det ikke ud til, at kystlinien er blevet rykket tilbage, og det samme er tilfældet fra ca. 3 km nord for landingspladsen og til Hansted.

Nær landingspladsen lå stederne *Havsgård* og *Kløvborg*, hvis navne også lever videre som slægtsnavne.

Klitmøller betyder møllerne i klitten. Og selv om norgeshandelen og fiskeriet vel nok var årsag til den største del af færdselen til byen, var der selvfølgelig også mange vejfarende, hvis ærinde gjaldt møllerne. I matrikulen 1688 nævnes tre møller. *Over mølle*, *Mellem mølle* og *Vester mølle*. Omkring 1800 var der kun to. Den vestligste af dem var da suppleret med en vindmølle, der, efter hvad gamle Lars Jensen i Torsted fortalte, trak den samme kværn som vandhjulet. Derfor måtte vindmøllen laves, så den gik »aved om«, og det blev den ved med at gøre, da den senere blev flyttet hen paa Leerhøj i Øster Vandet.

Det er vel sandsynligt, at en del af melet, som blev malet af det korn, bønderne kørte til møllerne, blev solgt i Norge.

Foruden Tistedvejen førte mange andre veje til Klitmøller. Disse »møllerveje«s spor ser man mange steder i klit og hede syd og nord for byen. De skiftede vist ofte retning, måske på grund af sandflugten, måske også fordi de gamle spor blev opkørte, så de blev ufarbare, og man ser derfor mange steder et helt virvar af vejspor.

En vej gik mod syd langs kysten til Vangså, en anden vigtigere vej gik forbi Nystrup til Vang, hvorfra der var Forbindelse vest om Sjørrind sø over Faddersbøl til Nørhå og længere sønderud til Odde-sund. Ved Nystrup, den gamle herregård, udgik der fra denne vej en tredie vej, der midt på Kronens hede forgrenede sig mod Skårhede, Skårup og Torsted.

Fra Klitmøller gik der også en kystvej mod nord

til Hansted, og længere inde i landet gik vejene til herregården Nørtpop, Rær og Hinding.

Lige syd om Nors sø var der vej til to andre herregårde, Nebel og Søgård, og til Nors, men den vigtigste af vejene til Klitmøller, bortset fra vejen til Tisted, var dog sikkert den, der ved Vilsbøl skilte sig ud fra Tistedvejen og førte lige mod øst. Denne vej, hvoraf store dele endnu er i brug, gik forbi *Agerholm præstegård* og *Skårupgård* over Nors bys udmark (havreland) til Hillerslev, den gamle herredsby, hvor der lå en kongelig borg, Hillerslevhus, og videre mod øst ad Ålborg til.

Præsten i Agerholm indberetter 1625, at »der går en alfar vej igennem hans gård fra havet og vesterstrand og igen tilbage«, og præsten i Hillerslev indberetter ligeledes 1625, at han »har megen besværing af vejvandrendes folk, eftersom han bor på en alfar vej«. (Præsten havde pligt til at huse og beværte alle rejsende: kørende, ridende og gående). Her kan der ikke godt være tale om andre veje end den førnævnte, hvis betydning dermed er bevist.

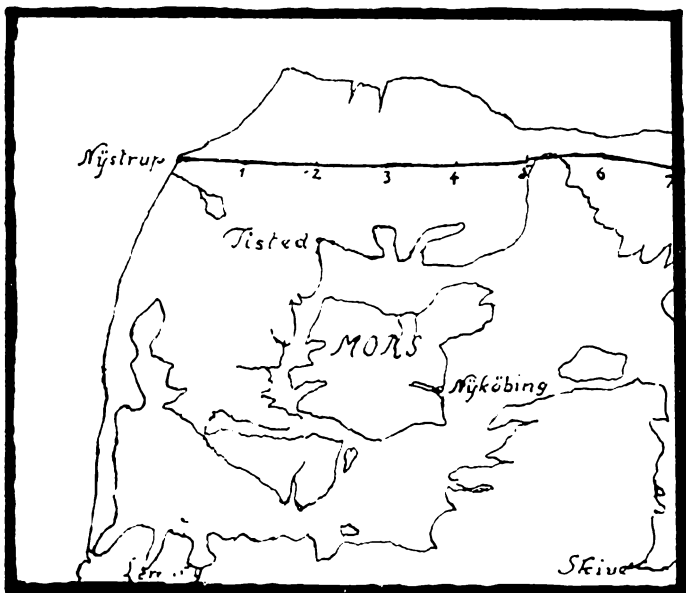
Ved Nors havreland ligger ved denne vej *Torshøj*, i hvis nærhed man fandt de berømte guldbåde, hvoraf der findes kopier i Tisted museum. Det kunne se ud til, at dette offerfund har forbindelse med vejen til havet, og hvis dette er tilfældet, må vejen og dermed også skibsfarten fra Klitmøller være ældgammel, idet man mener, at guldbådene er nedlagt i bronze- eller jernalderen.

Når vejen kaldes en alfarvej i det 17' århundrede, er det et vidnesbyrd om, at der må have været en handelsforbindelse mellem Klitmøller og egnene østpå uden om Tisted, og man forstår da godt, at Tisted

ville have eneret på handelen eller i hvert fald sikre, at handelen kom til at gå gennem Tisted.

Vejens forløb kunne også tyde på, at den stammer fra tider, da Tisted endnu ikke havde nogen betydning, og det har da været denne vej, som var den rigtige landevej fra Klitmøller mod øst.

Denne vej er det sikkert, der vises på et »Kort over alle store Veyes Maaling oc Afdeeling i Selland, Jylland oc Fyen, Slesvig, Holsten og Stormarn 1697« på Det kgl. bibliotek. Dette kort, hvorefter hosstående kort er tegnet, er noget skematisk, idet vejene er tegnet som stort set lige linier med mileangivelse efter Ole Rømers opmålinger. Det øvrige må opfattes som en skitse, men der findes dog mange rigtige og interessante detaljer.

Kort over Ty 1697.

Det ses, at vejen går norden om vejlerne og norden om Tisted og Vandet sø med dens udløb. Dens endepunkt kaldes Nystrup, men er tydeligt nok Klitmøller. Denne fejltagelse må være sket ved, at Nystrup har været afsat på forarbejdet til kortet, hvis tegner så har opfattet navnet som hørende til vejens endepunkt. Lignende fejltagelser findes på Videnskaberne Selskabs kort, ja selv på Geodætisk Instituts nyeste kort.

En omtale af norgeshandelens betydning for egnens økonomiske og kulturelle forhold vil her føre for vidt. Det skal blot nævnes, at det er påfaldende, at mange af bønderne, der boede langs vejene, var meget velstående og oplyste folk. Dette forhold må have forbindelse med handelen på Norge, og det viser sig da også, at en del af disse havde slægtskabsforbindelser i Norge.

Således havde Peder Smed i Skårupgård, der levede omkring 1700, en datter, der var gift med købmand Klastrup i Kristianssand, og to af hans sønnesønner var købmænd i samme by, medens Mads Badskær i Vang, den berømte kloge mand, og degnen Christen Clementsen i Jannerup var gift med norske piger.

Mange bøndersønner gik over i handelen, således stammer fra Knakkergård i Øster Vandet købmandslægterne Knakkergård og Leerhøj i Tisted, fra Digegård slægterne Dige og Nordentoft.

Dette er kun nogle få og spredte eksempler på, hvorledes Klitmøllervejene for egnens befolkning blev vejen ud i den store verden, vejen til eventyr og rigdom.

(Fortsættes i næste årbog).

En Thybo.

Den stærke Mand i Kaastrup.

Ved P. L. HALD

EN DAG for mange Aar siden kom et Par Mænd gaaende fra Dover til Kaastrup, det var stærke Mænd, som havde faaet Lyst til at prøve Kræfter med en Kaastrupmand, som skulde være saa ualminde-
lig stærk. Straks uden for Byen gik en Mand paa Marken og pløjede, og ham henvendte de sig til for at faa at vide, hvor den stærke Mand boede. Han var straks villig til at give dem den ønskede Oplysning: han spændte ganske stilfærdig Hestene fra Ploven, tog Hamlerne i den ene Haand og med den anden løftede han Ploven og pegede hen mod en Gaard og sagde: »Der bor han«. Efter denne Kraftprøve havde de fremmede ikke yderligere Lyst til nærmere Bekendtskab, og de forsvandt med det samme. En anden Overlevering vil vide, at de to Mænd var fra Mors, og i Novellen »Kresten i Kragheden« fortæller Johan Skjoldborg, at Per Sand i Vullerup i Han Herred var gaaet til Thyland og kom til Kaastrup, hvor han traf »Stærke Niels«, der viste den samme Kraftprøve med Ploven.

Den stærke Mand var altsaa kendt over hele Egnen, og i det følgende er samlet de Historier, som man endnu kan høre fortalt om ham; meget er na-

turligvis ovedrevet; men alligevel maa han have gjort sig bemærket ved gode Legemskræfter.

Hvem var saa den stærke Mand i Kaastrup?

Han hed Niels Kristian Iversen og døde i Kaastrup d. 16. Marts 1858 i en Alder af 86 Aar, og efter hvad man kan dømme, var han en meget anset og ret velhavende Mand. Han var saaledes i mange Aar Skolepatron for Kaastrup Skole, der iøvrigt var bygget paa en Parcel, han havde frasolgt sin Gaard. Ved Sogneforstanderskabsmøde i Hillerslev d. 17. Juni 1859 fremlagde Kr. Oddershede en Opsigelse af en Kapital paa 45 Rd., som skyldtes til Niels Iversens Bo af et Almissemlem, et Beløb, som Forstanderskabet havde lovet at betale, og som derefter blev udbetalt af Fattiggassen med paaløbne Renter.

Hvordan var denne Niels Iversen nu blevet saa stærk? Ja, derom fortæller Overleveringen følgende:

Som fattig Dreng maatte han i en Alder af 12 Aar ud at tjene som Faarehyrde. Hans Husbond var en meget haard og streng Mand, og da Drengen en Dag havde det Uheld, at Faarene løb fra ham, kom han ved Aftenstid hjem uden disse. Husbonden gav ham en Dragt Prygl og jog ham ud at lede efter Flokken, uden at han fik noget at spise. Niels Christian gik op paa en Høj, en Overlevering fortæller, at det var »Langdaas« Nordvest for Thisted, for at spejde efter Faarene, men han kunde ingen se, og i sin Fortvivelse satte han sig ned paa Højen og græd. Da kom der pludselig en gammel Kone ud af Højen og spurgte, hvorfor han græd. Han fortalte hende Grunden og om hans Skræk for at komme hjem, da der saa igen vilde vanke Prygl. Da forsvandt Konen, men kom lidt efter tilbage med et Fad Grød og gav

ham to Skefulde af den og sagde: Naar du nu har spist det, bliver du stærkere end din Husbond, men lov mig, at du aldrig vil lægge Haand paa noget Menneske.

Da han havde spist, viste hun ham, at Faarene gik henne i en Lavning lige i Nærheden. Drengen takkede glad for hendes Hjælp og gik hjem med de fundne Faar.

Næste Dag vilde Manden igen give ham en Omgang, men nu tog Drengen til Genmæle og sagde, at han ingen Tærsk vilde have mere, og med det samme tog han den store Bindesten, der stod i Gaarden, rykkede den op og smed den over Laden; efter denne Kraftprøve kunde Niels Kristian gaa i Fred.

Som voksen Mand havde han sit første Hjem i et Hus i Nærheden af Kirken op imod og Øst for Vejen, der gaar ned ad »Lægyw« Bakke. Der skal der iøvrigt for mange Aar siden være brændt meget Brændevin og holdt Smugkro. Jorden deromkring er meget frugtbar, og de gamle mener, at det kommer af det meget »Spøl«, der har været benyttet. Huset brændte sidst i Firserne.

P. Mikkelsen Tovsgaard har fortalt, at da hans Fader, Søren Tovsgaard, boede i den gamle Gaard i Lille Hillerslev, der senere er udflyttet, var der en Dag faldet en stor Sten ned i hans Kjell, en gammel Brønd af Kampesten med Bolværk af Træ. Han fik en Del Mandskab samlet for at faa Stenen op; de fik den ogsaa op til Kanten, men kunde ikke faa den løftet helt op. Men saa var der en af Mændene, der havde set, at Niels Iversen var gaaet til Hillerslev, og det lykkedes at faa fat i ham, da han var paa Hjemvejen. Han var ogsaa villig til at

hjælpe, men inden han tog fat, spurgte han Søren Tovsgaard, om han »trowe te æ Bolværk ku hol«. Jo, det mente han da. Niels Iversen tog saa ganske rolig den store Sten og løftede den over Bolværket, men traadte nok en helt ny Træsko i Stykker.

P. Kjær har fortalt, at der laa en Skude ved Vigsø for at tage en Ladning ind til Norge. Det var mest Ærter, som Folk fra Omegnen kom kørende med, men ogsaa en Del Korn, og blandt Leverandørerne var ogsaa Niels Iversen. Saa syntes Skipperen, at Indladningen ikke gik hurtigt nok, Leverandørerne skulde nemlig selv bære Kornet om Bord, og han begyndte at skælde ud. Niels Iversen tog saa en Sæk Ærter under hver Arm og en Sæk i hver Haand (ca. 400 kg), men var Skipperen ikke gal i Forvejen, saa blev han det nu, og han brølede: De æ Aet (Ærter) æ kybe, de æ et Tow (Uld). Skipperen blev og senere oplyst om sin Fejltagelse.

En Dag var Niels Iversen ifærd med at køre Ler op af Lergraven ved Kaastrup. Han havde et For-spand bestaaende af et Føløg og en Plag, men de kunde ikke trække Læsset op. Da spændte han Plagen fra og tog fat i dens Hammel, og sammen med Øget trak han Læsset op; men saa klappede han den og sagde: »Ja, bette Røe, æ wa dæ kanskli naak li lovle hoer«.

Hans Nænsomhed overfor Dyr viste sig ogsaa ved en anden Lejlighed. Han havde engang som ung Mand læsset et forsvarligt Læs Gødning, og det kneb for Hestene at trække Læsset op af Møddingsstedet, og det var især Plagen, der ømmede sig. Han spændte den da fra og flyttede Hamlen, saa at den anden Hest fik den længste Ende; han trak saa haardt til, at

den lange Ende skurede mod Vognhjulet. Da Læsset var trukket op, klappede han Hesten og bad den undskylde, at det *var* maaske lige strængt nok for den.

En Gang tumlede Smeden med en Hest, der ikke vilde finde sig i at blive skoet paa Baghovene. Tilfældig kom Niels Iversen forbi, og da han saa, at det kneb for Smeden, tilbød han sin Hjælp. Han bøjede sig ned mellem Hestens Bagben, greb dem begge paa en Gang og trak den baglæns ind i Smedien og lagde dens Bagben paa Ambolten, og saa kunde Smeden tage fat.

Han havde Slægtninge i Ø. Toftum i Heltborg Sogn. Engang han var der paa Besøg, hændte det, at Karlén kørte fast i Porten med et Læs Lyng, saa Hestene ikke kunde trække det igennem. Niels Iversen bad da om, at Hestene maatte blive spændt fra, saa skulde han nok trække det igennem. Toftummanden bød Karlene skubbe bagpaa, men i Stedet holdt de igen med alle deres Kræfter, alligevel trak Niels Iversen Læsset igennem Porten.

Niels Iversen var vist sidst i Tres'erne, da han en Dag vilde fange en gal Tyr, men den væltede ham og traadte paa ham, han holdt den dog fast ved Hornene, indtil der kom Folk til og fik ham befriet. Det fortælles, at han flere Gange før havde taget gale Tyre ved Hornene og holdt dem fast, indtil de blev bundne. Men det var ved denne Lejlighed, han fik et Knæk, saa han ikke længere kunde arbejde, hvorfor han omkring 1840 solgte sin Gaard, men betingede sig sit Ophold paa Gaarden, saa længe han levede. Men det fortælles, at han fortrød Handelen og mente, at han havde solgt den alt for billigt;

han blev sær i Hovedet, hvorfor Ejeren fæstede en Karl, der blandt andet ogsaa skulde passe paa, at Niels Iversen ikke løb bort. Det hændte dog engang, medens Gaardens Folk var paa Høstarbejde, at han blev borte, men man fandt ham senere henne i Skovsted.

Hans Hjem var nuværende Jesper Oddershedes Gaard, Matr. Nr. 11 i Kaastrup.

Samtlige Fortællinger om den stærke Mand er blevne mig fortalt af Anders Overgaard i Hillerslev, Anders Pedersen i Heltborg og Hans Jensen i Thisted. I Evald Tang Christensens Bog: Gamle Folks Fortællinger om det jydske Almueliv S. 398 findes enkelte af Sagnene.

Fra Struense-Tiden.

Ved ANTH. FUGLSANG.

Jylland og Fyns Departements Protokol for
Juni—August 1771 har følgende i en Rapport:

DEN KGL. TEGNESMESTER Abildgaard var efter Ordre paa en Rejse i Jylland »ved den vestlige Strandkant i Aalborg Stift, hvor han bemærkede vistnok over 40 af de saakaldte Sandskuder af Drægtighed 6—8 Læster, som hver gør 2 à 3 Rejser til Norge og Sverige aarligt og driver en betydelig Handel saavel ved at udføre hjemlige Varer som ved at hjemføre, hvad de paa Rejserne har kunnet tilhandle sig, dels i Norge og dels i hollandske og britiske Skibe som de træffer i norske Havne. Nogle af Sandskuderne er hjemmehørende under Hjørring Toldsted, hvor Losse- og Ladepladserne ligger fra 2—3 Mil til over 9 Mil fra Thisted. De betaler kuns for Losse- og Ladefriheden, 1 Rdl. 4 Mk. til den kgl. Kasse af hver Skude Drægtighed i Stedet for Konsumtion«. Denne Afgift anser Abildgaard for alt for ringe i Forhold til hvad den kunde udbringe, hvis Sejladsen blev drevet af Borgerne i Købstæderne, »thi da vilde den dobbelte Konsumktion komme ud deraf«, (grundet paa Købstædernes Privilegier og Friheder).

Abildgaard mener derfor, at Afgiften for Losse- og Ladefriheden bør forhøjes i Forhold til de hand-

lende Købstadsborgeres Udgifter, især da Thisted, Nykøbing og Skive »præjudiceres«, de forulempes paa Grund af den bekostelige Sejlads over Løgstør Grunde, hvor Ladningerne maa udlastes paa den ene Side af Grundene (og i Pramme føres over Grundene til den anden Side i Limfjorden), hvor de atter indlastes. Dette er Sandskuderne fri for.

Da disse Skuder paa Grund af »Fraliggheden« (Afstanden fra Thisted til Vesterhavet) »og Vidtløftigheden af Distriktet ikke kan paapasses af een Strandkontrollør, har de alt for nem Lejlighed til at drive Smughandel langs Kysten. Købmændene, især i Thisted, burde da være berettiget til, lige saavel som Strandriderne, at visitere dem ved Indgaaende og paa mistænkelige Steder. Og da disse Købstæders Næring tillige svækkes meget ved Landprang igennem Holsten og andre Udlande, især ved Markeder, og da disse udlændiske Handlende indsniger sig under Navn af Holstenere med Kontrebande-Varer, endog saadanne, som hindrer vore egne Fabriksvarers Afsætning, burde det forbydes saadanne Folk at indfinde sig ved Markeder med Kramvarer, foruden at de burde passes nøje paa i Henseende til deres Omløben og Landprang.

Det vilde bidrage til Limfjordens Sejlbarhed over Løgstør Grunde, om nogle af de »fornumstigste« Købmænd i de nævnte Købstæder blev givet Lov til at øve frivillig Opsigt ved Opmudringen sammen med den kgl. anordnede Opsigt«.

Fra August 1771 har Jylland & Fyns Departements-Protokol en Skrivelse fra Sognepræst Kay Praem i Øsløs, hvori han udbeder sig Lov til »for Hs. Majestæt selv at paapege de ulovlige og højst skade-

lige Aarsager til den herskende Kornmangel, som til dets dyre Pris, samt at de Undersaatter, som er Aarsag dertil, af den Grund skal falde i Unaade«. Om en saadan Tilladelse udbeder han en skriftlig Forsikring »af Hs. Majsts. tro Mænd«. (Hvorned Praem vel nok mener Departementskollegiet). I Fald han faar det ønskede, vil han røbe Aarsagerne til Korntrangen og Midlerne derimod. —

Svaret til Præstens Anmodning lyder paa, at han frit kan indsende sin Skrivelse om Sagen. Og Praem der tidligere havde været Præst ved det kgl. Vajsenhus, gaar til Biddet. I den Gengivelse, som Protokollen indeholder af Skrivelsen, hedder det: »Praem nævner til Eksempel Muddermaskinen ved Løgstør Grunde, der er sat i Værk af en ærlig og interesseret Mand (Kaptajnløjtnant Arendrup), der imidlertid har manglet fornøden Indsigt i Tingene. Skibene skal nu som før lægtes over Grundene, der bestaar af Sand, som med Strømmen gaar snart i Øst og snart i Vest. Præsten foreslaar, at Lodseriforpagteren beordres til at anskaffe to Lossekaage eller fladbundede Fartøjer, som tidligere benyttedes. Gengivelsen slutter med, at Praem ønsker sig underrettet om, hvad Kammeret synes om hans Tilkendegivelse og udbeder, at hans Navn maa blive fortiet.

Det kan forudsættes, at Interessen paa begge Sider af Limfjorden omkring den vanskelige Passage over Løgstør Grunde har været almindelig udbredt.

Endelig hidsættes en Protokoludskrift ved Det danske Kammers 1ste Bureau af Oktober 1771, stilet til Det kgl. Admiralitets & Kommissariats Kolegium, der lyder:

Meddelelsen om, at Sejlløbet over Løgstør Grunde

i over 10 Aar har været underkastet adskillige Anlæg og Projekter, saaledes en specielt indrettet Muddermaskine og siden Benyttelse af flere af Kaptajn-løjtnant Arendrup gjorte Opfindelser i den Tid, han har haft Bestyrelsen for Arbejdet. For adskillige Købstæders Trivsel er det af overordentlig Vigtighed at der frembringes et bedre Sejlløb, men paa den anden Side er det meningsløst, at Udgiften derved afholdes af Hs. Majsts. Kasse, naar der ikke kan tilvejebringes en varig Bedring.

Og da det først og fremmest maa være Sømandskundskab, der skal til for at skønne over, hvilke Midler der kan være tjenlige til Øjemed'ets Opnaaelse saa anmodes Admiralitetskollegiet om at være behjælpelig med Undersøgelser til Sagens Fremme, hvortil Arendrup vil være til Tjeneste med Oplysninger.

Der maa have været knyttet betydelig Forhaabning til Monstrum'et, der benævnes Muddermaskinen, og det kan nok fastslaas, at Skuffelsen over dens Ydeevne i Kampen mod Sandbarren har været baad almindelig og nedslaaende.

Til Medlemmerne.

Den aarlige Generalforsamling afholdtes d. 31. Maj paa Museet i Thisted.

Formanden, Læge Toft, ledede Mødet og oplyste, at Medlemstallet var 880. Kontingentet blev ogsaa for indeværende Aar Kr. 3,50, som Bestyrelsen fremdeles haaber maa blive tilstrækkelig, især hvis Medlemmernes Antal fremdeles forøges.

Kassereren, Red. Lustrup, aflagde Regnskabet, der balancerer med 5996 Kr. 55 Øre, se Side 123.

Til Bestyrelsen genvalgtes Læge Toft, Redaktør Lustrup og Togfører Svalgaard samt Revisorerne Fotograf Gram og Overbibliotekar Grønkjær.

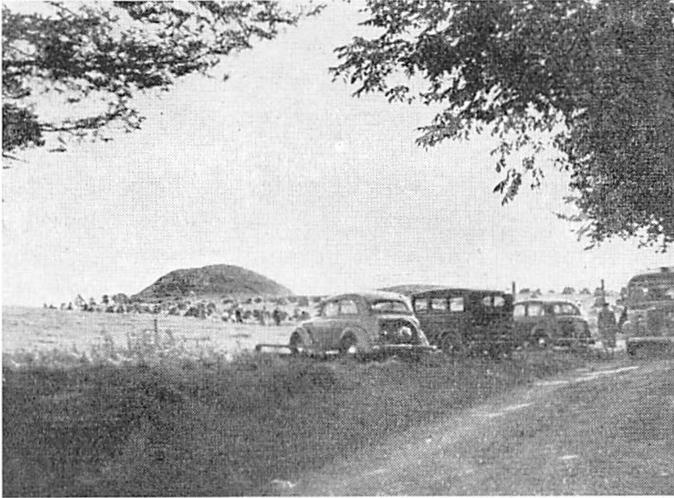
Derefter aflagdes Beretning om Museets Arbejde og om Indholdet af den kommende Aarbog.

Endelig drøftedes en fælles Udflugt for Turistforeningens og Historisk Samfunds Medlemmer. Denne fandt Sted den 27. August og begunstigedes af et straalende Sommervejr.

Først gik Turen til den gamle Gaard Øland, og efter en Rundgang i Haven fortalte Proprietær Steen Fibiger ved det gamle Voldsted Gaardens Historie og om de mange Sagn, der er knyttet til Stedet.

Dernæst kørtes til Sønderhaa, hvor Deltagerne orienteredes lidt om den gamle Kirkebygning, som endnu har Enkeltheder bevarede fra dens middelalderlige Tid. Her findes endnu de oprindelige Vin-

duer paa Skibets Nordside og paa Korets Sydside et af de i Thy sjældne Spedalskhedsvinduer. Fra Kirken gik Turen til Bavnehøj, en af Sognets mange Kæmpe-

Bavnehøj.

Foto: Ebba Gram

høje. Den ligger Sydvest for Sønderhaa By, og her glædede man sig over den pragtfulde Udsigt.

Næste Stoppested var Morup Mølle. Ved Kaffe-bordet gav Læge Toft et Rids af Egnens og Aaens Historie og om den Række af Vandmøller, som for mange Aar tilbage har ligget langs dens Bred. Iøvrigt forberedtes det sidste Besøg, nemlig til Tandrup, som er en af Thys ældste Gaarde, den nævnes første Gang 1391.

Viceinspektør Hald gav her et kort Rids af dens ældste Historie og omtalte enkelte af Ejerne, Poul Klingenberg og Niels Villemoes.

Tandrup er Thys største Gaard, og Proprietær Lützhøft, i hvis Slægts Eje Gaarden har været i 100 Aar, fortalte dens senere Historie. Deltagerne gik dernæst en Rundtur i Haven, hvor en Fløj af den gamle Hovedbygning blev særlig beundret og af en sagkyndig betegnet som den smukkeste Bygning i Thy. En Ejendommelighed, som man ikke ser andre Steder, er, at Hovedbygningens to Fløje vender ud mod Haven.

Hjemturen gik over Villerslev og langs Fjorden over Gudnæs, Vildsund og Aas. I Turen deltog ca. 125 Medlemmer af de to Foreninger, som var glade for Turen gennem det smukke Landskab og som takker Ejerne af Øland og Tandrup for den Velvilje, hvormed de modtog Deltagerne. H.

Historisk Samfunds Regnskabs- oversigt for Aaret 1949—50.

INDTÆGT:

1. Kassebeholdning fra forr. Aar	Kr. 1758	33
2. Statstilskud	„	500 00
3. Thisted Amtsfond	„	250 00
4. Fra 6 Sogneraad	„	60 00
5. Solgte Aarbøger	„	97 00
6. Pengegave 200,00 og Renteindtægt 50,02 ..	„	250 02
7. Medlemsbidrag (868 Medl.)	„	3081 50
Ialt..	Kr.	5996 85

UDGIFT:

1. Aarbogen, Trykning & Indbinding	Kr. 2385	00
2. Honorarer for Bidrag til Aarbogen	„	415 00
3. Tilskud til Museet i Thisted	„	500 00
4. Aarsmødet	„	161 06
5. Medhjælp	„	110 00
6. Clicheer og Tryksager	„	323 10
7. Porto, Kontingent o. a. Udgifter	„	155 83
8. Kassebeholdning	„	1946 86
Ialt..	Kr.	5996 85

Thisted, 20. April 1950.

J. J. LUSTRUP

Thisted Museum.

Oversigt over Nyerhvervelser fra 1. Juni 1949
til 31. Maj 1950.

Stenalderen.

Forskellige Sager af Flint er modtaget fra Købmd. Hans Sørensen, Thisted, og Andr. Pedersen, Bækkelund. Tyknakkede Flintøkser fra J. Hornstrup, Todbøl, og Joh. Andersen, Øsløs. Økse af Kvartsit fra Læge Toft, 3 Kærneøkser af sort Flint samt en Spidsøkse fra A. Pedersen, Heltborg.

Broncealderen.

Samling af forskellige Genstande af Bronze som Spiralringe, Armringe, Pincetter, Knive o.s.v., alt fra Sennels Sogn tilbyttet fra Viborg Museum, 2 Broncehalsringe, Brudstykke fra Chr. Marsen, Klim, Brudstykke af Broncering fra Købmd. Hans Sørensen, stort Lerkar med Laag, Pincet, Kniv, Syl med Træskaft samt Broncesværd med 4 Nagler fra J. Hornstrup, Lille Todbøl, Broncedolk fra A. Pedersen, Heltborg.

Jernalderen.

Ved Lærer Christensen, Svankjær, er modtaget 2 Lerkar og en Del Lerkarskaar fra formodet Boplads,

Matr. Nr. 2 a Spailsgaard, Hvidbjerg v. Aa Sogn, ved Anlæg af en ny Vej. Lerkarskaar fra Klostergaard, Vang, ved Hans Sørensen, lille Lerkar fra Grusgrav ved Hejrhøj ved Ingeniør Koefod.

Endvidere har Museet fra Lærerinde Frk. Gramstrup, Randers, modtaget en Samling Breve fra Nationalmuseet fra Tiden 1883—1901 til afdøde Lærer Joh. Nielsen, Randrup, Vestervig, som omhandler Oldtidsfund.

Andre Erhvervelser.

Landbrugsmuseet i Lyngby har deponeret en Hjulplow fra Odby og en Samling Genstande hovedsagelig til Husholdningsbrug. Samtlige Sager blev i 1898 indsendt til Landbrugsmuseet fra en Udstilling i Thisted. Iblandt disse maa nævnes fortrinlige Straaarbejder udført af den da 80-aarige A. O. Bang i Janne-rup. Af hans Arbejder havde Museet tidligere kun en enkelt Prøve.

Til Husholdningen.

Strygejern, Lysesakse, Tragt, Sengevarmer samt en Samling Genstande af Porcelæn og Fajance (Frk. Else Krogh, Thisted). Kapper, Krus, Pæglemaal, Tragte (Fr. Winther, Øsløs).

Mønter og Medaljer

er modtagne fra Frk. Jespersen, Thisted, A. Søndergaard, Ø. Vandet, Frk. E. Krogh, Thisted, Jens Møller og Th. Christoffersen, Holstebro.

Dragtdele og kvindelig Husflid.

Kapper (Frk. Krogh, Maren Thomsen). Syæske,

Kraver, Haararbejde m. m. (Frk. Nordentoft Nielsen, København). Hæklet Pung (Frk. Sørensen, Thisted). Parasol og Kjoleholder (Fru Bjerregaard).

Forskellige Sager.

Toilethylde med Spejl (Frk. Bendixsen), Lampe, Praaseholder, Haandkuffert (Frk. Helene Pedersen), Støvlehest (Fru Jacobsen, Øsløs), Skurebræt, Skriveæske, Ur, Brilller, Signet, Vinduesramme med grønt Pukkelglas (Fr. Winther, Øsløs), Vandbeholder til Rensning af Skifertavler (Lærer Ægidius), Haand-snøre, Politiskilt (Overbetjent Grønkjær), Solring, Spyd fra Slavekrigen (Amtslæge Kjær, Viborg), Signet, Kors af Sølv mrkt. E. Robius (Guldsmed Henningsen), Penneskraft, »Klinkbøjtjel« (Lærer T. Balle), Brilller, Merskumpibe (Læge Toft), Pibe (Fru Bjerregaard), Jernmorter (Hans Jensen), Aareladejern (Drejer Henriksen), Polersten (A. Pedersen, Heltborg), Skibslygte (Cornelius Lyng), Penalus (Hans Sørensen), et Par Sporer (Fr. Jensen, Hillerslev).

Billeder, Fotografier o. s. v.

Sepiategning af Store Torv i Thisted 1878 (W. Brinchmann). Forskellige Fotografier fra Stenhuggermester Sanderhoff Jensen, Landbosparekassen, Amtslæge Kjær, Viborg, Redaktør Brunsgaard, Pastor Engel, København, Axel Filtenborg. Daguerre-typier, Lommebog, Silhuetbilleder (Fru Bjerregaard) Dagbladet Thy (Forstinspektør C. Jagd, Frerslev). Gl. Regnskabsbog (Fru Nørby). Fæstebrev dat. 1771 fra Kjølbygaard (Søren Bertelsen, Vigsø). Optegnelser om Hurup By (Chr. Madsen, Hurup). Gl. Breve

(Chr. Th. Pedersen, Bedsted). Varelexikon (Otto Jensen, Thisted). Thisted Cykleklubs Kassebog (Frk. Aaberg).

Ialt er Museets Samlinger i dette Tidsrum forøget med 176 Nr., omfattende 246 Genstande.

Samtlige Givere og de Institutioner, der støtter Museet, bedes modtage dets bedste Tak.

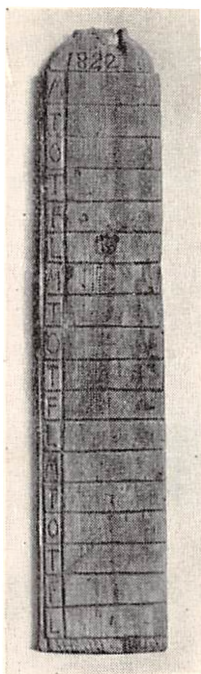
For Museets Bestyrelse:

P. L. Hald.

Datopind.

FOR ET PAR AAR SIDEN modtog Museet fra Frk. Dorthea Kjærgaard, København, hvis tidligere Hjem var Kjærgaardsholm i Nors, en Datopind. Giverinden oplyste, at hendes Bedstefader, Poul Wilsbøll, der døde 1898, 84 Aar gammel, havde fortalt, at den benyttedes paa den Maade, at man slog en Kridtstreg ud for hver Dag, og naar Ugen var gaaet, blev der slaaet en Streg paa Loftsbjælken for paa den Maade at holde Rede paa Tiden. Hvor gammel er den? Man kan sikkert gaa ud fra, at den er fra første Halvdel af forrige Aarhundrede. Frk. Kjærgaard fortalte ogsaa efter hendes Bedstefader, at Forbogstaverne paa Ugedagene kunde tydes saaledes:

Tyskerne sagde:

Slesvig maa tilhøre os,
 tyske Forbund leve,
 men Danskerne læste bagfra:

Lad Forbundet true,
 os tilhøre maa Slesvig.

Tidligere er Museet kommet i Besiddelse af en lignende, der har Aarstallet 1822. Den kaldes en Erindringstavle; som man ser, har den ligeledes Ugedagene anført ved Forbogstaverne, men Søndagene mangler. Giveren oplyste, at man brugte den til at notere de forskellige Ugedages Arbejde paa. Museet modtager meget gerne Oplysninger om saadanne »Datopinde«, og om de muligvis ogsaa havde anden Anvendelse.

THISTED MUSEUMS BESTYRELSE:

Viceinspektør Hald, Formand og Museets Leder.
 Redaktør Lustrup, Thisted, Kasserer. Arkitekt J. Foged, Thisted. Lærer K. V. Henriksen, Torp. Konsul Richard Hove, Thisted. Lærer J. C. Jacobsen, Vesløs. Læge E. Toft, Vestervig.

Historisk Samfund for Thy og V. Han Herred.

Medlemskontingentet er 3½ Kr.

Nye Medlemmer kunne ved Henvendelse til Redaktør Lustrup eller Viceinspektør Hald erholde tidligere Aarbøger. Af ældre Aargange findes 1910, 15, 21, 23 og 24 i faa Eksplr. Af yngre Aargange mangler 1925, 35, 36 og 1943.

Medlemmer kunne til nedsat Pris erholde følgende Skrifter:

Fortid og Nutid, udgivet af Dansk historisk Fællesforening for 6 Kr. om Aaret, Bogladepris Kr. 10.

Fra Nationalmuseets Arbejdsmark, hvor Nationalmuseets Mænd fortæller om nye Fund og Iagttagelser.

Skriftens Historie i Danmark af E. Kromann, fra Reformationen til Nutiden, Bogladepris 6 Kr., for Medlemmer 3,60.

Skriftprøver fra Tiden efter Reformationen af Dr. phil. Hjelholt kan atter faas til Favørpris 6 Kr. ved Henvendelse til Landsarkivar Hvitfeldt, Viborg, Postgiro 86264.